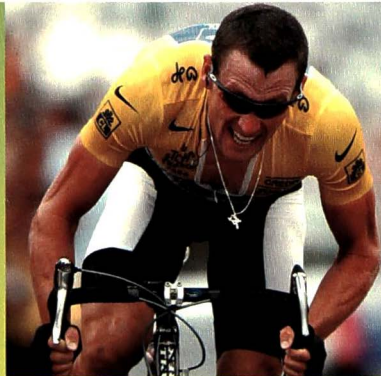

VAN MENSEN & DINGEN

TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSCULTUUR
IN VLAANDEREN

Colofon

Van Mensen en Dingen

Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen

Voorheen: Oost-Vlaamse Zanten (sedert 1926) en 't Beertje / Mengelmaren (sedert 1937).

Uitgegeven door: Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen v.z.w. (KBOV) en Volkskunde West-Vlaanderen v.z.w. (VWV), i.s.m. het Huis van Alijn (Gent), het Stedelijk Museum voor Volkskunde (Brugge), het Volkskundemuseum (Antwerpen) en het Museum voor de Oudere Technieken (Grimbergen).

Met de steun van de provincie Oost-Vlaanderen.

Websites en e-mailadressen:

<http://users.pandora.be/kbov> - kbov@pandora.be

<http://www.volkskunde-west-vlaanderen.be> - danny@volkskunde-west-vlaanderen.be

<http://www.huisvanalijn.be> - huis.alijn@gent.be

<http://www.brugge.be/musea> - volkskundemuseum@brugge.be

<http://museum.antwerpen.be/volkskundemuseum> - volkskunde.museum@stad.antwerpen.be

<http://www.mot.be> - info@mot.be

<http://www.vcv.be> - info@vcv.be

<http://www.volkskunde-vlaanderen.be> - volkskunde-vlaanderen@pi.be

<http://www.volkskunde-limburg.be>

Redactieadres: Van Mensen en Dingen, Kraanlei 65, 9000 Gent.

Hoofdredacteur: Jacques Van Keymeulen (tel. 09-231 13 64; jacques.vankeymeulen@ugent.be)

Redactiesecretarissen:

Kristien Bogaert (tel. 09-251 08 92; marc.hillaert@skynet.be)

Veronique De Tier (tel. 09-383 53 98;

veronique.detier@ugent.be)

Arnold Eloy (tel.: 09-220 55 85; arnold.elay@skynet.be)

Tekstredacteur: Frans Van Lancker (tel. 09-226 27 45; fra.vanlancker@skynet.be)

Redactie: Mark Adriaen, Bea Baillieul, Rob Belemans, Kristien Bogaert, Luc Daels, Johan Dambruyne, Johan David, Hendrik Defoort, Emiel Decock, Bert De Munck, Bart De Nil, Veronique De Tier, Willy Dezutter, Sylvie Dhaene, Arnold Eloy, Sibylla Goegebuer, Guy Hoebeke, Harlinda Lox, Antoon Naert, Werner van Hoof, Margaretha Van Huele, Jacques Van Keymeulen, Danny Vanlooche, Harry Van Royen, Els Veraverbeke, Christophe Verbruggen, Rinus Willemsen.

Redactieraad: prof. dr. Jan Art, em. prof. dr. Willy Braekman, prof. dr. Elze Bruyninx, lic. Marcel Daem, prof. dr. Chris De Backer, prof. dr. Marcel De Cleene, prof. dr.

Magda Devos, prof. dr. Luc François, lic. Walter Giraldo, prof. dr. Rik Pinxten, prof. dr. Gerard Rooijackers, prof. dr. Hugo Soly, prof. dr. Jan Tolleneer, em. prof. dr. Romain Van Eenoo.

Concept lay-out: Nina Hoste

Vormgeving, opmaak en druk: Geers Offset nv - Gent, Oostakker

Abonnementen-informatie:

KBOV: Luc Beyens, Vinkendal 32, 9031 Gent (Drongen)
tel./fax 09-330 33 81 - e-mail: kbov@pandora.be

Volkskunde West-Vlaanderen: Danny Vanlooche,
Vooruitgangstraat 66, 8310 Assebroek, tel. 050-36 16 09 -
e-mail: danny@volkskunde-west-vlaanderen.be

Abonnementsgeld: 20 euro

Steunabonnement (met vermelding in het tijdschrift): vanaf 30 euro

Te storten op rekeningnummer 703-0327514-23 van de Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen v.z.w. of op rekeningnummer 470-0267131-17 van Volkskunde West-Vlaanderen v.z.w. met als mededeling: ABONNEMENT OF STEUNABONNEMENT.

Nederlandse abonnees storten op rekeningnummer 3924.87.128, Rabobank Terneuzen, t.n.v. "Van Mensen en Dingen" met als mededeling: ABONNEMENT. Andere buitenlandse abonnees betalen op rek nr. 703-0327514-23 met vermelding IBAN BE92703032751423 en BIC AXABBE22.

Abonnees krijgen ten minste 4 nummers per jaar.

Losse verkoop: 6 euro per nummer

Copyright:

Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen vzw; Volkskunde West-Vlaanderen vzw.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever en de auteur.

Artikels kunnen opgestuurd worden naar het redactieadres en worden voorgelegd aan een leescomité. Instructies voor auteurs worden op aanvraag toegestuurd.

ISSN-nummer: 1379-9460

Foto's op de kaft:

Briek Schotte (Collectie A. Vervaeke/Archief Pinguin Productions)

Lance Armstrong (© Tim De Waele)

Belgisch trekpaard: Rêve d'Or, zoon van Jupiter, en Internationaal kampioen in 1900 te Parijs (© SLE)

Belgisch warmbloedpaard (© www.Flandersphoto.com)

Met dank aan Stichting Levend Erfgoed

Jaargang III-2005

Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor Volkscultuur in Vlaanderen.
Jaargang III, 1 (2005)

Provincie
Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

Themanummer

Wielersport

P B 1 0 2 8 7 7 5

Onder redactie van

Frederik Backelandt

Woord vooraf

Beste lezer,

Het eerste nummer van jaargang III (2005) van *Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor Volkscultuur in Vlaanderen* is een themanummer omtrent de wielersport. We zijn Frederik Backelandt dankbaar dat hij als redacteur is willen optreden. Frederik is pas vorig jaar aan de Universiteit Gent als historicus afgestudeerd met een scriptie over de wielrennerij: "Ons rijke Vlaamse wielerveven en het wielerveflamingantisme: 'Sportwereld' als gangmaker van identiteit in het interbellum". Die scriptie heeft overigens de Vlaamse Scriptieprijs 2004 gekregen, een prijs voor 'Bijzondere Journalistiek' van het Fonds Pascal Decroos. Frederik was dan ook de geknipte persoon om een themanummer voor *Van Mensen en Dingen* in elkaar te steken - hoewel hij maar weinig tijd had, want zijn scriptie wordt als boek uitgegeven.

De redactie is van plan om in elke jaargang één of meer themanummers op te nemen; ze zullen vanaf nu het jaarboek, dat ook thematisch van opzet was, vervangen. U ontvangt vanaf 2005 dus 4 nummers van *Van Mensen en Dingen*, met het themanummer daarin begrepen. Als de financiën het mogelijk maken, verschijnt er ook een extra themanummer.

Ons tijdschrift wordt blijkbaar steeds bekender. De redactie is zeer blij te mogen constateren dat er momenteel volstrekt geen nood is aan kopij, integendeel zelfs. We hopen dat dat zo mag blijven. Blijkbaar is er behoefte aan een publicatiekanaal als het onze. In 2005 is de basis van het tijdschrift verruimd naar de provincie Antwerpen. Niet alleen verschijnen binnenkort de eerste bijdragen van het Volkskundemuseum aldaar, maar ook is de Universiteit Antwerpen de rangen van de redactie komen versterken.

Prof. dr. Jacques Van Keymeulen
hoofdredacteur

Inhoud

Woord vooraf, JACQUES VAN KEYMEULEN	3
Vlaamse kerels op twee wielen. Ons rijke Vlaamse wielerveen en het wielersportantisme: <i>Sportwereld</i> als gangmaker van identiteit in het interbellum. Een discoursanalytische benadering, FREDERIK BACKELANDT	7
Sportgeschiedenis: spiegel van de maatschappij. Sportgeschiedenis met complementaire versnellingen: vulgariserende wetenschap en wetenschappelijke vulgarisatie, DRIES VANYSACKER	19
Bestaat er zoiets als een Vlaamse wielers(sub)cultuur?, ROLAND RENSON	22
VINGER AAN DE POLS	
Voor u geknipt	
Wielersport inspireert supporters tot ...pelgrimeren per fiets, massawielertoerisme en papcoueurs tot buitensporige prestaties, IGNACE KINDS EN DANNY VANLOOKE	33
Musea in de kijker	
Centrum Ronde van Vlaanderen in Oudenaarde. Interactief belevingsmuseum in hartje Vlaamse Ardennen, FREDERIK BACKELANDT	39
Het Nationaal Wielermuseum te Roeselare, SIBYLLA GOEGBUEER	51
Voor u gekozen	
Renners van toen en nu: een wereld van verschil, FREDERIK BACKELANDT	57
Wielersportstammees, WALTER ROTTIERS	59
Wielrennen in de reclamewereld. Een beetje passie, vooral business, MAURICE HERMANS	65
Het wielrennen in de Nederlandse literatuur. Een beknopt overzicht, PATRICK CORNILLIE	70
Wielersportmonumenten. In zoet gewikkeld, in steen gekapt, HERMAN LAITEM	75
Signalementen	80
MOZAÏEK	
Wielrennen in onze taal. De fiets op het puntje van onze Vlaamse tongen, MAARTEN VAN LOOY	81
Een imago op luchtbanden, het verhaal van Ichtegem, ANTOON NAERT	86
De tijd van het gezongen dagblad, HERMAN LAITEM	92
Sportjournalist Bertien Bafcop, LUC ADRIAEN	95

OPROEPEN	110
AGENDA	
Het Huis van Alijn (Gent)	111
Bond van West-Vlaamse Volkskundigen	114
Stedelijk Museum voor Volkskunde (Brugge)	117
Volkskundemuseum Antwerpen	119
1850-1950: een eeuw bloemensierteelt te Gentbrugge	121
SUMMARIES	122

Vlaamse kerels op twee wielen

**Ons rijke Vlaamse wielerveven
en het wielerverflamingantisme:
Sportwereld als gangmaker van identiteit
in het interbellum.
Een discoursanalytische benadering.**

Frederik Backelandt

Vlaggende sportnaties

Kriebels in de benen en vet in de broek! Het wielerveven 2005 is al een tijdje bezig maar een moment van collectieve extase heeft de Vlaming nog niet gehad. Dat volgt wellicht in de Vlaamse Wielerveven die er zit aan te komen, met op kop de Ronde van Vlaanderen, sedert jaar en dag de hoogmis van het Belgische wielerveven. Het valt immers niet te ontkennen... tijdens de Vlaamse Wielerveven gaan de harten van veel Vlamingen om één of andere reden sneller slaan. Dan moeten Van Petegem en co het weer gaan doen op Vlaamse en Noord-Franse wegen. Dan moet 'onze' Tom Boonen de Italiaanse snelle mannen te snel af zijn aan de streep.

Sport en ontluikende nationale gevoelens: het is een fenomeen dat niet alleen bij de Vlamingen kan worden getraceerd. Dat bewees men ten zuiden van de taalgrens tijdens de voorbije Ronde van Frankrijk. U herinnert zich ongetwijfeld nog hoe de hete sportzomer van 2004 begin juli op gang werd getrokken door de 91ste editie van de Tour de France. Het Tourcircuit raasde toen vier dagen lang over Belgisch grondgebied. Of beter: over Waalse bodem. Renners en volgers zullen het alvast geweten hebben met de maar liefst 22.000 Waalse vlaggen die toen het parcours (ont)sierden. Het massaal uitdelen van hanenvlaggen was een initiatief van de Waalse minister-president Jean-Claude Van Cauwenberghe. Het vlaggengezwaaï moest 'de Waalse identiteit' promoten. Het leek het Waalse antwoord op de wildgroei van Vlaamse leeuwenvlaggen langs het traject van voorjaarsklassiekers als de Ronde van Vlaanderen en Parijs-Roubaix. "Ik kan de Vlaamse Leeuw niet verbieden, maar wél overtroeven", had een strijdvlaardige Van Cauwenberghe zijn opmerkelijke tegenoffensief al een maand vóór de doortocht van de Tourkaravaan aangekondigd. De relatie tussen wielerveven en nationale gevoelens lijkt hier verworden tot een communautair steekspel van bod en opbod. Het lijkt alvast op een flauw afkooksel van wat in het tussenoerlogse Vlaanderen gangbaar was. Dát was een tijd waarin de Vlaamse pedaalridders de pannen van het dak reden. Dát was een tijd waarin wielerveven niet zomaar sport was...

Leeuw in hart en... wielen

De Vlaamse wielersport tijdens het interbellum? Dan kan men moeilijk voorbij de figuur van Karel Van Wijnendaele (pseudoniem voor Karel Steyaert, 1882-1961). Van Wijnendaele verwierf naam en faam als sportjournalist van *Sportwereld* en later van 'Het Nieuwsblad-Sportwereld' maar vooral als stichter van de Ronde van Vlaanderen. De man was al bij leven een legende. De enen noemden hem een tweede Conscience, anderen hadden het over de predikheer in sportkostuum of de minnezanger van de Vlaamse spierkracht. Maar Van Wijnendaele was niet alleen een getalenteerde schrijver en een wielervriend in hart en nieren. Hij was ook (en vooral) een overtuigende flamingant, een typisch product van de Vlaamse Beweging. Als geen ander leek hij die Vlaamsgezinde overtuiging te willen koppelen aan wat hij zo lief had, namelijk het wielrennen...

Kom, gij Volk van Vlaanderen, van wien men zei dat ge achterlijk zijt en minderwaardig,

omdat men uw aard verbasterde en uw taal miskende:

de taal die de vlag moet zijn van uwe fierheid en het symbool van uw rasbewustzijn!

Kom, en verneem het, dat uit uw Ras Van Hauwaert is geboren,

Ronsse is geworden en Scherens is gegroeid!

Kom, opdat ge 't zoudt leeren dat ge meer moet wezen, dan de domme-kracht van een sterk ras:

ook de wapperende vane van een Volk dat zijn innerlijke macht bewust is! (1)

Van Wijnendaele was de mening toegedaan dat de Vlaamse wielersport verder reikte dan de spreekwoordelijke tandem 'het hoofd en de benen'. Wielerkampioenen als Georges Ronsse, Jef Scherens of Cyriel Van Hauwaert deden méér dan alleen maar op de pedalen trappen. Zij werden op slag de iconen van een natie, de tastbare beelden van een taai en sterk Vlaams ras dat - aldus Van Wijnendaele - "wilde wat was recht, en won wat het wilde". Via de koers kon het Vlaamse (sport)volk finaal in de vaart der volkeren worden gedropt. Via een dergelijk wielervriendelijk discours werd het merkwaardige huwelijk tussen het wielrennen en de Vlaamse Beweging op slag bezegeld.

Wielrennen was voor Van Wijnendaele een waar statement van het sterke Vlaamse ras dat hij in gedachten had. Allemaal goed en wel maar... hoe ontwikkelde dat zogenaamde 'wielervriendelijkheid' zich? Wat was de voedingsbodem? Hoe werd Karel Van Wijnendaele die klauwende leeuw in hart en nieren? En hoe integreerde hij de fiets in dat verhaal? Kortom: hoe projecteerde hij zijn flamingantisme in zijn

(1) VAN WIJNENDAELE (Karel). "Karel Van Wynendaele brengt hulde aan den Ontwerper der Ronde". In: Sportwereld-Het Algemeen Nieuws, 14/04/1935, p. 1.

sportjournalistieke oeuvre? Deze resem vragen verantwoordden een diepgaand historisch onderzoek. In deze bijdrage, een synopsis van mijn scriptie, licht ik slechts een tipje van de sluier op. Van Wijnendaele zou zelf alvast nooit echt te vinden zijn geweest voor een dergelijk onderzoek. Hij typeerde geschiedschrijving immers ooit als “*droog als een dorre stok*”. (2) Voor wat betreft de geschiedenis van Karel Van Wijnendaele en zijn oeuvre is daar volgens mij - ik heb het aan den lijve mogen ondervinden - niets van aan...

De proloog: beginjaren van een kerel uit Wijnendaele

Het is genoegzaam bekend: de jeugdjaren zijn doorgaans tekenend in een mensenleven. Bij de kleine Karel Steyaert uit Wijnendaele (een gehucht bij het West-Vlaamse Torhout) was dat niet anders. Bij hem zijn de kinder- en jeugdjaren richtinggevend geweest in de ontwikkeling van zijn flamingantische idealen en aspiraties. Het begon allemaal toen hij eind negentiende eeuw als kleine uk *De Leeuw van Vlaanderen* doornam. Conscience en de onvervalste heroïek die uit diens pen kwam gerold kon hem mateloos begeisteren. Karel zette zich aan het lezen en studeren. Hij maakte kennis met het oeuvre van grote Vlaamse dichters, las romans en proefde van de romantische kerelsromantiek van Albrecht Rodenbach en andere blauwvoeters. Karels artistieke temperament was definitief geprikkeld. Veel later zou hij dat talent blijven ontwikkelen. Zo bleef hij immers bezig met literatuur en cultuur, schreef veel, had een mateloze interesse voor toneel, had in zijn vriendenkring vooral veel Vlaamse schrijvers en kunstenaars en was naar eigen zeggen in *Sportwereld* bezig met cultuurwerk. Maar daarover later meer.

Rode draad in Van Wijnendaeles verhaal is dat zijn intellectuele ontwikkeling voornamelijk het resultaat was van zelfstudie. De schoolbanken ruilde hij immers al op zijn twaalfde in voor een onzeker avontuur in de grote stad. Zo deed hij als tiener allerhande jobs in Oostende en Brussel. Daar werd hij telkens geconfronteerd met de taalperikelen die toentertijd in Vlaanderen heersten. “*Ik voelde ‘t: we hadden een eigen Gulden Sporenslag te winnen! Ik zou nooit een Jan Breydel worden! (...) Maar Pieter de Coninck? In ‘t klein?... Misschien! (...) Ik zou ook man worden en mijn weg gaan: man van de daad!*”, schreef Steyaert veel later in zijn memoires. De dé clic was er gekomen. Hij wilde zich absoluut dienstbaar maken ten aanzien van ‘zijn’ volk. Steyaert voelde zich aangesproken en voegde al snel de daad bij het woord. In het eerste decennium van de twintigste eeuw zette hij zich actief in voor de vernederlandsing van de Gentse Universiteit. Niet dat Karel de volledige toedracht van dat engagement moet hebben begrepen. Zoals voor veel Vlamingen was het voor hem niets anders dan een symbooldossier. Hoe dan ook: politiek bleek al snel niet echt zijn

(2) VAN WIJNENDAELE (Karel).
“Hoe schrijft men geschiedenis”. In:
Sportwereld, 25/05/1926, p. 4.

dada te zijn. De culturele emancipatie van zijn volk moest via een andere weg bewerkstelligd worden. Als notarisklerk kon dat niet maar... misschien wel als sportjournalist. Hij wilde de mensen gaan boeien, beroeren en vitaliseren. Schrijven over de koers zou hij daarbij als de beste optie weerhouden. Het zou een succesverhaal worden. Van Wijnendaele ontpopte zich in de eerste decennia van vorige eeuw tot de sterke man achter de neutrale maar Vlaams(gezind)e sportkrant *Sportwereld* (1912-1939). Als sportjournalist enerzijds én Vlaamsgezinde anderzijds vormde hij zo de gedroomde schakel tussen de wielersport en de Vlaamse Beweging tussen de twee wereldoorlogen. Via het *Sportwereld*-project kon het achterlijke Vlaamse volk opgevoed en hogerop geholpen worden. Van Wijnendaele wierp zich prompt op als, en dit in de beste schoolmeesterstraditie, iemand die zijn volk wou gidsen. *Sportwereld*- fungeerde als de gele gids voor de Vlaming en was "zoals de Ster aan de Drie Wijzen op de Kerstnacht de plaats aanduidde waar den Messias was geboren". (3)

Sportwereld en Van Wijnendaele: producten van een complexe tijd

Van Wijnendaele en *Sportwereld* kenden hun hoogtepunt in het interbellum. Karel Van Wijnendaele werd in die periode zondermeer een BV. De mensen lazen gretig zijn artikels. Of hij zijn volk daadwerkelijk 'leerde lezen' zoals sommigen beweren laat ik daarbij even buiten beschouwing maar hoe dan ook was zijn populariteit onbetwistbaar. Hij was volks, goedlachs, een selfmade man, succesvol en een harde werker: zowat het ideaalbeeld dat hijzelf over de Vlaming had! Maar tevens een beeld dat lang niet over de hele lijn strookte met het profiel van de gemiddelde Vlaming. Van Wijnendaeles populariteit vertaalde zich in de verkoopcijfers van *Sportwereld*. Die gingen er in de jaren twintig met rassenschreden op vooruit en kwamen op een hoogtepunt in 1930. Vanaf dan heroriënteerde de krant zich. Er kwam een bijblad met meer algemeen en cultureel nieuws. De geelzwarte *Sportwereld* werd *Sportwereld-Het Algemeen Nieuws* maar het blad had toen wel zijn beste tijden gehad. Sport bleef uiteraard belangrijk maar toch was men ervan overtuigd dat de mens nood had aan meer geestesvoer. Paul De Mont werd hoofdredacteur van *Het Algemeen Nieuws*. De Mont werd het hoofd, Van Wijnendaele van zijn kant stond voor de benen. Het sportsegment was en bleef zijn dada. Maar dat betekent niet dat *Het Algemeen Nieuws* zijn koude kleren niet raakte. Hij had immers stevig de touwtjes in handen en stond voor 100% achter het nieuwe profiel dat *Sportwereld-Het Algemeen Nieuws* zich had aangemeten, namelijk dat van een kritisch, Vlaamsgezind blad. Kritisch en Vlaamsgezind, weliswaar zonder radicale (politieke) stellingen te verkondigen. Apolitiek, zo heette het. Maar waar lag de grens in een tijd die zo complex was?

(3) SPORTWERELD. "Sportwereld's rol in het verleden en in de toekomst". In: *Sportwereld*, 01-02/01/1926, p. 1.

De Vlaamse zaak was in die tijd een partijpolitieke kwestie geworden. De politieke kleur van Karel Van Wijnendaele nagaan is in dit licht niet eenvoudig aangezien hij in het openbaar nooit een eenduidig en sluitend (partij)politiek standpunt heeft ingenomen. Bovendien gaf hij *Sportwereld* een neutraal (zuilongebonden) profiel mee. Zijn rede-nering was simpel. Sport stond boven elk politiek gebakkelei en aan-gezien *Sportwereld* een sportkrant was, was het neutrale statuut de logica zelve. De redactie van *Sportwereld* was alvast een (partijpolitie-ke) regenboog. Eén ding hadden alle mensen van *Sportwereld* echter met elkaar gemeen: hun Vlaamsgezindheid. In de Vlaamse taalstrijd engageerde het door en door 'Vlaamse' sportorgaan *Sportwereld* zich dan ook voluit. Van Wijnendaele zag Vlaamsgezindheid - net zoals de sport overigens - als iets dat de politiek oversteeg. Bovendien leek Van Wijnendaele me iemand die alle Vlamingen en alle Vlaamse Bewegers zonder onderscheid bleef beschouwen (ook bijvoorbeeld na het voor de Vlaamse Beweging grote scharniermoment van de Eerste Wereldoorlog) als medestanders in een gemeenschappelijke strijd. Dat Vlaamsgezindheid los zou hebben gestaan van politiek klopt natuurlijk niet helemaal. Zeker voor wat betreft het interbellum, toen de Vlaamse Beweging langzaam maar zeker politiek fragmenteerde en won aan heterogeniteit, kan men bezwaarlijk ontkennen dat de Vlaamse eisen niet in partijpolitiek vaarwater terechtgekomen zijn. Ook Van Wijnendaele zelf is hier zeker en vast niet onbewogen bij gebleven. Vanaf 1933 moet hij bijvoorbeeld een stem voor het *Vlaamsch Nationaal Verbond* (VNV) hebben overwogen. Zijn hevige kritiek op het traditionele politieke systeem; zijn voorstel dat de *Groep Staf Bruggen* beter resoluut de kaart zou trekken van het Vlaams-nationalistische kamp; zijn sterke band met VNV-sympathi-sant Callewaert; zijn bewondering voor kortdaat leiderschap; het zijn allemaal tekenen aan de wand dat de verrechtsing en verstrakking binnen de Vlaamse Beweging ook aan Karel Van Wijnendaele niet zomaar voorbij zijn gegaan. Is het immers niet zo dat zijn krant Vlaams-nationale initiatieven (financieel onder)steunde? Ik heb het dan over *Het Nationaal Vlaamsch Tooneel* en over de wedstrijden van de dissidente *Vlaamsche Wielerbond*. Maar open en bloot - en zeker niet in *Sportwereld* - kan Van Wijnendaele bezwaarlijk een rabiataat Vlaams-nationalist worden genoemd.

Ondanks zijn geflirt met het Vlaams-nationalisme (via de door hem opgebouwde kennissenkringen, via zijn 'alternatieve' uitlaatkleppen en engagementen buiten *Sportwereld*) bleef Karel Van Wijnendaele in *Sportwereld* relatief gematigd. Vooral Vlaamse symbooldossiers kregen de nodige aandacht. Daarmee bevond men zich met *Sportwereld* in de buik van het peloton van de Vlaamse Beweging. Die geringe stootkracht die van de krant uitging stond in die zin haaks op de uitgesproken Vlaams-nationalistische sympathieën die Van Wijnendaele

zelf er wellicht heeft op nagehouden. En net hier wordt het complex. Het blijft immers gissen naar de ware toedracht van Van Wijnendaele diepste overtuiging. Het is ongetwijfeld zo dat Van Wijnendaele zijn krant niet wenste vast te pinnen op één bepaalde strekking binnen de Vlaamse Beweging. Men volgde de hoofdstroom. Ook in *Het Algemeen Nieuws* bleef men vanaf de jaren dertig in het algemeen op de vlakte. *Sportwereld* was een product, een sportgazet die dagelijks door de mensen moest worden gekocht en gelezen. Een al te scherpe profilering had dit misschien in de weg gestaan.

Hoe dan ook is het maken van een profielschets van 'de flamingant' Karel Van Wijnendaele een aartsmoeilijke evenwichtsoefening. Van Wijnendaele voelde héél veel voor het zwart en het geel in de Belgische driekleur. Hij wist echter heel goed dat Vlaanderen België mee moest hebben om haar emancipatieproject te kunnen verzilveren. Van Wijnendaele's houding wordt nog het best weergegeven in één van zijn citaten: "*Tegen uw Brabançonne hebben we niets maar aan onze "Leeuw" zult gij niet raken, of ge zult ons over 't lijf moeten!*". (4) Zijn strijdbaarheid was ten bate van Vlaanderen maar niet ten koste van België. Die strijd was ook principieel en heeft hij nooit verloochend. In het najaar van 1960 bekende de toen 77-jarige Van Wijnendaele nog: "*Ik was - en ben nog - vlaming, strydende vlaming*". (5)

Maar de massa kende Karel enkel van zijn artikels in *Sportwereld*. In geringe mate van zijn maatschappijkritische stukjes maar in uitgesproken mate van zijn artikels over de wielersport. Want hoewel er in de schoot van de Vlaamse Beweging tijdens het interbellum het één en ander bewoog, voelde Van Wijnendaele zich in elk geval toch nog het meest in zijn sas wanneer hij zijn dagelijkse wedstrijdverslag kon neerpennen. Schrijven over de koers, hij kon het als geen ander. Het is echter niet zo verwonderlijk dat hij, als Vlaamse Beweging van het eerste uur, nagenoeg elk wielersportartikel met een flamingantisch sausje overgoot. Het was immers zijn natte droom om via zijn lyrische pen en in de beste schoolmeesterstraditie het Vlaamse volk te beroeren, bij de hand te nemen en ten slotte te 'verheffen'. De flamingant Van Wijnendaele zat dus vooral in de sportjournalist Van Wijnendaele. Van Wijnendaele was voor velen een venster op de wereld en hij liet het niet na om van die comfortabele uitgangspositie gebruik te maken. Op die manier paste hij dan meer dan wie ook in de tijd van de grote verhalen. Aan de Vlaamse voorman Jef Goossenaerts schreef Van Wijnendaele ooit dat hij wel degelijk de massa in beweging wilde brengen door te schrijven over de wielersport. Zijn doel was immers om - dixit Van Wijnendaele - "*jaarlyks (...) ons leger van vlaamschdenkende en vlaams voelende mensen van een eerbaar getal [te] vergroeten!*". (6)

(4) VAN WIJNENDAELE (Karel). Het rijke Vlaamse wielersport. Gent, Snoeck-Ducaju & Zoon, 1943, 2 dln., p. 129.

(5) St.-Martens-Latem, 18 oktober 1960. Karel Steyaert aan Marcel Matthijs.

(6) Gent, 7 april 1931. Karel Steyaert aan Jef Goossenaerts.

Sportwereld als gangmaker van identiteit

Van Wijnendaele beschouwde zichzelf in zekere zin als een actief testamentuitvoerder van het Vlaamse cultuurpatrimonium. In de pen en de fiets dacht hij de ideale instrumenten te hebben gevonden om zich met die onderneming in te laten. Gelouterd door een harde levenswerkelijkheid en begeistert door romantische denkbeelden, toonde hij zich een onverbeterlijk idealist. Hij zette zich op zijn manier in voor het vormingsproject van een Vlaamse 'identiteit'. De culturele identiteit stond voor hem overigens gelijk aan de nationale identiteit van de Vlaming. Hiermee ben ik aanbeland bij een concept dat elk type nationalisme in zich draagt. Identiteit was immers de *superglue*, het bindmiddel in het vertoog van *Sportwereld*. *Sportwereld* is het verhaal van een voortdurende identiteitsconstructie en -reproductie. En dan kom ik tot de globale patronen die het wielersflamingantisme in *Sportwereld* doorkruisen. *Sportwereld* werd gedrukt op geel papier. Toeval of niet? In ieder geval doorbladerden veel Vlamingen vrijwel dagelijks de geelzwarte *Sportwereld* op zoek naar de verhalen van de wielerkampioenen in het verre Frankrijk. Op een haast vanzelfsprekende wijze werd in de artikels van Van Wijnendaele en co een Vlaamse identiteit gevormd, afgebakend, ingevuld en uitgedragen. Zó frequent en op zó'n banaal niveau dat het haast onzichtbaar werd voor de lezer/sportliefhebber. Die wilde alleen maar over sport lezen maar kreeg eigenlijk forse doses Vlaamse identiteit geïnjecteerd. De lezer - die Van Wijnendaeles artikels verslond - voelde zich meer dan eens verbonden met de vreugde en het verdriet van 'onze' jongens. Vlaams volk, schoon volk... Het is het relaas van een nationalisme in (toen nog) voetriempjes. Bittere tranen wanneer er eentje van 'de onzen' de strijd moest staken maar... tomeloze euforie bij alweer een zege van 'onze' dappere kerels in het verre Frankrijk. Het is maar één van de vele motieven in het discours van *Sportwereld*. Van Wijnendaeles sportgazet manifesteerde zich zo als dé gangmaker bij uitstek van een nationalistische retoriek. Om een idee te krijgen van dit discours, geef ik hieronder een voorbeeld. (?) Jules Van Hevel (een West-Vlaams renner uit Ichtegem) heeft zopas met Marcel Buysse (een Oost-Vlaming uit Wondelgem) de Zesdaagse van New York gereden en Van Wijnendaele blikte in zijn beschouwend verslag terug op de prestaties van de Vlaamse tandem. Ik geef eerst de integrale tekst, daarna volgt een beknopte kwalitatieve analyse.

Zes dagen lang heeft de Vlaamsche sportwereld met stijgende belangstelling gevolgd, al wat er gebeurde in Madison, of beter, om nader te bepalen, hoe Buysse en Van Hevel uit dien slag zouden geraken.

Immers, men heeft schoon er aan te draaien en te keeren, voor ons lag heel het problema der Zes-Dagen van New-York, in de rol die Van Hevel en Buysse er vervulden en in de plaats die ze zouden behalen. Zij

(7) VAN WIJNENDAELE (Karel). "Van Hevel en Buysse in de Zesdagen van New York". In: *Sportwereld*, 11/12/1921, p. 1, a-b.

hebben er 'n schoonen koers gedaan, en eer aan hunnen naam; heel hun kunste en optreden getuigt van de kwaliteit die we hen geeren toekennen: macht, geweld en standvastigheid in den strijd. 't Zijn nen koppel schoone typen, en echt zonen van dat stoere Vlaamsche volk dat eens "wilde wat was recht en won wat het wilde".

Deze spreuk symboliseert een strijd van macht en geweld, de oorlog van 1302, en van de overwinnaars hebben Buysse en Van Hevel het bloed en de structuur.

Een strijd van zes-dagen echter, wordt niet gewonnen met de beenen, niet met de macht, al zijn zulke koersen, op hun eigen genomen, een spel van kracht en geweld. De macht echter en dat geweld zijn betrekkelijk, en op die zee vol energieke strooming, moet er vooral eene kundige hand zijn, een helder oog, om 't bootje der kunste te brengen, over de onstuimige baren der mededinging, naar de haven van de overwinning.

De koers heb ik aandachtig gevolgd; 'k heb er midden in gestaan, ten minste in verbeelding. Voor hij begon, heb ik gezegd en geschreven dat ik niet geloofde in de overwinning van Buysse en Van Hevel, al vormen ze nu ook de machtigste ploeg, die we samenstellen kunnen. 'k Geloofde er niet in, omdat het verloop van 't geding in Madison, er niet regelmatig genoeg gaat. We ontbreken nog de noodige bijzonderheden, over den strijd der laatste uren, om een beslist oordeel te vellen, en gevolgtrekkingen te maken.

In afwachting echter, kan ik zeggen dat de koers verlopen is, juist zoals ik voorzag, en eindigde met de overwinning, van Goulet-Brocco.

(...)

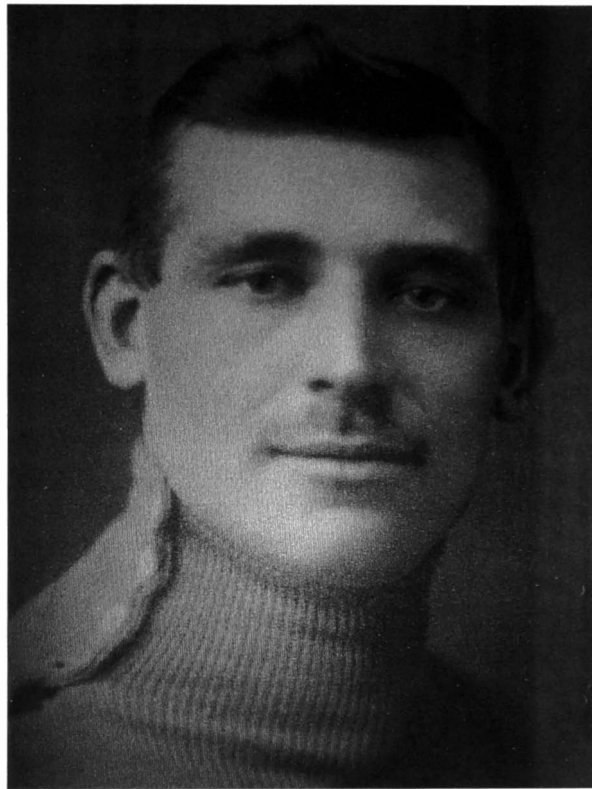
Waarom werden ze gedubbeld door minderen dan hen? - omdat die minderen de meerderen waren, in taktiek! En anders niet!

Ik kom terug met een besluit dat ik reeds aanhaalde: een zes-dagen koers wordt niet gewonnen met de macht, maar wel met den kop!

Indien dergelijke strijd kon gewonnen worden met de macht, dan hadde de uitslag geweest als volgt: Mac Namara-Madden en Van Hevel-Buysse, vier machtheerden, vier stoere werkers, vier renners wier kunste gedragen wordt door eene gezonde kloeke natuur.

Deruyter en Van Kempen zijn ook renners die geeren openplooiën, maar toch is hunne prestatie weer iets anders, meer gekunsteld, min natuur.

Zij groeiden en bloeiden in een hof; Van Hevel, Buysse en Mac Namara - Madden min - groeiden in de vrije natuur.

Jules Van Hevel. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

Marcel Buysse. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

En als we nu de kamp der laatste uren nagaan, dan vinden we dat Van Kempen-Deruyter en Mac Namara-Madden twee maal gedubbeld werden, Van Hevel-Buysse slechts een maal.

Voor diegenen die zich dien strijd beeldelijk vorenstellen, moet hij moorddadig geweest zijn, en wanhopig.

Van Van Hevel en Buysse kunnen we zeggen, en ik ben de eerste, dat ze klaar doorzicht gemist hebben, dat hun optreden niet genoeg geleid was en belegd, maar toegeeren zullen we, bij hunne thuiskomst, den moedig, vrank en onverveerd, betrouwende op hun macht, en sterk in hunne kunste. 't Zijn en 't blijven twee der schoonste figuren uit de Vlaamsche sportwereld, en geeren zullen we, bij hunne thuiskomst, de hoed afnemen, om hen te groeten als hebbende eer gedaan aan hun volk en de nationale sportvlag!

De fundamenteën voor Van Wijnendaeles artikel worden aangebracht door het pistekoppel Buysse-Van Hevel. Het blijkt overigens al uit de titel van het artikel ("Van Hevel en Buysse in de

Zes-Dagen van New-York") dat Van Wijnendaele vooral belangstelling toont voor hen.

De twee Vlamingen worden door hem getypeerd als mooie, krachtige en strijdlustige renners. Het zijn natuurmensen, oermensen en karaktermannen die bereid zijn de handen uit de mouwen te steken. Wat opvalt is dat, wanneer Van Wijnendaele over Van Hevel en Buysse spreekt, hij meerdere keren refereert aan het concept 'zuiverheid'. De twee zijn volgens Van Wijnendaele 'echt', rechtstreekse zuivere exponenten van het Vlaamse volk van waaruit ze voortkomen. Door sterk te presteren bewijzen ze dat volk een dienst ("*hebbende eer gedaan aan hun volk en de nationale sportvlag!*"). Dat de Vlamingen pas vierde werden in de eindafrekening zou men haast vergeten. Van Wijnendaele alludeert wel op hun nederlaag maar lijkt te vermijden hier openlijk over te spreken. Hij geeft wel toe dat het de twee Vlamingen ontbeert aan koersintelligentie ("*dat ze klaar doorzicht gemist hebben, dat hun optreden niet genoeg geleid was en belegd*"). Maar dit tekort wordt dus ruimschoots gecompenseerd door de talloze verwijzingen naar de fysieke kracht en onverschrokkenheid van het Vlaamse duo. Enkele daarvan zijn: "*nen koppel schoone typen*"; "*zoonen van dat stoere Vlaamsche volk dat eens "wilde wat was recht, en won wat het wilde*"; "*twee der schoonste figuren uit de Vlaamsche sportwereld*"; "*macht*"; "*machtpeerden*"; "*geweld*"; "*een spel van kracht*

en geweld"; "moedig, vrank en onverveerd, betrouwende op hun macht, en sterk in hunne kunste"; "standvastigheid in den strijd"; "die zee vol energieke strooming"; "stoere werkers"; "renners wier kunde gedragen wordt door eene gezonde kloeke natuur"; "(zij) groeiden in de vrije natuur"; ...

De prestaties van de twee Vlamingen worden niet toevallig gerelateerd aan de 'Vlaamse' strijd op 11 juli 1302. Van Hevel en Buysse dragen volgens Van Wijnendaele de erfenis mee van de Vlamingen die streden op het slagveld van 1302 ("de oorlog van 1302"). De Vlamingen wonnen toen en "van die overwinnaars hebben Buysse en Van Hevel het bloed en de structuur". Door hun sportieve strijd te relateren aan de Guldensporenslag (historische culturele identiteit) wil Van Wijnendaele de verknochtheid van beide renners met Vlaanderen benadrukken. Het Vlaamse volk wordt vertegenwoordigd door de sportfiguren Marcel Buysse en Jules Van Hevel (identiteit via helden en idolen). De wezenstrekken van dat volk worden geconcentreerd en liggen volgens Van Wijnendaele verrat in beide renners. Feit is evenwel dat Van Wijnendaele voornamelijk een oersterke, maar met zijn krachten woekerende en dus 'domme' Vlaming schetst. Buysse en Van Hevel zijn het zinnebeeld van het Vlaamse volk maar als dat zo is, dan suggereert Van Wijnendaele dat dat volk verstandelijk nog te kort schiet. De stelling dat Van Wijnendaele het prototype van de (cultuur)flamingant zou zijn geweest die graag in de bres wilde springen om 'zijn' volk te redden, wordt hier mee gestaafd. Door er een dergelijke visie op na te houden, knoopt Van Wijnendaele ook aan bij enkele centrale motieven van de Vlaamse ontvoogdingsstrijd (historische culturele identiteit).

IJzersterke mythe

Onder het lemma 'gangmaker' lees ik in *Van Dale - Groot woordenboek der Nederlandse taal*: gangmaker (de (m.)); vgl. -er) 1 (wielrennen) persoon die op een motorfiets vóór de renner rijdt om hem op gang te brengen en de luchtweerstand voor hem te verminderen, syn. stimulator 2 (fig.) ijveraar voor het genoemde of bedoelde, syn. propagandist 3 (fig.) iem. die de aanzet geeft tot uitbundige sfeer, tot feestvreugde, syn. animator, stimulator.

Het is alvast mooi meegenomen dat gangmaker net een term uit het wielersjargon is. Maar natuurlijk introduceerde ik de term niet alleen hierom in de titel van mijn verhandeling. Ook aan de twee overige definities voldoet het gangmakerschap van *Sportwereld*. De sportkrant manifesteerde zich effectief als ijveraar voor (Vlaamse) identiteit. En dit onder de vleugels van de sterke man van de krant, Karel Van Wijnendaele, die zelf voortgedreven werd door zijn flamingan-

tische aspiraties. Daarenboven toonde de wielersport zich via *Sportwereld* nadrukkelijk als een mechanisme voor het opwekken van nationale gevoelens. In *Sportwereld* gaf men - vaak op een zo banaal niveau dat het haast onzichtbaar was - de aanzet tot het genereren van collectieve nationale gevoelens van verbondenheid bij verdriet en vreugde van 'onze' jongens.

Sportwereld was natuurlijk in de eerste plaats een populaire sportgazel. Maar gezien het tijds- en ruimtekader (i.c. het tussenoorlogse Vlaanderen) en gezien de boodschapper van dienst (i.c. Karel Van Wijnendaele), paste de sporttaal wonderwel in een flamingantisch plaatje. Het wielersportantisme van *Sportwereld* en Karel Van Wijnendaele vertoonde de wezenstrekken van nationalistische retoriek. Het vertoog in *Sportwereld* was in uitgesproken mate "a narrative of nationhood" ⁽⁸⁾ waarbij het proces van identiteitsconstructie nooit stilviel. Via *Sportwereld* toonde de wielersport zich effectief als "a vehicle for Flemish identity". ⁽⁹⁾

Men vindt in de huidige sportpers hier en daar nog wel wat restanten van de oude retoriek waarmee *Sportwereld* ooit uitpakte. Wanneer de Ronde van Vlaanderen eraan komt of wanneer voor de regenboogtrui moet worden ge(st)reden, is het weer zover. Dan sluiten de rangen zich. Dan is het wielrennen voor heel even meer dan alleen maar sport. Dan komt Van Wijnendaeles erfenis weer eventjes tot leven en dan kijkt de legendarische sportjournalist-flamingant mee over de schouder van de wielersportjournalisten van 2005. Dan is het niet zomaar Peter Van Petegem die op de Muur van Geraardsbergen de tegenstand op een hoopje heeft gereden maar dan is het 'de laatste flandrien' die nog voor één keer zijn tanden heeft laten zien. Dan is het niet zomaar Tom Boonen die op de Champs-Élysées als eerste de streep heeft overschreden maar dan is het de Leeuw van Vlaanderen die dat allegaartje spaghettivreters en kaaskoppen het nakijken heeft gegeven. Toch blijft het allemaal bij een oppervlakkige retoriek. Want ondanks alle klauwende leeuwen en kraaiende hanen langs de kant van de weg, lijkt de relatie tussen wielrennerij en flamingantisme vandaag de dag flink afgekald. Maar misschien is het wielersportantisme meer dan ooit aanwezig door zijn manifeste afwezigheid? Want hoewel de grote boodschappen van weleer zijn verdwenen, betekent dat in ieder geval niet dat de mythe van ons rijke Vlaamse wielerverleden morsdood is. Integendeel: ze is springlevend, ijzersterk en banaler dan ooit tevoren. Voor hen die erin willen geloven, blijft ze intact. Vlaanderen is meer dan ooit een regio op twee wielen!

(8) BARKER (Chris). *Cultural Studies. Theory and Practice*. London - Thousand Oaks - New Delhi, Sage Publications, 2000, p. 198.

(9) RENSON (Roland). *Sport and the Flemish Movement. Resistance and Accommodation 1868-1914*. In: DEPREZ (Kas), VOS (Louis), e.a. *Nationalism in Belgium. Shifting Identities, 1780-1995*. London, Macmillan Press LTD, 1998, p. 124.

Frederik Backelandt (°1982) studeerde in 2004 af als historicus aan de Universiteit Gent op basis van een scriptie waarin hij de relatie tussen wielersport en flamingantisme onderzocht. Dit werk werd in december 2004 bekroond met de *Vlaamse Scriptieprijs 2004*, een onderscheiding die wordt toegekend door het *Fonds Pascal Decroos voor Bijzondere Journalistiek*. De publicatie van de (herwerkte) eindverhandeling is pas gepland voor het voorjaar van 2007. Eerst staat voor het voorjaar van 2006 nog een ander project op stapel. Backelandt is immers samen met Rik Vanwalleghem, Geert Van Den Bon en Patrick Cornillie druk in de weer met een ambitieus project rond de legendarische sportjournalist Karel Van Wijnendaele. Op dit moment timmert hij ook aan een carrière in de wielersportjournalistiek. Momenteel is hij sportredacteur bij *Het Nieuwsblad*. Het waakzame oog van Karel Van Wijnendaele (aanwezig op de *Sportwereld*-redactie via zijn buste) kijkt mee wanneer Backelandt zijn wielersportstukken neerpent.

Sportgeschiedenis: spiegel van de maatschappij

Sportgeschiedenis met complementaire versnellingen: vulgariserende wetenschap en wetenschappelijke vulgarisatie

Dries Vanysacker

Toen ik in 1997 de kans kreeg een boek te schrijven over de wielercarrière van Roger De Vlaeminck naar aanleiding van diens vijftigste verjaardag, wou ik niet nog eens een moderne hagiografie brengen over een sportfiguur. (1) Mijn vorming als historicus hielp me daarbij: alle mogelijke beschikbare gedrukte bronnen en literatuur inzake de wielloopbaan van de man in kwestie werd doorgenomen, in casu de wedstrijdverslagen, interviews in de Belgische, Italiaanse en Franse kranten, tijdschriften alsook de bestaande 'biografieën'. Een exacte kennis van de loopbaan op zich, de erelijsten, de seizoenen en dergelijke waren een 'conditio sine qua non' om van start te kunnen gaan met het eigenlijke werk. Een kritische historische methode was de leidraad: klopt wat de journalisten en de auteurs in hun verslagen schreven met de realiteit, en welke bronnen kon ik alsnog buiten die eerste vinden?

Daar het om een nog in leven zijnde figuur ging was het interview, de orale historische bron, een ideaal spoor. Steeds met een exacte kennis van zijn loopbaan als uitgangspunt: kwestie van relevante extra info in te winnen, en de adders van de persoonlijke vervaging of chronologische dooreenhaspeling bij de geïnterviewden kritisch te toetsen en waar nodig of mogelijk te corrigeren. Niet enkel Roger kwam aan het woord: ook zijn familie (ouders, broer, zus), zijn vroegere ploegleiders, collega-renners (zowel ploeggenoten als tegenstrevers), managers, verzorgers, trainers en supporters passeerden de revue.

Bovendien kwamen belangrijke egodocumenten aan de oppervlakte: De Vlaeminck had op een minutieuze wijze dagboeken over zijn sportcarrière bijgehouden met notities over trainingsmethoden, gereden wedstrijden, zijn morele ingesteldheid, zijn polsslagen, zijn bloeddruk, de gebruikte versnellingen op een helling, ... Bij de uitgave van het boek bleven de verwijzingen naar de gebruikte bronnen en literatuur waar nodig in de tekst zelf aanwezig. Kwestie van intellectuele eerlijkheid.

De reacties waren uiteenlopend: van positief tot... wenkbrauwfronsend. Vooral in de zogenaamde populaire sportboekenwereld - waar

(1) Omdat ic Vlaeminck ben. Eeklo, de Eecloonaar, 1997

bepaalde sportjournalisten nog steeds een quasi monopoliepositie bekleeden binnen hun eigen redactie en kunnen rekenen op een exclusieve uitgeverij annex de krantengroep - vroeg men zich luidop af waartoe die bronvermelding diende. Was dit niet eerder een vorm van plagiaat of een gemakkelijke weg van overpennen? Om nog maar te zwijgen van het feit dat zowel de pennenridders van *Het Nieuwsblad* als van die van de concurrerende *Het Laatste Nieuws* of van de *Gazet van Antwerpen* in één adem vermeld werden. Er werd zelfs verwezen naar boeken die bij andere uitgeverijen waren gedrukt. Een 'buitenjournalistieke' vrijheid om zowaar jaloers op te worden...

De interesse en het enthousiasme van anderen en vooral bij mezelf zette me ertoe aan mijn belangstelling voor de sport ook op het universitaire niveau uit te oefenen. In het academiejaar 2000-2001 zette ik mijn schuchtere eerste stappen als promotor van licentiaatsverhandelingen over sportgeschiedenis aan het departement geschiedenis van de Katholieke Universiteit Leuven. Opnieuw verschillende reacties, van goedkeurende interesse tot enige reserve, nu in het milieu van de academische wetenschappelijke wereld: "Sportgeschiedenis? Hmm". Alsof de wetenschappelijkheid van een onderzoek staat of valt met de keuze van een onderwerp... Is de biografie van een kardinaal in se wetenschappelijker dan die van een sportman? En wat dan nog: het onderwerp sport biedt een nog vaak ongerepte mogelijkheid aan historisch onderzoek. Alle traditionele invalshoeken komen in aanmerking om te worden toegepast: institutionele, religieuze, sociaal-economische, cultureel-historische, ... De eerste studenten kwamen en de nadruk werd gelegd op een kritisch historische methode, een gefundeerde vraagstelling en op de heuristiek. Sport werd historisch onderzocht op haar functie als spiegel van de maatschappij. Het onderzoeksterrein en de onderwerpskeuze lagen nog quasi braak. Veelal ging of gaat het om het verhaal van een voetbalclub, een sportbond of van een sporttak - toevallig of niet: vaak wielrennen - tijdens een bepaalde historische periode. (2) Kolfsjes naar de hand van de sterkere en volhardende 'gebeten' geschiedenisstudenten, vaak echte 'Flandriens', een onderschatte en gevaarlijke bedrijvigheid voor zwakkere studenten of mannen met eerder slechte 'journalistieke' eigenschappen. Net als bij elk ander historisch onderzoek gaat het bij sportgeschiedenis niet om een eigen kritische mening of visie op basis van tweedehandsliteratuur, maar om het toepassen van een methodische historische kritiek op de best mogelijke bronnen en met gedegen kennis van de relevante historische context. Sportgeschiedenis dus enkel een zaak van universiteitsstudenten of professoren?

Lang niet. Vooreerst moet men net zoals bij elk ander wetenschappelijk onderzoek mijns inziens vermijden dat dergelijke onderwerpen

(2) Een greep uit het aanbod: Huurlingen op studs: een sociopolitieke benadering van de evolutie van voetbalmigratie naar de eerste klasse van de Belgische voetbalcompetitie (1968-1995/96); "Van de startgrid naar de geblokte vlag": de geschiedenis van pre-Formule 1 races in België (1894-1949); Ons rijke wielerveven en de totalitaire regimes: Belgen in de Ronde van Italië en de Deutschland Rundfahrt, 1920-1940; Van pedaalruiter tot broodfietser: de wielersport in België tijdens de Tweede Wereldoorlog; Van wielerveen tot ... "velodroom": de geschiedenis van het baanwielrennen in België van 1890 tot 2003; Royal Football Club Malinois: geschiedenis van een club zonder toekomst (1904-2003)?; "Mes qué un club?" Een comparatieve studie over de sociaal-economische en ideologische achtergronden van twee Europese stilistische voetbalclubs F.C. Barcelona en R.S.C. Anderlecht (1899-1960). Volgende verhandelingen zijn nog lopend: Hagelands voetbal (Diest, Aarschot, Leuven, Tienen): een historische studie; De alternatieve Spelen: arbeidersolympiades (19de-20ste eeuw); De (h)eerlijke strijd: Belgen in 'la Grande Boucle', 1904-1939; De interne geschiedenis van de Belgische wielerveen (19de-20ste eeuw); Verschillende voetbalfacties binnen een stad en hun inbedding in de sociaal-politieke situatie: Club en Cercle Brugge, 1891-1918 en een gelijkwaardige studie voor de periode 1918-1940; De perceptie van de mythische tweestrijd Coppi-Bartali in de Belgische kranten (1940-1955); Commercie en wielersport: De evolutie van de sponsoring in het wielerveenmilieu (1860-heden).

niet 'onleesbaar' worden gemaakt voor het brede publiek door een al te specialistisch vakjargon of al te droge schrijfstijl. Als ze al bij een lezerspubliek geraken, want vaak is een gesloten kast het einddoel. Met strikte regels tot inzage er bovenop. In die zin wil ik hier een lans breken voor de bijdrage tot wetenschapsverspreiding of -popularisering. Een zeer populair onderwerp als de sportgeschiedenis dient op een wetenschappelijk verantwoorde manier boeiend naar het 'grote' publiek overgebracht. Vulgariserende wetenschap dus, dienstverlening met andere woorden, één van de vaak nog te weinig beoefende taken van de wetenschap.

Evenzeer zou ik willen pleiten voor wetenschappelijke vulgarisatie: ieder die een boek of artikel schrijft over sportgeschiedenis zou tenminste wetenschappelijk tewerk moeten gaan, gebaseerd op een kritische historische methode en niet lukraak iets schrijven zonder te checken of wat men neerpent wel werkelijk klopt. Zo kan men de moderne hagiografieën over sporthelden vermijden, alsook storende historische fouten. Men hoeft heus echt geen historicus zijn of afgestudeerd te zijn aan de Letterenfaculteit om zoiets te realiseren of ervoor garant te staan. Noch een bioloog met zin voor historische context en een uitstekende pen. Al helpt dit natuurlijk ten zeerste. Ook gebeten sportverzamelaars of selfmade journalisten met een stevige portie historische kritiek en beroeps- en waarheidsfierheid kunnen het. Wetenschappelijke vulgarisatie dus.

Sportgeschiedenis is gebaat met een complementaire tandem van vulgariserende wetenschap en wetenschappelijke vulgarisatie. Er is daar niets vulgairs aan, wel iets methodisch. Of zie ik daar weer iemand de wenkbrauwen fronsen?

Prof. dr. Dries Vanysacker (°1962), docent aan het Departement Geschiedenis aan de Katholieke Universiteit te Leuven en redacteur-bibliograaf van de *Revue d'histoire ecclésiastique*, publiceerde op zijn vakdomein reeds diverse boeken en artikelen, waaronder over 16de-17de-eeuwse hekserij en over de 18de-eeuwse Italiaanse kardinaal Giuseppe Garampi (1725-1792). Hij schreef tevens een paar wielerboeken, waaronder het levensverhaal van Roger De Vlaeminck (*Omdat ic Vlaeminck ben*, 1997), samen met Herman Laitem de geschiedenis van de Giro en de Belgen, 1909-2001 (*La Maglia Rosa*, 2002), hij vertaalde Stefano Fiori's boek over Marco Pantani naar het Nederlands (*Pantani vive*, 2004) en schreef samen met Geldhof het verhaal van het Belgische wielrennen tijdens de Tweede Wereldoorlog (*En de broodrenner hij fietste verder*, 2005).

Bestaat er zo iets als een Vlaamse wiel(er)(sub)cultuur?

Roland Renson

Toen het Duitse toeristische magazine *Merian* in juni 1980 een themanummer over 'Belgien' uitbracht, prijkte op de coverfoto een groep wielrenners koersend door een heuvelig landschap in Vlaanderen. Voor een keer dus geen frites, Manneken Pis of streekbieren, maar Vlaamse rennersspieren als toeristisch icoon van ons land. De vraag die wij daarom trachten te beantwoorden in dit beknopte essay is: bestaat er zo iets als een Vlaamse wiel(er)(sub)cultuur?

Sport en cultuur

In de jaren 1960 werden nog cultuurfilosofische discussies gehouden over de kwestie of sport enkel behoorde tot de 'lage cultuur' (Zivilisation) of dat sport in bepaalde gevallen ook tot de 'hoge cultuur' (Kultur) kon worden gerekend (Renson 1971). De toenmalige directeur-generaal van UNESCO, René Maheu, besloot zijn aftastend onderzoek nogal sibillijns als volgt "*Sport is a culture and corresponds in its content to all that a culture is, but it has not achieved the formal expression proper to culture*" (1964: 15). Onze allereerste minister van Nederlandse cultuur, Frans Van Mechelen, hakte in 1968 resoluut de knoop door en promoveerde een meer democratische 'participatie' aan theater, concerten en sport. Via biënnales werd in Vlaanderen een dynamisch Sport-voor-Allen-beleid gevoerd met Armand Lams als prime mover (Delheye 2004).

Door deze culturele opwaardering van de sport enerzijds en het actief gevoerde sportbeleid anderzijds werd ook de interesse van de sociologen gewekt voor het verschijnsel sport. Dit resulteerde onder andere in grootschalige surveystudies omtrent sportparticipatie in Vlaanderen (Claeys & Hertogen 1976; Bollen e.a. 1982).

Sport als subcultuur

Een ander uitgangspunt - eerder antropologisch georiënteerd - was het project 'Sport als subcultuur' dat aan de Leuvense Faculteit Lichamelijke Opvoeding liep tussen 1980 en 1990 onder leiding van Vanreusel en Renson. Opvallend is dat geen enkele van de zestien licentiaatsverhandelingen over sportsubculturen handelde over wielersport. Van een totaal van 134 papers, die in het kader van het keuzevak Socio-culturele aspecten van sport- en vrijetijdsbesteding (titularis R. Renson) werden geschreven, werden er welgeteld drie aan

Hoe men in Duitsland België toeristisch adverteert: coverfoto van *Merian* juni 1980.

‘wielertoerisme’ gewijd, dus weer geen enkele aan professionele wielrennerij. Moet dit als het ultieme bewijs gelden dat de wielersport in Vlaanderen - quasi vanzelfsprekend - als integraal deel van de standaardcultuur wordt beschouwd of wijst dit op een gebrek aan interesse van studenten lichamelijke opvoeding of van de onderzoekers voor wiel(er)sub)cultuur? Die vraag wordt hier verder onderzocht.

Na een uitgebreide literatuurstudie, distilleerde Luc Jansegers (1980) de volgende definitie van subcultuur:

- a. een subcultuur betreft een collectiviteit die zich onderscheidt van de dominante cultuur, door een specifiek cultureel patroon van waarden, normen en sancties, overtuigingen, rituelen en geritualiseerde handelingen, symbolen en communicatie;
- b. met een specifieke sociale structuur die ondermeer tot uiting komt in typische socio-demografische kenmerken, rolpatronen en statusverschillen;
- c. met een duidelijke invloed op het gedrag en de levensstijl van de leden;
- d. die functioneert als een geheel, maar niet totaal los staat van de dominante cultuur.

Waar het begrip subcultuur oorspronkelijk werd gebruikt met betrekking tot deviante groepen zoals straatbendes en druggebruikers, werd het inhoudelijk uitgebreid en ook toegepast op de vrijetijdssfeer en de sport. Alvin Toffler sprak in zijn werk *Future shock* (1970) van een proliferatie van vrijetijdssubculturen die vaak inspeelen op nieuwe technologieën zoals bijvoorbeeld de zeilplank, delta-vleugel of snowboard. Uit een analyse van 65 artikels over sportsubculturen in Noord-Amerika, kwamen de Amerikaanse sporttoppers in pole position te voorschijn: baseball (15x); American football (8x) en ijshockey (8x), basketball echter slechts 1x (Jansegers 1980). Dit doet andermaal de wenkbrauwen fronsen: waarom benaderen Amerikaanse onderzoekers hun meest populaire sporttakken wel als subcultuur en waarom doen - of beter deden - Vlaamse onderzoekers dit niet? Laat ons daarom even ‘het rijke Vlaamse wiel(er)leven’ confronteren met het begrippenkader omtrent sportsubculturen zoals het door Vanreusel en Renson (1984) werd geconcipeerd. In schema 1 ziet men een opsplitsing in culturele en structurele componenten, die elke (sport)subcultuur kenmerken en die werden gehanteerd in de participerende observatie van sportsubculturen.

Op basis van dit screeningsapparaat werd een typologie opgesteld van de onderzochte sporttakken, met aan het ene einde speleo’s en zwerftoeristen enerzijds en aan het ander einde de duivenliefhebbers. De eerste categorie werd gekenmerkt door informele organisatie,

**Schema 1: Culturele en structurele componenten van sportsubculturen
(Vanreusel & Renson 1984)**

Culturele componenten	Structurele componenten
<ul style="list-style-type: none"> - waardeoriëntaties - normen en sancties - overtuigingen - rituelen en rituele handelingen - communicatiemiddelen - symbolen 	<ul style="list-style-type: none"> - sociale rol - sociale status - socio-demografische kenmerken - subgroepen en klieken

avontuurlijke ingesteldheid, non-conformistisch tot quasi semi-deviant gedrag en drang naar exploratie. De duivenliefhebbers daarentegen bleken traditioneel ingestelde senioren te zijn, gepassioneerd door de prestaties van hun duiven waarrond allerlei overtuigingen bestaan en waarbij gokken een belangrijk motief vormt. Met deze voorbeelden als uitgangspunt kan de wielersport in Vlaanderen even op dezelfde conceptuele rooster worden gelegd om te kijken wat haar specifieke karakteristieken zijn en of wij in dit geval mogen gewagen van een subcultuur of eerder van een standaardcultuur?

Wielersport als subcultuur?

- Cultuurcomponenten

Waardeoriëntaties zijn sociale standaarden of maatstaven, die het gedrag bewust of onbewust sturen bij het maken van keuzen. Het gaat

Rik Van Steenberghe met 'nonkel Jan' tijdens zijn ereronde te Moorslede, waar hij in 1942 Kampioen van Vlaanderen werd (in Luyckx 1985: 95).

hier over wat past of niet past en deze verwachtingen kunnen uiteraard verschillen van de sociale positie van een persoon. Waarden kunnen ook veranderen; zo is er de gekende waardeverschuiving vastgesteld van 'heroes of production' naar 'heroes of consumption' (Riesman e.a. 1950). Hard labeur, tot het uiterste gaan om te winnen, liever dood vallen dan verliezen ... zijn waarden die aan de renners - vooral de Flandriens - worden toegeschreven. Die doen vandaag wellicht wat oubollig aan en refereren naar de tijd dat de wielersport als een ontsnappingspoging werd gezien uit de grauwe armoede of uit de anonimiteit. In die zin belichamen renners de mythische arbeidsethiek van 'het Vlaamse ras' waarvan werd verteld dat bij werkloosheid in Detroit eerst de Vlaamse immigranten uit de rijen wachtende werkzoekenden werden gehaald. *Se non e vero ...*

Normen en sancties vormen een koppel. Normen zijn geëxpliciteerde waarden, zij zijn specifiek en dwingender. Naast algemene, quasi universeel aanvaarde normen (zoals bij voorbeeld respect voor het leven) zijn er ook normen die voor kleine groepen gelden zoals bijvoorbeeld de 'omerta' in het wielerpeloton. Normen worden geformuleerd in wetten en reglementen en wie deze overtreedt, wordt gesanctioneerd ..., tenminste als men wordt gesnapt. Naast negatieve sancties zijn er ook positieve sancties, namelijk de financiële of andere beloningen, ereprijzen enz. Het dopingverbod is een heel concreet voorbeeld van zo een norm. Deze strikte norm wordt echter gecontrasteerd door het 'a-normale' dopinggebruik dat in de wielrennerij quasi endemisch is verbreid. In die zin is er volgens Bart Vanreusel zelfs een verregaande normvervaging opgetreden en gaat het niet meer zo zeer over 'pakt hij of pakt hij niet?' maar eerder over 'wordt hij gepakt of niet?' (Minten 2004).

Bepaalde *overtuigingen en opinies* behoren tot het ideeëngoed van een sportsubcultuur en worden door de leden van die subcultuur gedeeld ook al kunnen die bij buitenstaanders als irrationeel voorkomen. De grens tussen geloof en bijgeloof, wetenschap en magie is hier zeer osmotisch en varieert van de wielrennersbedevaarten die pater Van Clé (1891-1955) ooit opstartte tot het kruisteken geslagen vóór wedstrijd, de konijnenpoot of de biefstuk als ontbijt, die nu trouwens vervangen is door pasta en creatine.

Rituelen versterken de (sub)culturele identiteit en de band tussen de leden, in dit geval zowel renners als supporters, onderling. Rituelen zijn geënceneerde collectieve plechtigheden die tevens de gemeenschappelijke waarden en normen versterken. De Ronde van Vlaanderen is als het ware een 'sportifcale hoogmis'. Katrijn Titeca (1999) kwam in haar verhandeling tot de conclusie dat deze wielervedstrijd de Vlaamse populaire volksidentiteit uitdrukt, versterkt en

zelfs idealiseert. Met *geritualiseerde handelingen* worden individuele praktijken bedoeld van sporters, die geen objectieve wetenschappelijke legitimiteit hebben maar waarvan zij verwachten dat deze instrumenteel kunnen bijdragen tot succes of mislukking. Vaak zijn het sequentieel uitgevoerde bewegings- of aankleedpatronen, die in een precieze volgorde moeten verlopen. Dergelijke rituele handelingen situeren zich in de sfeer van de magie. Magie bestaat namelijk uit een reeks van rituele methoden waardoor de beoefenaars geloven dat bepaalde gebeurtenissen automatisch of 'mechanisch' kunnen worden beïnvloed langs bovennatuurlijke weg. In kritieke of onzekere situaties waarbij bovendien heel veel op het spel staat - zoals in het geval van winst of verlies van een wedstrijd - wordt vaak naar 'witte' magie gegrepen. (1) Bekende case studies hiervan zijn de analyse van Gmelch over *Magic in professional baseball* (1972) en de studie van Scotch over *Magic, sorcery and football among urban Zulu* (1961). Bij wielrenners, zowel wielertoeristen, beginnelingen en profs leven een hele reeks magische praktijken - ook malafide - die zij als coping mechanismen hanteren om enigszins greep te krijgen op onzekere omstandigheden. Toen ik als pas afgestudeerde licentiaat lichamelijke opvoeding ooit (gratis) indoorwintertraining gaf voor Sporta aan renners van de Zuid-Limburgse Wielerschool hebben zij mij in 't geniep hierover een en ander 'gelost'. Hun 'soigneur', meestal een bazi-ge nonkel, mocht in geen geval weten dat zij mij deze inside-informatie verstrekten. Over de historiek en het beroepsprofiel van deze 'soigneurs' werd een verhandeling geschreven door Karine Zwijzen (1992). De bijzondere relatie renner-verzorger is trouwens typisch voor de gesloten subcultuur van het wielrennen.

In alle sportsubculturen spelen *communicatiemiddelen* een primordiale rol, namelijk het onderling uitwisselen van gedachten en gevoelens. Communicatiemiddelen zijn in de wielersport echter zo predominant, zowel de geschreven, de gesproken als de visuele media, dan men hier mag spreken van "the media is the message". Met de krant *Sportwereld* van Karel Van Wijnendaele in 1912 als startpunt, domineert het wielrennen, samen met voetbal, sinds jaar en dag de sportpagina's van onze kranten. Radioreportages zoals de aankomst van Romain Maes in de slotrit van de Ronde van Frankrijk in 1935 zijn permanent opnieuw te beluisteren in het Sportimonium, het "bewaaruhs van het Vlaamse sportpatrimonium" in Hofstade. Tijdens de tv-reportages van Canvas, TV1 en VTM van De Ronde van Vlaanderen in 1998 werd de Vlaamse culturele identiteit met klank in beeld gebracht, opvallend daarbij was wel dat deze boodschap eerder vervat zat in de beelden dan in de tekst (Titeca 1999: 93-100). De sporttaal, het zogeheten 'Sportugees' is ook een kluij voor taalkundigen. Dialecten kunnen interessante vergelijkende studies opzetten over de benaming van fietsonderdelen. Stammend uit een 'velowin-

(1) Witte magie is preventief of curatief, terwijl zwarte magie destructief is en dient om iemand anders schade te berokkenen.

De onderpastoor 'surplacet' mee
voor het goede doel
(in Mortelmans 1990: 26).

kel' in Sint-Truiden herinner ik mij hoe coureurs kwamen vragen naar een "stuur mich achter", hun Haspengouwse interpretatie van een "roelieber" ('roue libre' of vrijwielas) van het Engelse merk Sturmey Archer.

Symbolen zijn waarneembare verschijnselen (voorwerpen, afbeeldingen, klanken, gebaren enz. waaraan eenzelfde betekenis wordt gehecht door een groep personen. Gele, groene en bolletjestruien zijn dus veel meer dan een stuk textiel om de rennertorso's warm te houden. De reclame en de wielersport hebben ook al heel lang een min of meer incestueuze verhouding. Robbe De Hert alludeerde al op dit fenomeen in zijn film *De dood van een sandwichman* (1971) over het dodelijke ongeval van Jempi Monserré, waaraan ook Jan Emiel Daele (1972) een kritische roman wijdde: *De dood van Jempi*. De ploegtruitjes van vandaag zien eruit als een reclamemagazine, geen centimeter oppervlakte wordt onbedrukt gelaten. Nu wiebelt er ook al reclame op de rennersbips. Etholoog Desmond Morris zou hier waarschijnlijk een anaal loksinaal in zien. ⁽²⁾ Tom Lanoye vond alleszins erotische inspiratie in dit gegeven in zijn gedicht *Gent-Wevelgem* (1982).

'Vlaanderen vlagt' maakt van de wielersport een Vlaams-nationalistisch gebeuren, dat de IJzerbedevaart in de schaduw dringt. Dit zijn de nieuwe Sneysensens, ⁽³⁾ de 'vaanderiks' van vandaag, die wel af en toe een Leiff Hoste aan hun klauwen rijgen zoals in Parijs-Roubaix van 2004 "... onder donkeren vlagenzwangeren hemel ...".

⁽²⁾ Desmond Morris is onder andere auteur van *De naakte aap* (The naked ape 1967) en van *Spel om de bal* (The soccer tribe 1981).
⁽³⁾ Gedicht van Albrecht Rodenbach uit 1878 over de sneuvelende Gentse vaandrig in de Slag bij Gavere in 1453 tegen de Bourgondische hertog Filips de Goede.

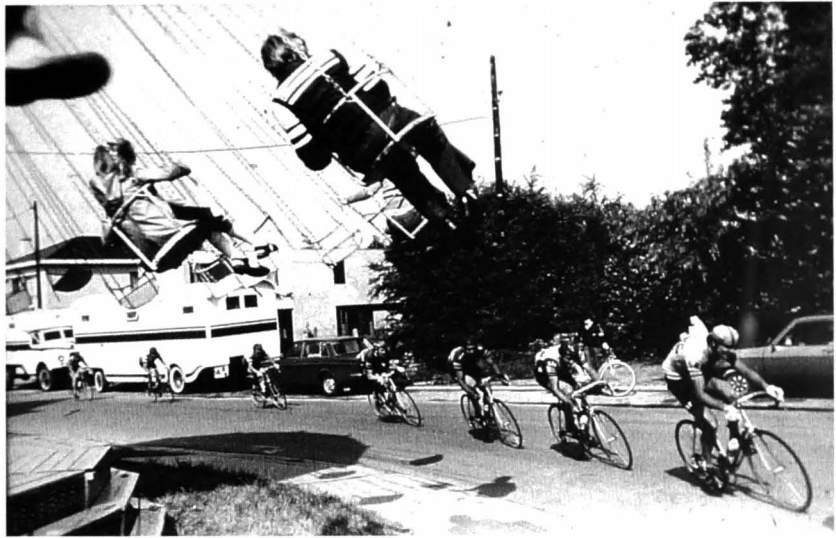
- *Sociale structurelementen*

“De weereld is een schouwtoneel, ieder speelt zijn rol en krijgt zijn deel” dichtte Joost Van den Vondel in 1637. Het begrip *sociale rol* verbindt het gedrag van een individu - met zijn/haar persoonlijke behoeften - met de verwachtingen die de maatschappij, casu quo de wielersubcultuur, koestert van een individu in een bepaalde positie. Naast de formele rollen van ploegleider, kopman, knecht, ploegarts, verzorger enz. zijn er heel wat informele rollen zoals clown van het peloton, martelaar, waterdrager (letterlijk) enz. Ook met de mindere rol van ‘seingever’ voelen vele koersliefhebbers - getooid met tricolore armband - zich hoofdcommissaris voor één dag. Hun éénmancordon valt trouwens meestal moeilijker te doorbreken dan dat van professionele politieagenten. De duistere rollen van dopingleveranciers, ‘pri-veeartsen’ of tovermasseurs maken anderzijds dat bepaalde segmenten van de wielersubcultuur thuishoren in het domein van de deviante en zelfs criminele subculturen.

Sociale status slaat op de positie die iemand in een subcultuur inneemt. Dergelijke posities zijn hiërarchisch geordend en variëren dus van een hoge naar een lage status. In geen enkel ander maatschappelijk systeem dan de topsport wordt er zo een absoluut belang gehecht aan prestaties, records, wereldranglijsten enz. In weinig andere sporten worden de kampioenen zo devoot vereerd en aanbeden als in de wielersport. Wielhelden bereiken de status van Griekse halfgoden of middeleeuwse heiligen. Iedereen wil hen aanraken, samen met het idool op de foto, of een relikwie ervan in eigen bezit hebben. Namen als Cyriel Van Hauwaert, Romain en Sylveer Maes, Jef ‘Poeske’ Scherens, Rik Van Steenbergen, Rik Van Looy, Eddy Merckx behoren tot het collectieve geheugen en men voelt hun glorie afstralen op het hele volk. Politici vertoeven graag in hun gezelschap om mee te genieten van hun aureool. Bij Eddy Merckx’ glorieuze aankomst in het Parc des Princes in Parijs in 1969 deden zowel de toenmalige ministers van Nederlandse Cultuur Van Mechelen als minister van Franse Cultuur Parisis aan (gele) ‘truitje trek’ om naast het panbelgische idool op het schavotje te staan.

Specifieke socio-demografische kenmerken typeren de diverse sportsubculturen. Karakteristieken zoals leeftijd, geslacht, sociale en geografische herkomst zijn geenszins representatief gespreid over de wielersubcultuur. Wielrennen was en is nog steeds een quasi exclusieve mannenaangelegenheid, waarbij cyclistische dames enkel bij Olympische Spelen enige welverdiende aandacht krijgen. Sportjournalisten zitten met hun handen in het haar wanneer zij een vrouwelijke wielervedstrijd moeten verslaan, het gebruikelijke jargon is namelijk door en door mannentaal. Coureurs - ik gebruik de woordkeuze bewust - worden geacht gesneden te zijn uit de taaie jonge

Koersscène uit de film Hector (1987) van Stijn Coninx met Urbanus in de hoofdrol (*Bridge Pictures*).

mannensoort die men kweekt in het West-Vlaamse Heuvelland of in de (Oost-)Vlaamse Ardennen. Voor cyclocrossers ligt dat tegenwoordig wat meer oostwaarts in het zand of de modder van de Kempen. Men verwacht niet dat zij met hogere diploma's kunnen goochelen, wel met pedalen en versnellingen. Wel moet men hier met gevaar van stereotypering afrekenen, maar stereotypering is nu eenmaal een eigensoortige karakteristiek van subcultuurvorming en -perceptie. Hoe komt het anders dat de spreekwoordelijke 'muscle wallon' het feit bevestigt dat Waalse renners eerder vreemde eenden zijn in de Belgische wielerbijt.

Subgroepen en klieken diversifiëren de wielersport. Wegrennen, piste rijden, veldrijden en ondertussen ook mountainbiken, zijn uitgegroeid tot aparte disciplines terwijl vroeger de renners echte 'omni-practici' waren. Als subgroepen komen hier uiteraard ook de officiële wielerploegen met hun hele entourage ter sprake. Kliekvorming daarentegen is meestal een gevolg van formele en informele statushiërarchie binnen een bepaalde wielerploeg. Aparte klieken binnen een ploeg worden zichtbaar tijdens de sociale interactie en conversatie buiten de sportactiviteit. Dergelijke kliekvorming stelt men vast in de kleedkamers of douches, bij de maaltijden of in de keuze van een 'room mate'. Dit samenklitten van enkele renners kan uiteraard tot spanningen leiden binnen de ploeg. Lenk (1977) - zelf een ex-olympische roeier - toonde nochtans aan dat de onderlinge concurrentie en rivaliteit bij 'co-acting' groepen - zoals roeiers of wielrenners - kan leiden tot een hogere successcore omdat de leden er een relatief zelfstandige inbreng hebben.

Koers en kermis horen samen in Vlaanderen: Beroepsrenners te Humbeek 1978 (Foto E. Mariën, in Jacobs & Van Doome 1979:162).

Besluit

In Vlaanderen wordt de wielersport vrij algemeen gezien als behorend tot de eigen volksculturele traditie, als een sportief stuk “Blut und Boden”. Het wielergebeuren neemt er vaak mythische proporties aan, het behoort zowel tot de “nostalgie de la boue” van het arme Vlaanderen van vroeger als tot de sporttrots van vandaag.

De wielersport in Vlaanderen wordt op de eerste plaats gezien als een geïncorporeerd geheel van de dominante referentiecultuur en dus niet als een aberrante of aparte subcultuur. Nochtans kan men aan de hand van het antropologische referentiekader van het begrip ‘subcultuur’, de eigen aard en de eigenaardigheden van het wielermilieu blootleggen. Met de door Jansegers’ gedistilleerde bepaling als uitgangspunt kan de wielersport als volgt worden getoetst aan het begrip subcultuur:

- a. de wielersport bestaat uit een collectiviteit van renners, supporters, journalisten, enz. die zich enigszins onderscheidt van de dominante cultuur, door een specifiek cultureel patroon van extreem prestatieve waarden, van normen en sancties, collectieve rituelen en individuele geritualiseerde handelingen, machtige communicatiekanalen en commerciële symbolen;
- b. met een specifieke sociale structuur die onder meer tot uiting komt in de typische demografische kenmerken van een zeer getrainde jonge mannelijke bevolkingsgroep, eerder afkomstig uit rurale en lagere sociale milieu, binnen de wielrennerij bestaan sterk gediversifieerde en gespecialiseerde rolpatronen en vooral uitgesproken statusverschillen tussen de meesters en de knechten,

- de kampioenen en de 'oenen' tout court, met kliekvorming binnen wielersporen die niet noodzakelijk nefast is voor de ploegprestatie;
- c. met een enorme impact op het gedrag en de levensstijl van de leden;
 - d. die functioneert als een sterk professioneel georganiseerd geheel en waarvan de deviantie aspecten ambivalent 'getolereerd-gecontesteerd' worden door de sportjournalisten en door het wielersportvolk.

De bedoeling van deze bijdrage was een antropologisch referentiekader te leveren om de wielersport door de bril van een subcultuur te bekijken. Volkskundigen kunnen hier hopelijk inspiratie vinden. De auteur had dus enkel de bedoeling te demarrereren, het is nu aan andere onderzoekers om 'het gat dicht te rijden'.

Referenties

- BOLLEN K., CLAEYS U., HERTOGEN J., 1982, *Sportbeoefening in Vlaanderen opnieuw bekeken*, Leuven: Sociologisch Onderzoeksinstituut K.U.Leuven (5 delen).
- CLAEYS U., HERTOGEN J., 1976, *Sportbeoefening in Vlaanderen*, Leuven: Sociologisch Onderzoeksinstituut K.U.Leuven (4 delen).
- DAELE J.E., 1972, *De dood van Jempi*, Antwerpen: Soethoudt, 89 p.
- DE HERT R., HENDRICKX G., 1971, *De dood van een sandwichman*,
- DELHEYE P., 2004, Als Mozes niet naar de berg gaat ...: een interview met Armand Lams, de missionaris van de Sport voor Allen, *Sportimonium* 24 (2): 36-41.
- GMELCH G., 1972, Magic in professional baseball, in Stone GP (ed), *Games, sport and power*, New Brunswick (NY): Rutgers University Press, 128-137.
- JACOBS J., VAN DOORNE B., 1979, *De Vlaamse wielerkoningen*, Tiel: Lannoo, 176 p.
- JANSEGGERS L., 1980, *Sport als subcultuur: conceptueel kader en literatuuroverzicht* 264 p. (licentiaatsverhandeling lichamelijke opleiding; Leuven: K.U.Leuven).
- LANOYE T., 1982, *Gent-Wevelgem*, Gent: Tom Lanoye, 2 p.
- LENK H., 1977, *Team dynamics: essays in the sociology and social psychology of sport*, Champaign (Ill): Stipes, 180 p.
- LUYCKX K., 1985, *Een eeuw sport in Antwerpen*, Antwerpen: Standaard, 194 p.
- MAHEU R., 1964, Sport and culture, in Jokl E; Simon E (eds), *International research in sport and physical education*, Springfield (Ill): C. Thomas, 9-22.
- MORTELMANS K., 1990, *100 jaar wielersport in de provincie Antwerpen*, s.l.: Kon. Belg. Wielerbond Afdel. Antwerpen, 96 p.
- MINTEN D., 2004, Doping is een extra verhaallijn in de spektakelsport (Interview met Bart Vanreusel), *De Standaard* 18 november 2004.
- RENSON R., 1971, Sport en cultuur, *Sportacahier* 1: 13-21.
- RIESMAN D., GLAZER N., REUEL D., 1950, *The lonely crowd: a study of the changing American character*, New Haven (Ct): Yale University Press, 359 p.

SCOTCH N., 1961, Magic, sorcery and football among urban Zulu: a case of reinterpretation under acculturation, *Journal of conflict resolution* 5 (1): 70-74.

TITECA K., 1999, *Sport en culturele identiteit: een gevalstudie van de wielervedstrijd De Ronde van Vlaanderen*, 115 p. (licentiaatsverhandeling lichamelijke opvoeding; Leuven: K.U.Leuven).

TOFFLER A., 1970, *Future shock*, New York: Bantam, 408 p.

VANREUSEL B., RENSON R., 1984, Sport als subcultuur: een andere kijk op sport als vrijetijdsgedrag, *Vrije tijd en samenleving* 2: 243-272.

ZWIJSEN K., 1992, *De verzorger in de wielersport: historiek en beroepsprofiel*, 102 p. (licentiaatsverhandeling motorische revalidatie en kinesithérapie; Leuven: K.U.Leuven).

Roland Renson (°1943) studeerde lichamelijke opvoeding, kinesithérapie en sociale en culturele antropologie. Hij is gewoon hoogleraar aan de Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen van de K.U.Leuven, waar hij onder andere Sportgeschiedenis doceert en Sociaal-culturele aspecten van de sport en vrijetijdsbesteding. Hij is voorzitter van de Vlaamse Volkssportcentrale (°1980) en van het Sportmuseum Vlaanderen (°1985) dat in 2004 het Sportimonium opende in het Bloso-domein Hofstade.

VINGER AAN DE POLS

Voor u geknipt

Wielersport inspireert supporters tot ...
pelgrimeren per fiets, massawielertoerisme en
papcoureurs tot buitensporige prestaties

Ignace Kinds en Danny Vanlooche

Pelgrimeren

In de lente van 2004 vertrokken het echtpaar P. Logghe-Kinds per fiets voor een tocht van 2600 km van Oostende-Mariakerke naar Santiago de Compostela. De kilometers die ze aflegden konden worden gesponsord aan 1 euro per km ten voordele van PZ (Palliatieve Zorg Noord-West-Vlaanderen), waar beiden vrijwilliger zijn.

Geloofsbrief

Afstempelboekje

Compostelabrief

Portico de la Gloria

Cruz del Ferro

Wielertoerisme en recreatie

De Smoutstutten gaan met record nieuw seizoen in

Bij de start van hun 22 ste seizoen, mochten de Reningelstse wielertoeristen De Smoutstutten meteen een nieuwe medaille op de fietstrui spelden. Met een nog nooit getelde ploeg van 24 fietsliefhebbers reden ze woensdagavond 31 maart een gezapige 34 km langsheen Poperingse en Vieterense wegen. Dit was meteen ook de gelegenheid om de knelpunten, fietsonveilige situaties, losliggende stenen, talrijke putten in het Poperingse wegdek in te kaderen en deze te melden naar het nummer 070 22 21 24 van de Fietswacht, regio Oostende-Westhoek waarbij het stadsbestuur van Poperinge zich aansloot. Vier Heuvellanders Dirk Hoornaert, Jos Massin, Jean-Pierre Sergler en nieuwkomer Beyens kwamen hun Reningelste kompanen een duwtje in de rug geven. De gebroeders Guido en Luc Vanderhaeghe uit Krombeke en Poperinge waren weer trouw van de partij. De 18 andere pedaalridders halen elke woensdag hun talenten uit hun Reningelstse stal. Pionier Geert Vanhoucke (centraal op de foto) sprong na jarenlange inactiviteit weer gezwind in het fietszadel en koos meteen het wiel van Stefanie Braem, de enige vrouwelijke Smoutstutte. Geert nodigde de nieuw- en oudbakken Smoutstutten uit om elke woensdagavond om 19 uur aan de start te staan onder de zegen van lokaal Sint-Joris. Op vrijdag 21 mei staat een dagtocht door Frans-Vlaanderen op het fietsprogramma.

Leek het record! (Krant van West-Vlaanderen 09/04/2004)

Wie doet hem na? (Het Wekelijks Nieuws 04/06/2004)

NIEUWPOORT

(312)

Vrijdag 4 juni 2004

Tachtigjarige wielertoerist Marcel Hesters reed al dertien keer de wereld rond

„Ik voel me nog veel te goed om te stoppen”

■ Met Johan Museeuw verdween een der laatste ware Flandriens uit het wielerpeloton. Indien deze veelbetekenende eretitel, synoniem van karakter en onverzettelijkheid, ook bij de wielertoeristen ooit ingang zou gevonden hebben, dan zou ze zeker toebedeeld worden aan de kranige tachtiger Marcel Hesters. Als lid van de Koninklijke Vrolijke Wielrijders uit Nieuwpoort fietst hij niet alleen nog praktisch alle uitstappen van de groep mee, hij doet dit bovendien nog steeds tegen een gemiddelde snelheid waarvan vele zondagfietsers alleen maar kunnen dromen. Een portret.

Marcel Hesters is een gepensioneerde militair en dat is hem aan te zien. Met militaire precisie heeft hij als fervent wielertoerist alle kilometers bijgehouden die hij in een tijdspanne van meer dan zestig jaar heeft bijeengefietst. Het resultaat is indrukwekkend: ruim een half miljoen kilometer of dertien keer de wereld rond. Tientallen boekjes heeft hij volgeschreven met ritten, kilometers, gemiddelde snelheden. Trots toont hij foto's en krantenartikelen die ruim zes decennia puur wielergenot weergeven. Aan ophouden of het wat kalmer aandoen denkt hij allerminst. „Daarvoor voel ik mij nog veel te goed!”

Eerste koersfiets

„Mijn eerste koersfiets dateert van 1938”, vertelt een enthousiaste Marcel Hesters. „Ik heb vanaf toen steeds actief deelgenomen aan wielervedstrijden, onder andere bij de Nieuwelingen. Mijn carrière werd echter in de kiem gesmoord door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Ik keerde in 1944 terug uit Frankrijk en meldde me als oorlogsvrijwilliger. Ik heb later dan ook mijn loopbaan verder gezet bij het leger, eerst in Duitsland en later in Lombardijde.”

„Wielrennen bleef echter mijn grote passie

en ik heb aan tal van wedstrijden deelgenomen”, weet Marcel.

De appel viel ook hier niet ver van de boom, want zoon Rudi werd later ook wielrenner en fietste bij de beroepsrenners nog samen met grootheden als Freddy Maertens en Marc Demeyer. Samen met zijn vader nam Rudi trouwens deel aan koppelritten zoals het Belgisch kampioenschap voor militairen waar ze puike resultaten behaalden.

„Als ouderdomsdeken van de club wil ik graag een voorbeeld zijn voor de jongere leden”

Trouw wielertoerist

Op latere leeftijd schakelde Marcel over naar het wielertoerisme, een hobby die hij met evenveel overgave beoefende. Getuigen hiervan zijn de talrijke trofeeën die zijn gezellige serviceflat in de nabijheid van het rustoord sieren. „Ik ben steeds fervent bezig geweest met mijn sport”, vertelt Marcel verder „en verzorg mijn nog altijd zeer goed. Dat is

zeer belangrijk, vooral op mijn leeftijd. Ik heb in de loop der jaren meermaals het parcours van bijna alle grote klassiekers gefietst. Wekelijks fiets ik nog een 200-tal kilometer en wandel er, samen met mijn vriendin, nog 20 km bij.”

Zeven sigaretjes per dag!

Of zijn clubleden hem soms niet moeten opwachten? „Integendeel!”, is Marcel formeel, „ik kan gerust nog mee met de besten. Mijn gemiddelde snelheid ligt boven de 25 km/u. Als ouderdomsdeken van de club wil ik graag een voorbeeld zijn voor de jongere leden. Bovendien durf ik er nog eens alleen op uitte trekken. Zo haspelde ik onlangs op mijn eentje het parcours Nieuwpoort-Brugge en terug af. Ruim zeventig kilometer in minder dan drie uur. Vele jongeren doen mij dit niet na.”

Het geheim van Marcele goede conditie geeft hij graag mee. „In de eerste plaats is een gezonde voeding, aangevuld met vitamines en mineralen, primordiaal”, zegt Marcel. „Ik train nog wekelijks vier keer op mijn hometrainer en drink nooit alcohol. Verder doe ik regelmatig fitnessoefeningen en ga ook af en toe wat lopen. Van mijn zeven sigaretjes per dag heb ik gelukkig geen last!”

(Dany Van Loo)

Wielertoeristenclub Kempenlandvrienden start nieuw seizoen

Wind in de zeilen

■ Wielertoeristenclub De Kempenlandvrienden heeft het nieuwe seizoen ingezet. En blijkbaar met wind in de zeilen. Er zijn drie opmerkelijke feiten.

Zoals reeds eerder gesignaleerd, werd er een nieuwe categorie gecreëerd. Wie de 30 km/u. bij de A's of de 27 km/u. bij de B's te hoog vindt, kan het nu rustig doen op zondagvoormiddag in de C-categorie aan een tempo van 25 km/u.

Een beslissing die blijkbaar in de smaak valt. „Misschien niet direct de oorzaak van een ledenaanwinst van zo'n 20 %,” zegt secretaris André Vandenberghe. Maar we hebben wellicht daardoor voor het eerst in onze geschiedenis een vrouw kunnen aansluiten in de persoon van Els Declerck. Een

heuglijke gebeurtenis na een bestaan van ruim dertig jaar van de club.”

De club is gestart als Sint-Michielsvrienden met het gelijknamig café als thuishaven. En omgevormd tot de Kempenlandvrienden toen er van de Stationsstraat 55 verhuisd werd naar café Kempenland in de Stationsstraat, 106. Daar werd de club het voorbije, decennium geleid onder het voorzitterschap van André Callens met secretaris André Vandenberghe en bestuursleden Jackie Vanhee, Francky Hoet en Hugo Calleeuw.

Nieuwe voorzitter

André Callens houdt het na tien jaar in zijn functie voor bekeken. Hij wordt opgevolgd door Philippe Baert. Een 45-jarige all-round sporter. Beroepshalve leraar aan het Klein Seminarie in Roeselare toonde hij zich bij meerdere aangelegenheden een uitstekende en gewaardeerde entertainer. Enkele jaren terug was hij ook een voetbalscheidsrechter met standing die het echter na precies 100 wedstrijden geleid te hebben voor bekeken hield. Sindsdien is het wielertoerisme zijn grootste hobby. Maar niet alleen binnen de Ardooise wielertoeristenclub. Ook heeft hij reeds de beklimmingen van de Mont Ventoux en Alpe d'Huez overwonnen en maakte reeds trips naar Rome, Lourdes, door Londen en

langs de Bodemsee.

Genoeg doorwintert om aan het roer te staan van de Kempenlandvrienden. Die voor het financieel reilen en zeilen kunnen rekenen op het immo-landmeterskantoor Van Hee BVBA en het schoonheidsinstituut Els Van Hee als hoofdsponsors en het Transportbedrijf Bevernaegie NV als sponsor. En de Kempenlandvrienden kunnen zich groten-deels ook verheugen in de getrouwheid van de leden. Waarvan Robert Debusschere met zijn 81 jaar de oudheidsseken is. Hij waagt het zelfs nog om een kort tijdje mee te fietsen. Hij is in elk geval op zondag om 11u. altijd present in het clublokaal bij Madeleintje op het einde van de wekelijkse uitstappen.

(Jan David)

Vrouwelijke wielertoeristen blijven de 'eenzame mascotte' in dit mannenbastion (*De Weekbode* 19/03/2004).

Stijn Devolder flandrien, Van Petegem 'papcoureur'...

Het wielerseizoen heeft in ons land een bewogen openingsweekeinde gekend. De klassieke openingsklassieker werd uiteindelijk afgelast wegens de sneeuw en vooral om veiligheidsredenen. Terecht dus.

Het was niettemin interessant om de reacties van een aantal renners te horen op de vraag of er volgens hen moest worden gekoerst. Je merkte meteen het verschil tussen de echte coureurs, de echte flandriens, en wat wij met een beetje dichterlijke overdrijving 'de papcoureurs' zouden noemen. Nico Mattan wilde er zo invliegen: „We zijn toch flandriens?” Museeuw: „Zomaar afgelasten doe je niet, je mag het publiek niet ontgoochelen.” VDB: „Ik had zelfs door 20 centimeter sneeuw willen rijden.” De jonge belofte Stijn Devolder: „Koersen natuurlijk!” Van Petegem: „In andere sporten zouden ze afgelasten.” Tom Boonen: „Dit is geen weer om te koersen.”

Als je 't ons vraagt: Stijn Devolder kan een grote worden en Tom Boonen wordt géén tweede Museeuw. VDB: hoe dan ook een rasrenner. Van Petegem een papcoureur? Toegegeven, het is te sterk uitgedrukt, maar in Kuurne heeft hij wel opgegeven.

Flandriens en papcoureurs
(*Krant van West-Vlaanderen*
05/03/2004)

Antoon Seys heeft altijd gefietst en laten fietsen

„Tocht naar Halle is mijn klassieker”

Er hangt een geur van olie en binnenbanden. Het atelier van Toontje Seys lijkt wel uit een vergeeld fotoboek geknipt. Het allesbrandertje staat er nu nog werkeloos bij, aan de muren hangen foto's van vergane glories. Eddy Merckx triomferend bij Molteni, Jean-Pierre Coopman gesponsord door Flandria, een zegevierende Gianni Bugno.

Een bord tandwielen, een plafond vol buitenbanden, de gereedschappen netjes geordend tegen een wand, hangend aan twee haken een fiets. Het werkdomein van Antoon Seys ademt beroeps liefde uit.

Antoon Seys woont nog altijd in zijn ouderlijke woning. „In 1926 betrokken mijn ouders deze smidse aan 't Eiergat. Vader Victor was van Passendale afkomstig en kon hier thuis werken als smid in dienst voor de weverij Fenet. Ik ben hier in de keuken geboren, net als mijn twee broers en mijn drie zussen. De woonst was dus klein voor een gezin met zes kinderen. Mijn ouders slijpen in de keuken,” haalt Antoon herinneringen op.

„In de smidse kon ik me uitleven. Vader maakte ook fietsen, hij smeedde de kaders en werkte vervolgens de fiets af. Een dergelijk exemplaar had je toen voor de rest van je leven. Bij hem en mijn oom Lucien (die ook meesterhoefsmid was) heb ik de stiel geleerd. Na het 8ste studiejaar in de Sint-Amandusschool kon

ik thuis starten. Het waren harde tijden. Er waren wel nog niet zoveel auto's en de fiets was een populair vervoermiddel, maar anderzijds waren er omstreeks de Tweede Wereldoorlog 18 fietsmakers in onze gemeente.”

Achttien fietsmakers

In 1954 zwaaide Toon af van het leger en nam de fietsmakerij van vader Victor over.

45 jaar later, in 1999, ging hij met pensioen. Maar nog altijd vinden de mensen hem om hun fiets te repareren. „De tijd dat je een fiets voor je leven had, is voorbij. En de tijd dat we zelf nog wisselstukken maakten, is al lang vervlogen. Ik herinner me nog de periode dat we fietsen als bouwdozen konden inkopen bij Novy in Kortrijk. Met twee kaders op mijn rug en de nodige onderdelen in de tassen trok ik huiswaarts. In sommige fietsen zaten tot 1.500 onderdeeltjes!”

„Een dergelijk exemplaar had je toen voor de rest van je leven”

Antoon heeft een passie voor de fiets, en niet alleen beroepshalve. Hij volgde waar enigszins mogelijk de wereldkampioenschappen op de weg en was zelf een wielertoerist avant la lettre.

„Ik heb van thuis uit nooit mogen fietsen in competitie”, lacht hij, en fier toont hij ons een stukje van zijn trofeeënkast met enkele gouden en zilveren Ardennen. Toon heeft heel Frankrijk doorkruist met de fiets, van de Voagezen naar het Centraal Massief, van de Pyreneeën tot de Alpen, van de Jura naar de Ardennen, geen col is hem onbekend. Toon behoorde tot het ras van de echte Flandriens.

„Toen we Brussel-Parijs-Brussel reden, kregen we een nachtelijke controle in de bossen nabij Senlis. Daar was een huwelijksfeest aan de gang waar wij als helden werden ontvangen en mee de dansvloer op moesten... Ooit reden we met 18 West-Vlamingen Parijs-Brest. Tijdens het fietsen taptten we heel wat moppen, tot grote ergernis van enkele Hollanders die ons probeerden bij te houden... Ik

heb mooie herinneringen aan het fietsen overgehouden.”

„Om mijn conditie op peil te houden, fiets ik nog altijd op zaterdag, zondag en maandag ritjes van 80 à 110 km. Een vaste rit die ik nog jaarlijks doe, en dit sedert mijn 18de, is de tocht naar Halle, de eerste zaterdag van mei.”

Toon kan nog uren doorgaan met vertellen. Over zijn belevenissen met de Meulebeekse Trappers in de Ardennen, of het moment waarop hij fietsend het 4 Armenkruispunt wilde oversteken, over de talrijke klassiekers voor amateurs, over Euraudac, de tocht naar Lourdes of de memorabele klim op 65-jarige leeftijd over de Galibier, les Deux Alpes en de Télégraphe... en de inzinking die hij in één dag verwerkte. Wie als 'training' Paris-Nice afmaakt, zal wel geboren zijn op een fiets.

En al is de fiets de grote liefde in zijn leven, hij heeft nog een andere passie: de muziek. In 1947 begon hij met het spelen van bugel... om in de processie te kunnen meegaan. Victor Vanhee, dirigent, kon hem overtuigen om tot de harmonie toe te treden. „Er is veel veranderd. Nu hebben we een kanjer van een dirigent, spelen we moeilijke stukken en is thuis repeteren een noodzaak.

Maar ik beleef er nog altijd plezier aan, en dat is het voorname.”

(Luc Bouckhuys)

elomaker vertelt over 45 jaar fietsbelevissen' (De Weekbode zegem 24/09/2004).

Marcel Soetaert is al zestig jaar fietsliefhebber

Met de KAJ naar Brugge gereden

De vakantiefoto van vandaag is er één uit 1947, toen Marcel Soetaert met zijn vrienden van de arbeidersjeugd uit Emelgem een fietstocht van enkele dagen aanvatte naar Brugge.

Emelgemnaar Marcel Soetaert is waarschijnlijk onze stadsgenoot met het meeste aantal gereden fietskilometers als het gaat om recreatieve vrijetijdsbesteding. Hij woont met zijn vrouw Rosette Deprez in de Baronstraat 77 en is al jaren lid van de Izegemse Gezinsbond.

Voor de Gilde

De Arbeidsjeugd was een groep van een vijftigtal jonge arbeiders, die aangesloten waren bij het ACV. Op onze vakantiefoto - die werd genomen voor café Werkerslust op de hoek van de Prinsessestraat en de Kerelsstraat, zeg maar de Gilde van Emelgem - kan je naast Marcel ook een aantal van zijn vrienden van toen herkennen. Dat waren ondermeer Robert Lattrez, Eric Castelein, Wilfried Cannaert, Georges Desmet en Noël D'Hulster.

„We waren al aan het werk

vanaf ons veertiende. En ontspanning moest er zijn. Fietsen was én van onze voornaamste vrijetijdsbezigheden. In de week van Izegem Kernis gingen wij er dan op uit met de fiets”, aldus Marcel Soetaert. „We sliepen dan meestal in een schuur van één of andere boerderij.”

„In de week van Izegem kernis gingen wij er dan op uit met de fiets”

„Maar we zijn ook veel verder gereden dan naar Brugge. Ik herinner me dat we enkele jaren later met de fiets naar Eindhoven en Scheveningen reden, daar uitsliepen en dan naar Rotterdam reden. Na twee nachten verblijf daar kwamen we via Breda weer naar Emelgem. We reden ook eens naar Echternach en moesten de sleutel van het parochiezaaltje bij de plaatselijke pastoor gaan ophalen. Het zaaltje was net naast het kerkhof gelegen.”

Op de foto zie je Marcel centraal bovenaan met de arm van zijn vriend op de rechterschouder (Foto Danny)

Een opsomming geven van alle fietsvakanties die Marcel ooit ondernam is onbegonnen werk.

„We plannen om in 2005 met de Gezinsbond naar Zeeland te gaan om te fietsen en misschien ook nog naar Friesland”, vervolgt Marcel. „Dat zal dan het achttiende jaar zijn op rij. Daarnaast namen we al zeven keer deel aan Kronkelend door Brugge en evenveel keren aan De Gordel van de Schreve in Leisele. Dit is een recreatieve fietstocht die voor een groot stuk ook op Frans grondgebied wordt verreden. Wat ons aantrekt in al dat fietsen is dat je in de natuur kan vertoeven en zicht hebt op bloemen, planten en bomen.”

Een beetje rustiger aan doen

Marcel is al meer dan twintig jaar hartpatiënt maar dat belet hem niet om zijn favoriet tijdverdrrijf te blijven doen. „Nu zou ik zonder fietsen niet kunnen leven toch besef ik wel dat ik dit stilaan wat rustiger aan zal moeten doen. En ik moet tenslotte een beetje aan mijn gezondheid denken.”

„Ik zie de jeugd van 2004 niet meer zo gauw nadoen wat wij destijds deden”

„Ik ben wel nog van een generatie die op zondagnamiddag met de fiets naar de kust trok om er ginder nauwelijks één uurtje aan het strand uit te waaien. En dan zo vlug mogelijk naar huis om de zondagavond op tijd naar bed te kunnen, zodat we op maandagmorgen fris waren voor de start van de werkweek. De jeugd van 2004 zie ik dat niet zo gauw meer nadoen”, besloot Marcel Soetaert.

(LDB)

Met de KAJ naar Brugge gereden 60 jaar op de fiets (*De Weekbode Izegem* 13/08/2004)

Musea in de kijker

Vlaanderen kent twee 'wielermusea': het Nationaal Wielermuseum in Roeselare en het Centrum Ronde van Vlaanderen in Oudenaarde. Geen van beide 'musea' is weliswaar als dusdanig erkend door de Vlaamse Gemeenschap. Maar wat ons betreft stond dit gegeven een bezoekje aan beide wielertempels niet in de weg. Wat meteen opvalt is de totaal verschillende manier waarmee men omspringt met het 'wielererfgoed'. Het gaat om een wezenlijk verschil in visie, opzet, manier van tentoonstellen, publieksgerichtheid en ga zo maar verder. Het Centrum Ronde van Vlaanderen profileert zich resoluut als een 'belevingsmuseum' en zweert een klassieke artefactenstoet af. In Roeselare daarentegen hanteert men wél nog een traditionele museale aanpak: het materiële erfgoed is er nog sterk aanwezig in de zalen. In de volgende bijdragen geven we jullie een korte rondleiding in beide musea. Zoek en vind zelf de gelijkenissen en de verschillen...

Centrum Ronde van Vlaanderen in Oudenaarde

Interactief belevingsmuseum in hartje Vlaamse Ardennen

Frederik Backelandt

Lieu de mémoire

Bij het binnenrijden van Oudenaarde, op een boogscheut van het centrale marktplein, vind je het Centrum Ronde van Vlaanderen. Het gebouw oogt fris en iets of wat futuristisch maar dat neemt niet weg dat het zijn plaats niet zou hebben in de schaduw van het schitterende Oudenaardse stadhuis. Meer nog, de locatie lijkt me bijzonder goed gekozen. Door zijn ligging in het hartje van de Vlaamse Ardennen - een regio waarin jaarlijks honderden wielervedstrijden worden georganiseerd met als klap op de vuurpijl natuurlijk de Ronde van Vlaanderen - lijkt het Centrum Ronde van Vlaanderen wel een *lieu de mémoire* op zichzelf. Immense affiches aan de zijkant van het gebouw geven al aan waar het hier om te doen is: het wielrennen in al zijn geuren en kleuren. Het nodigt uit om binnenin eens een kijkje te nemen. Karel Van Wijnendaele, de stichter van de Ronde van Vlaanderen, heet de bezoeker alvast welkom in het Centrum... (foto 1)

Geen artefactenstoet

Ik heb een afspraak met Marnix Van Breusegem (product-marketing manager van het Centrum) in 'De Flandrien', het themacafé dat in het Centrum is gehuisvest. De naam van dit wielerstamminee kon niet

Foto 1: Karel Van Wijnendaele heet je welkom in het Centrum Ronde van Vlaanderen. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

beter zijn gekozen. Het ademt een bepaalde sfeer uit. Van Breusegem beaamt: “Vraag me niet naar een definitie van *flandrien*. We voelen wel allemaal aan wat een *flandrien* is, maar definiëren is andere koek. Zoiets is niet in een wetenschappelijk keurslijf te vatten”, legt hij uit. Daarmee geeft hij meteen de leidraad in het *mission statement* van het Centrum Ronde van Vlaanderen weer. Het Centrum wil de bezoeker doen voelen, proeven en ruiken van wat de Ronde van Vlaanderen eigenlijk is. “We profileren ons resoluut als een interactief belevingsmuseum en niet als een klassiek museum waarbij de bezoeker overdonderd wordt met 101 objecten. We zijn geen uitstalraam met oude fietsen, truien en trofeeën. Wij kiezen voor iets anders dan een artefactenstoet en zijn ervan overtuigd dat in deze aanpak veel muziek zit.”

En inderdaad: wanneer men door de themazaal loopt, ziet men bitter weinig materiële getuigenissen van het rijke Vlaamse wielerverleden. Een koerspetje, een stel lederen wedstrijdschoenen, een pompje, enkele bidons, een pedaal met voetriempjes, een Peugeot-wielertruitje uit vervlogen tijden, ... (foto's 2 en 3) Veel meer dan dat is het niet. In de plaats daarvan moet de bezoeker zich een weg banen doorheen de opgestelde naderafsluitingen en zich zelf gaan vergewissen van de geschiedenis van de Ronde van Vlaanderen en alle facetten die met deze wielervoer gepaard gaan (foto 4). Het concept waarmee het Centrum Ronde van Vlaanderen uitpakt, is ingegeven door de aanpak van het *In Flanders Fields*-museum in Ieper. “In Ieper beoogde men een interactief museum dat toegankelijk zou zijn voor iedereen. Dit sprak ons meteen aan.”

10
 7
 3
 1920-1930 ca. 1980 en Moderne helm anno 2000.
 Het Eddy Merckx (Ronde van Vlaanderen 1972
 en 1974) - ca. 1960
 Scherpenheuvel Eddy Merckx 1975
 Herengroen Ronde van Vlaanderen Eric Leman 1970 en 1972
 1970
 Middele 20ste eeuw, in drinkbuis houder - jaar 1970
 De Haan, Scherpenheuvel 1970

Foto 2 en 3: Veel materieel erf-
 goed vind je niet in het bele-
 vingsmuseum. (Foto's: Centrum
 Ronde van Vlaanderen)

Foto 4: Het belevingsmuseum
 leeft een eigenzinnige opstelling.
 (Foto: Centrum Ronde van
 Vlaanderen)

Foto 5: Met deze badge rijdt je jouw Ronde van Vlaanderen. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

Foto 6: Kruip in de huid van één van deze 12 alter ego's. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

Foto 7: De Ronde van Vlaanderen heeft een erelijst met veel klinkende namen. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

Kippenvelmoment

Elke bezoeker krijgt aan de balie een ticket in de handen gestopt met daarop een barcode (foto 5). Het is een soort digitale badge waarmee je in de huid kruipt van je alterego (foto 6). Het wordt Eddy Merckx, Rik Van Steenbergen, Briek Schotte, Fiorenzo Magni, Jan Raas of één van al die andere legendarische pedaalriders die potten hebben gebroken in Vlaanderens Mooiste. Aan klinkende namen geen gebrek wanneer we het hebben over de Ronde van Vlaanderen (foto 7). “Twee uur lang volg je het traject van één van die kampioenen. Van start tot finish (foto 8)”, legt Van Breusegem uit. Ik kijk naar mijn ticket en zie dat ik Eddy Merckx ben. Welnu, ikzelf kan heus wel een stukje met de fiets rijden maar toen ik Merckx als alterego kreeg, moest ik toch even slikken. Voor twee uur (dit is de gemiddelde bezoektijd voor het belevingsmuseum) Merckx zijn: wie zou daar neen tegen zeggen?

Vooraleer de bezoeker de eigenlijke themazaal kan betreden, krijgt hij eerst een introductiefilm over de Ronde van Vlaanderen te zien in het auditorium (foto 9). De beeldmontage is op naam te schrijven van VRT-wielercommentator Michel Wuyts. De sterke beelden, begeleid door treffende muziek bezorgden mij kippenvelmomenten. Bijvoorbeeld wanneer meesterknecht Glenn D’Hollander de kasseien van de Paddestraat oprijdt en zich dubbel plooit, met zijn kopman Peter Van Petegem in het wiel. De Ronde is lijden, afzien, rotweer, lekrijden, verliezen en winnen en dat wordt - het moet gezegd - in dit filmpje op overtuigende wijze samengebald. Het totaalpakket deed

Foto 8: De bezoeker volgt het parcours 'van start tot finish'.
(Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

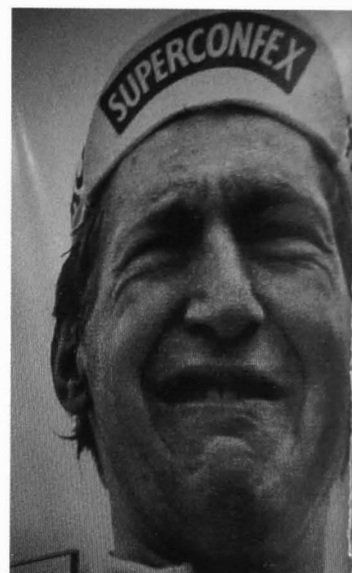

Foto 10: De tranen van Edwig Van Hooydonck na zijn Rondezege zijn legendarisch. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

Foto 9: In het auditorium kan je de introductiefilm bekijken: kippenvel gegarandeerd! (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

Foto 11: De tragiek van de Ronde: de Deense renner Jesper Skibby wordt op de Koppenberg onderuit gemaaid door een volgwagen. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

menig lichaamshaar rechtveren. Als dat de bedoeling van de makers was, zijn ze er alvast in geslaagd. Aan sterke beelden (foto's 10, 11 en 12) is er overigens ook geen gebrek in de themazaal, de kern van het eigenlijke belevingsmuseum...

Themazaal

Het Centrum Ronde van Vlaanderen is een themamuseum. Historisch onderbouwde verhaallijnen vind je er niet terug. Er wordt niet chronologisch gewerkt maar wel thematisch. "We werken rond de Ronde van Vlaanderen, een wedstrijd die eindeloos veel invalshoeken heeft", aldus Van Breusegem. De boeiende thema's liggen voor het rapen: het parcours, de deelnemers, de helden en winnaars, de meteorologische en andere ellende, de kasseien, de hellingen, de media, de organisatie, de sociohistorische achtergrond en de toekomst van de Ronde, ... aan wieleersfeer is in de themazaal alvast geen gebrek: de Ronde van Vlaanderen is een feest maar ook lijden en afzien zijn vaste ingrediënten en dat zal de bezoeker geweten hebben. De historische reflex lijkt hierbij in eerste instantie echter ver weg. Van Breusegem corrigeert: "Alles wat de bezoeker te zien krijgt, is accuraat. Kijk: we malen er gewoonweg niet om dat de rode ploegleiderswagen (foto 13) in de themazaal geen authentieke Flandria-fietseren op het dak zou dragen. Daar is het ons helemaal niet om te doen. We wilden in de themazaal niks in een a-priori geconstrueerde verhaallijn dwingen waarbij we voortdurend het handje van de bezoeker vasthouden. Betutteling is niet meer van deze tijd. De bezoeker van het Centrum moet zelf op ontdekkingsreis kunnen gaan en zelf een

Foto 12: Een sterk beeld uit een 70de-editie van de jaren zeventig. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

verhaal maken.” De historische reflex wordt dan weer wél gemaakt bij de tijdelijke tentoonstellingen die de mensen van het Centrum Ronde van Vlaanderen op poten zetten. “Dan zorgen we natuurlijk wel voor een historische surplus. Daar is een historisch kader hoe dan ook onontbeerlijk”, stelt Van Breusegem.

Foto 13: Veel wielersfeer in het belevingsmuseum: de knalrode Flandria-volgwagen met Flandria-koersfietsen. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

Foto 14: Interactief fietsen: bekamp Peter Van Petegem op de Oude Kwaremont. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

De bezoeker wordt niet alleen overstelpt met tekst en beeld, geluidsfragmenten en infoborden (steeds in drie talen overigens). Men kan in het belevingsmuseum ook 'bijleren' door dingen te gaan 'doen'. Je kunt de Oude Kwaremont beklimmen met Peter Van Petegem (foto 14), je kan te weten komen hoe steil de Koppenberg of eender welke Rondehelling is (foto's 15 en 16) en op een speciale kasseifiets kan je zelf de trillingen voelen wanneer je over kinderkopjes rijdt (foto 17). "Er zijn mogelijkheden zat en we zoeken voortdurend verder om nieuwe accenten te leggen. We willen nog méér interactieve elementen gaan inbouwen om de bezoeker voldoende te betrekken in het museum." Zopas nog werd een nieuwe ruimte in gebruik genomen. In een apart zaaltje kan men rustig de geschiedenis van de Ronde van Vlaanderen leren kennen. "We vonden het nodig dat er ergens in het museum een rustpunt werd ingebouwd waarbij men rustig de tijd kan nemen om wat op te steken over de historiek van de Ronde van Vlaanderen van 1913 tot op heden", verklaart Van Breusegem.

Tussen beleving en belering

Eens je de themazaal hebt verlaten, ga je de trap omhoog en word je rechtstreeks gepiloteerd naar de zogenaamde 'Rondeshop', een winkelje waarin de bezoeker allerlei wielerspullen kan kopen. Van wielerveerboeken, toeristische gidsen, sportbrillen, tot koersbroeken, fiets-trainers en bidons. Het commerciële element is in het Centrum Ronde van Vlaanderen niet weg te denken. Een broodnodige maatregel? "De centen zijn altijd welkom. We hebben onze vaste partners maar structurele subsidies krijgen we niet. Een projectsubsidie voor

oto 15: Hoe steil zijn die nijldige knikjes uit de Ronde van Vlaanderen ook al weer...? (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

een tijdelijke tentoonstelling rijven we wel af en toe binnen maar het leeuwendeel van ons budget wordt bepaald door het entreegeld van de bezoekers. Alleen het belevingsmuseum mikt op een jaarlijks bezoekersaantal van 35000. Daarbij rekenen we nog niet de aantallen die we bij tentoonstellingen, praatavonden en dergelijke over de vloer krijgen.” Als een door de Vlaamse Gemeenschap ‘erkend’ museum zou het Centrum Ronde van Vlaanderen kunnen rekenen op bijko-

De Koppenberg

De Koppenberg is zonder twiifel de meest continuele helling van de provincie van de Rone. Toen de hult in 1776 werd opgevoerd, gingen de passanten ineen van het daren slechts een handvol renners gemaakt hetend van haren, waarvan erenkel een puntloos van verspreiden en klunndu rekeren.

De duerenrijden jaren waa en gemiddeld grote cheten op de hult en gronden de hult al het een belevingsvoord door kadantach ingesloten supporters. De kreek was niet malle. Toen de 8 april 1987 Jansen Schay en van de ricken werd gereden, werd de hult van Midden uit het parcours geschrapt.

In de winter van 2001 werd het wegdek volledig heraanlegd en in 2002 konde de Koppenberg in af haar gunne terug in het Ronde-parcours. De proppenkast van vroege behoort tot het verleden.

Length	100 m, heraanlegde heraanweg	Length	100 m, de oude paase reconditie	Length	850m of re-laid paved road
Height	64 m	Height	64 m	Difference in height	64m
Maximum slope	18.51%	Maximum slope	18.51%	Maximum gradient	18.01%

Foto 16: ... Zo steil!
(Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

Foto 17: Op deze kassefiets ervaar je hoe het is om over kinderkopjes te razen. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

mende subsidies maar die erkenning is voorlopig nog niet aan de orde. "We voldoen niet aan alle criteria die in het Erfgoeddecreet staan gestipuleerd. Een erkenning is absoluut geen prioriteit. Maar ik sluit zeker niet uit dat we in de toekomst die piste niet zouden kunnen bewandelen", besluit Van Breusegem. De aanwezigheid van een Rondeshop en een Rondecafé geeft al aan dat het Centrum Ronde van Vlaanderen niet alleen maar een belevingsmuseum huisvest. Het is een volwaardig 'centrum' met een auditorium, ruime inkomhall en accommodaties voor persvoorstellingen, vergaderingen, seminaries, productvoorstellingen en recepties. Het is dus véél méér dan een museum en net daarom heeft het misschien de beste troeven in huis om het nog lang uit te zingen. De ideale mix vinden tussen 'beleving' (in het museum) en 'belering' (met de tijdelijke tentoonstellingen) lijkt voor het Centrum Ronde van Vlaanderen alvast één van de blijvende uitdagingen voor de toekomst.

Centrum Ronde van Vlaanderen: INFO

Algemeen:

Markt 43, 9700 Oudenaarde (Oost-Vlaanderen)

Telefoon: 055/33.99.33

Fax: 055/33.99.39

E-mail: info@crvv.be

Website: www.crvv.be

Openingsuren:

Zomerperiode (01/02-30/10): dagelijks open van 10 tot 18 uur; donderdag en vrijdag open tot 22 uur; maandag gesloten.

Winterperiode (01/11-31/01): dagelijks open van 10 tot 18 uur; maandag en dinsdag gesloten.

Toegangsprijzen:

Individueel: 7,50 euro

Kinderen tot 15 jaar: 4 euro

Kortingstickets, senioren: 5 euro

Groepen (vanaf 20 personen): 5 euro p.p.

Familiëticket (2 volwassenen en 2 tot 4 kinderen onder hetzelfde dak): 20 euro

Scholen: 4 euro p.p.

Lopende tentoonstellingen (toegang gratis):

- Tentoonstelling 'Kunst en sport gaan niet samen': schilderijen van de Nederlandse kunstschilder Gerard Hekker. Nog tot zondag 1 mei 2005.
- Tentoonstelling 'Wielervolk': foto's van de Belgische fotograaf Marc Steculorum. Nog tot zondag 24 april 2005.

Het Nationaal Wielermuseum te Roeselare

Sibylla Goegebuer

Het Nationaal Wielermuseum is gehuisvest in een merkwaardig gebouw. Wat ooit een brandweerkazerne herbergde (met zelfs een watertank op het gelijkvloers) en wat ooit een rechtszaal was op de eerste verdieping, fungeert nu als herinneringsmachine aan het bijzondere verhaal van de Vlaamse wielersport.

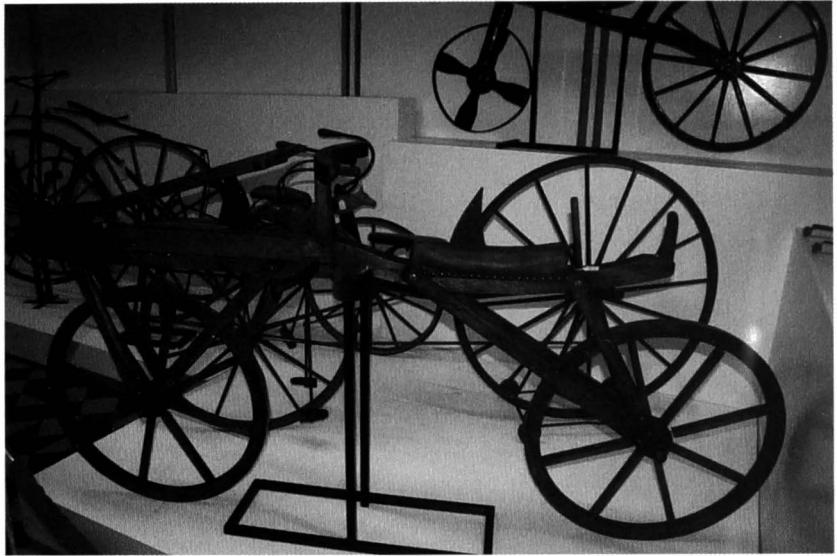
Het museum loochent de oorspronkelijke bestemming van het pand niet. Het laat de prachtige affiche die de plechtige inhuldiging van het arsenaal van de pompiers, op 15 en 16 augustus 1903, bekendmaakt, een ereplaats bekleden. Sporen van een watertank zijn eerbiedvol geïntegreerd in de ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen. Een monumentale open haard herinnert aan de functie van de eerste tentoonstellingsruimte als rechtszaal. De zoldering en de vloer zijn beschermd. Ze worden op een museaal en architectonisch verantwoorde manier in de permanente opstelling opgenomen.

Het museum confronteert de reële wielerwereld met de tot de verbeelding sprekende geschiedenis van de Vlaamse wielersport. Het plaatst de geschiedenis van de Vlaamse wielrennerij in een ruimer historisch kader en geeft een boeiende, visuele synthese van de fietsgeschiedenis. Actuele gegevens en historie - de fantasie van de toeschouwer ontvangt af en toe een ondeugende prik - vullen elkaar prachtig aan. Het occasionele optreden van wielergod Freddy Maertens, permanent museummedewerker, is de kers op de taart.

Eregalerij met van links naar rechts Herman Vanspringel (1943-), Frans Verbeeck (1941-), Eric Leman (1946-), Roger De Vlaeminck (1947-), Walter Godefroot (1943-) en Lucien Van Impe (1946-).

Loopfiets "Draisine" ca. 1820.

Men waant zich af en toe in de imaginaire wereld van de animatiefilm "Les Triplettes de Belle ville".

Twee tentoonstellingsruimtes voor permanente opstellingen en één zaal voor tijdelijke tentoonstellingen, waar ook het onthaal is ondergebracht, leiden het museumparcours in een niet dwingend wandelcircuit. Er is de zaal die een synthese biedt van de fietsgeschiedenis (zaal één: Odiel Defraeye-zaal). Er is de expositieruimte die de wielersport toelicht en enkele wiellegendes in het spotlicht plaatst (zaal twee: Jempi Monséré-zaal). De museuminstallaties in beide zalen behouden een ruimtelijk karakter, wat een belangrijk gegeven is voor een publiek toegankelijke plaats waar aan één thema gebonden objecten van verschillende afmetingen en uit verscheidene periodes zinvol worden samengebracht.

De opstelling in de eerste museumruimte kan men vrij traditioneel noemen. Men kiest voor een chronologische opstelling van de fietsen. De vormgeving roept de wereld van het velodroomparcours voor ogen. Een warme rode begeleidingskleur domineert het geheel. Ze zorgt voor een rustgevende factor in een locatie waar het zich efficiënt en doelgericht voortbewegen op de fiets driedimensionaal wordt geïllustreerd. Wie denkt dat de fiets altijd al een vervoermiddel was met louter twee wielen, heeft vlug door dat hij het bij het verkeerde eind heeft. Wie ervan overtuigd is dat de wereld van de fiets louter tot het mannenimperium behoort, doet er ook beter aan een bezoekje te brengen aan dit Wielersparadijs. Wie denkt dat bij de eerste fietsconstructies het esthetische karakter van een fiets primeert en niet de veiligheid van de bestuurder, zal merken dat de constructeurs constant

op zoek waren en nog steeds zijn naar het bereiken van een gulden evenwicht tussen functionaliteit en artistieke vormgeving. De evolutie van de fietsproductie toont aan hoe de fiets aan populariteit wint en evolueert van speeltje van de adel en gegoede burgerij naar functioneel object, betaalbaar door een ruimere bevolkingsgroep. Het is ook de legerexpansie die ervoor zorgt dat de fiets in Europa aan betekenis wint op het einde van de 19de eeuw. Ze wordt een onuitwisbaar onderdeel van de mobiele volkscultuur. Tot op het einde van de 19de eeuw is de fiets het ambachtelijke eindfabrikaat gerealiseerd met de *toolkit* van de smeden. Omstreeks dat ogenblik verschijnen ook de eerste fietsfabrieken, -handelaars en -beurzen ten tonele. Het eerste kwart van de 20ste eeuw blijft nog een periode van experimenteren. De zoektocht naar geld en roem kondigt zich aan. Fietsen zijn gedoemd de ideale gebruiks- en verkoopitems te worden in een wereld waarin de massaconsumptie toonaangevend wordt. Toch blijft het zoeken naar stabiliteit, beweeglijkheid en duurzaamheid deel uitmaken van het constructieproces van de fiets. Dit zijn slechts enkele van de vele punten waaraan in de museumopstelling aandacht wordt besteed. Ze vormen de rode draad van het verhaal van de fietsgeschiedenis. Bijschriften en randglossen verlenen extra uitleg en maken de bezoekers vertrouwd met verscheidene types van fietsen: de "célérifère", de "draisine" of "velociped", de "hobby horse" of "dandy horse", de "Macmillan" en "Michaux", de "Ariel", de "bicyclette" of "safety", de "Rover" veiligheidsfiets, ...

Men schetst een degelijk beeld van de evolutie van de fiets, van bij de oorsprong tot nu. Het museumbeleid stelt zich tot doel de evolutie van de fiets te blijven volgen door het handhaven van een collectie- en

Veiligheidsfiets "Adler"
(Duitsland) ca. 1888.

Hedenkingsplaat voor de leden van de Belgische Wielrijdersbond overleden tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

tentoonstellingsbeleid en programma publiekswerking die perfect op elkaar worden afgestemd. De meeste aandacht zal blijven uitgaan naar de 19de-eeuwse fietswereld. Het gaat namelijk om erfgoed dat heel wat problemen van conservatie dient te trotseren.

Een keurige rij tentoonstellingsaffiches leidt de bezoeker naar de expositiezaal toegewijd aan het fenomeen wielersport. Enkele blikvangers eisen de aandacht voor zich op. De tentoongestelde voorwerpen zijn een kleurrijke mix van beeldmateriaal en objecten. Het tentoongestelde is ook meer verscheiden dan het materiaal geëxposeerd in zaal één. Dit eist meteen een levendige, minder traditionele opstelling. Het museum slaagt er wonderwel in de wielersport te belichten als één compact en duidelijk Vlaams en zelfs internationaal verschijnsel. Het respecteren van een chronologische volgorde helpt ook hier de logische samenhang van het tentoongestelde te behouden. Verdwenen wielersportactiviteiten prikkelen de fantasie van de toeschouwer. Helden en legendes van de wielersport worden in de bloemetjes gezet. Er is het fotomateriaal dat de eerste wielersportclubs toont. De eerste koersen in parken worden geïllustreerd. Medailles, affiches en vlaggen herinneren aan het feestelijke karakter dat ieder wielersportfeest heeft. Deelnemers en toeschouwers worden ondergedompeld in het feestrumoer dat deze sporttak begeleidt. Ze maken voluit deel uit van de marketingpolitiek die het wielrennen omhult. De museumbezoeker wordt zonder het te merken in het sportieve verhaal geïntroduceerd. Hij volgt de evolutie mee van de verschillende wielerrondes; ziet hoe grote wedstrijden opgang maken omstreeks 1920-1935. Hij merkt hoe de rondes meer en meer worden uitgebreid. Hij wordt gewaar hoe geliefd het wielrennen als sporttak wordt. Hij participeert

Herenfiets, Cyrille Van Hauwaert (België) ca. 1935.

aan de periode van de hoogbloei van de wielerveden. Het romantische verhaal wordt af en toe geconfronteerd met een vleugje harde realiteit. De wetenschap en techniek oefenen invloed uit op de evolutie van de fiets als instrument dat de competitiefeer binnen het sportieve gebeuren beïnvloedt. De technische opgang van de fiets, de inbreng van de wetenschap, het sportieve element, het fietsen als hobby en recreatie, het competitief fietsen, doping en dopingcontrole, worden in de museumopstelling op gelijke voet behandeld. Het stelt de bezoeker in staat om een eigen oordeel te vormen over de verschillende items die in het museum worden getoond.

De museumcorner met de Vlaamse wielerveden of *Flandriens*, dé machtsblok op de Vlaamse wielerveden, bekleedt een ereplaats twee. Namen van boegbeelden als Michel De Baets, Aloïs Persijn, Pier Van de Velde, Achiel Depauw, Leon Buysse, Arthur Maertens, Cesar De Baets, René Anno, Emiel Aerts en Henri Van Lerberghe, wielerveden van de eerste lichte *Flandriens*, klinken ook nu nog als muziek in de oren.

Het Nationaal Wielervedenmuseum is een interactief museum. Bezoekers leren de wereld van de fietsen en fietsonderdelen appreciëren. Het gaat om meer dan een kennismaking met. Het gaat om een wetenschappelijk en educatief verantwoorde introductie in het verhaal van de fiets als recreatiemiddel voor de gegoede burgerij en adel, als populair en functioneel vervoermiddel, als recreatie-item, verdrongen door de auto, moto en bromfiets. Het museum visualiseert dagelijks de historie van de rol van de Vlaamse wielervedenrij binnen het nationale en zelfs binnen de mondiale wielervedengeschiedenis. Benoni Behey

wordt ten tonele gevoerd, Rik Van Looy, Eddy Merckx, naast Johan Museeuw en zelfs Lance Armstrong, om er maar enkele te noemen.

Het Nationaal Fietsmuseum Velorama te Nijmegen staat het Nationaal Wielermuseum met raad en daad bij. Men kan vanaf 1 februari tot en met 15 december dagelijks van het schouwspel genieten. Jaarlijks genieten zo'n 15000 bezoekers van het spektakel. Het museum werkt thans aan het bereiken van een erkenning door de Vlaamse Gemeenschap. De permanente collectie wordt rijkelijk aangevuld met tijdelijke tentoonstellingen die altijd aansluiten bij de permanente collectie van het museum. Hetzelfde kan worden gezegd van de overige educatieve activiteiten. Men heeft het plan opgevat om een beeldbank met fotomateriaal op te starten. Jongeren kunnen van een bijzondere rondleiding genieten waarbij fietsen deskundig worden gemonteerd en gedemonteerd. Het onthaal gebeurt met een video-film. Groepen die uit meer dan vijftien personen bestaan worden verplicht door een gids rondgeleid. Het museum onderhoudt goede contacten met de Vzw Vriendenkring Stedelijke Musea Roeselare. Deze vriendenkring beheert ook een wielerscommissie. Leden ontvangen een museumjaarboek met een jaarverslag en artikelen.

Geef toe, met een dergelijk wetenschappelijk en educatief verantwoord aanbod verdient het Nationaal Wielermuseum zijn plaats in het kaartenboek van de Vlaamse museumwereld.

Nationaal Wielermuseum: INFO**Algemeen:**

Nationaal Wielermuseum

Polenplein 15

8800 Roeselare

t. 051/26 87 40

f. 051/26 87 41

www.roeselare.be

wielermuseum@roeselare.be

Kalender van het Nationaal Wielermuseum 2005

1 februari - 2 april: Kunsttentoonstelling "3xK" - triplexpositie met werk van E. De Corte, A. van den Heuvel en F. Bruynooghe

5 maart - 30 april: fototentoonstelling "Wielervolk" - fotocollage in het teken van de Ronde van Vlaanderen en meer bepaald van de volksmassa langs de Kwaremont, de Muur van Geraardsbergen en andere locaties.

31 maart - 2 april: Vlaamse Wielerweek (in samenwerking met Dienst voor Toerisme) - 31 maart Louis De Pelsmaeker, Freddy Maertens, Eric Leman en Michel Pollentier halen Ronde-ervaringen boven; historicus Frederik Backelandt geeft een lezing over het wielersflamingantisme - 1 april doctor Dries Vanysacker van de KULeuven en conservator Patrieck Geldhof stellen de publicatie "En de broodrenner, hij fietste verder. Het wielrennen in België tijdens WO II" voor - 2 april wielersflamingantisme wandeling in Roeselare

9 april: Freddy Maertens Classic (samen met de badsteden Middelkerke en Westende)

17 april - 28 mei: "Het gevaar van het fietsen" naar aanleiding van de Erfgoeddag op 17 april (thema "gevaar van erfgoed - erfgoed in gevaar")

9 juli - 1 oktober: tentoonstelling "60 jaar Eric De Vlaeminck"

30 september - 9 oktober: "Spaanse furie op twee wielen" (in het kader van de Internationale Week te Roeselare)

14 oktober - 15 december: foto-expositie "Wielersflamingantisme" van fotograaf Paul Declodt

Voor u gekozen

Vlaanderen heeft niet alleen duizenden kerken en kapelletjes, lekkere chocolade, 101 biersoorten en frietkoten op haast elke straathoek. Vlaanderen heeft ook een rijk wielerveven. 'De koers' had vroeger, heeft nu en zal in de toekomst steeds een enorme impact op het brede sociale en culturele leven in Vlaanderen hebben. Het gaat vaak om cultuuruitingen met de kleine 'c', maar het blijven hoe dan ook getuigenissen van het Vlaamse erfgoed. We hebben het in deze rubriek over allerhande materiële én immateriële getuigenissen van dat rijke Vlaamse wielerverleden: de koers vind je terug in volksromans, volksliederen, chocoladeprentjes, sigaretten- en drankreclame, café- en straatnamen en ga zo maar door. In volgende bijdragen worden een aantal van die *lieux de mémoire* toegelicht...

Renners van toen en nu: een wereld van verschil

Frederik Backelandt

De renner van nu is niet meer die van vroeger. Briek Schotte was een kampioen in de veertiger en vijftiger jaren maar was allesbehalve een doorslag van Lance Armstrong, de huidige ster aan het internationale wielersfirmament. Laten we de verschillen tussen de vedetten van toen en nu even blootleggen...

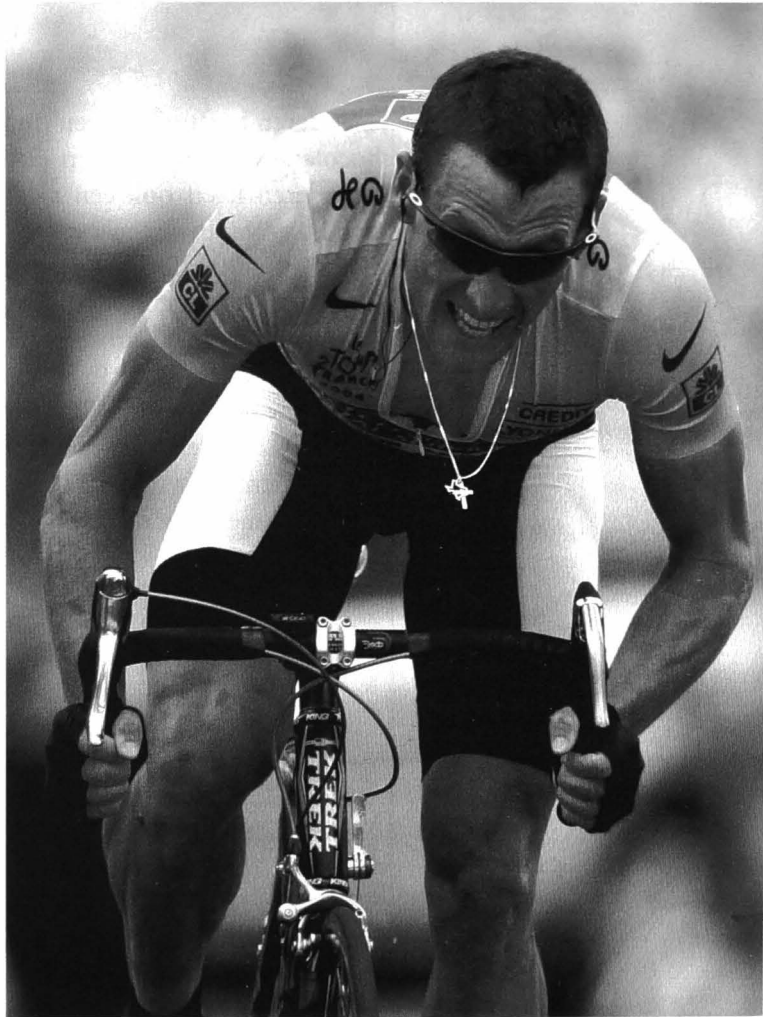

Briek Schotte (Tour van 1947)
Collectie A. Vervaeke/Archief
Pinguin Productions.

Het begint al met de revolutie die de fiets de afgelopen eeuw onderging: van loodzwaar ijzeren vehikel tot hyperlicht carbon racejuweeltje. Terwijl het voor Briek zaliger allesbehalve een sinecure was om een tandje kleiner te schakelen, moet Lance slechts even de wijsvinger bewegen en klaar is kees. Geen reservebanden meer rond de romp gewikkeld, Armstrong en co kunnen rekenen op volgwagens die hen in een handomdraai weer op weg helpen.

Het ruwe, stoere en mannelijke in de wielerkleding moest intussen ook plaats ruimen voor een oogstrelende, nauwsluitende, aërodynamische outfit. Geen trikots en pofbroeken meer die vervelend doorhangen als het ook maar even regent maar lekker zittende, elastische, vochtregulerende en ademende materialen. Van wollen pet tot bandana, van stofbril tot een modieus montuurtje, van lederen worstenhelm tot supersonische modelletjes. En dan hebben we het nog niet gehad over het schoeisel waarmee de pedaalridders van nu uitpakken. Het spul waarmee de renners van nu de trappers gese- len lijkt wel een creatuur van een eigenzinnige Milanese modeontwerper.

De wielersport is één en al uitstraling en ijdelheid geworden, bedoeld om ego's te strelen. Wereldkampioenen laten hun fiets in alle kleuren van de regenboog spuiten, een Tourwinnaar kan de laatste rit niet buitenkomen zonder (met geel) aangepaste fiets, trui, helm, bril en schoentjes. De renner van nu kreeg een eigen imago aangemeten dat het flitsende, blitse en moderne van het high-tech-peloton onderstreept. Meer dan ooit te voren wil het oog ook wat. Maar één ding is onveranderd gebleven: het rondduwen van de pedalen en dat maakt net deel uit van de charme van de koers.

Lance Armstrong (Tour van 2004) © Tim De Waele

Wielerstaminees

Walter Rottiers

Opgepast... de renners zijn in aantocht!

Het is een zonnige dag, begin van de jaren vijftig. Door Perk bij Vilvoorde vlamt een groep beroepsrenners door de straten. Ze zijn in volle strijd voor de overwinningsbloemen. In het naburige Houtem is het kermis. En daar wordt vandaag gekoerst. Uit de verte klinkt alsmaar luidruchtiger "Opgepast... de renners zijn in aantocht! De renners zijn in aantocht!" van een in topvorm verkerende speaker. Nog voor zijn ultranerveuze wagen over de kasseien en door de bocht giert, spurten vijftig tot zestig (meestal oudere) mannen - met hun klak schuin op het hoofd - uit het café op de hoek. Ze willen nog snel een glimp opvangen van 'de groten', zoals de profs toen met veel respect werden genoemd. Jan Bogaerts, Jos Schils en Lode Anthonis zijn de kleppers uit de streek. Zij hebben dan ook de meeste supporters achter zich.

Het peloton is op dit ogenblik nog vrij compact. Daverend op hun velgen draaien die sterke kerels één na één, als aan een draad gebonden, in volle concentratie en met het rechter been gespannen, door de linke bocht. Enkele coureurs snuiten nog even krachtig uit hun met stof besmeurde neus. Andere grijpen nog snel naar een drinkbus. De door de renners opwaaiende wind vermengt de geur van de naar massagezalf ruikende kuiten met de nicotine- en bierwalmen uit het café. De bijkomende stemming is typisch voor de regio en het hele platteland.

Van zodra de laatste renner aan de horizon verdwijnt, vliegt de bende supporters even snel als tevoren terug het café binnen. Nog tot ver buiten de gelagzaal zijn de hartstochtelijke toogdiscussies over tactiek, de alsmaar nieuwe weddenschappen die worden afgesloten en daverende billenkletsers te horen. Alles samen brengt de cafémuren haast letterlijk aan het wankelen. Na elke ronde van zo'n twintig minuten herhaalt dit procédé zich, tot de renners hun huiswerk van om en bij de 200 kilometer achter de rug hebben. Om te achterhalen wie uiteindelijk gewonnen heeft, grijpt de cafébaas tenslotte naar de telefoon, waarna in het bomvolle lokaal de strijd om het grote gelijk pas echt losbarst...

Zoals reeds beschreven speelde dit scenario zich zo'n kleine vijftig jaar geleden af. Ook al vond het tafereel toen plaats in het pittige Perk, toch zou het zich evengoed vandaag in Putte-Kapellen, Lichtervelde, Koolskamp of elders in het land kunnen afspeelen. Met dit verschil wel dat de laatste dertig jaar, in Vlaanderen, het aantal wielercafés en ook het aantal kermiskoersen en renners constant gedaald is. De algemene economische situatie is daar niet vreemd aan. Verder hebben de toenemende mobiliteit van de bevolking, hightech ontspanning als-

ook sporten met een modern imago, zoals triatlon, surfen, *beachvolleyball*, mountainbiking en vooral het persoonlijke fitnessbewustere leven de vrijetijdspanning duidelijk nieuwe impulsen gegeven.

Typisch Belgisch, typisch Vlaams

Toch blijven talrijke wielersportcafés in België en vooral in Vlaanderen nog steeds in trek. Ook bij een jong publiek trouwens. Sommige ervan kunnen we haast als een cultureel instituut bestempelen. Globaal genomen is het een deel van onze rijke folklore en tradities, zonder dat hierbij aan schranspartijen of breugeliaanse toestanden moet worden gedacht. Daarom ook kunnen we Vlaamse sportcafés op één lijn zetten met de vrolijke Ierse pubs, de oergezellige Franse bistro's, de levendige Spaanse bars of de elegante Italiaanse cafetaria's. Nergens ontmoet men zoveel wielersportexperten en nergens wordt er zo volmondig gediscussieerd als aan de toog van een Vlaams sportcafé tijdens het verloop van de Ronde van Vlaanderen of bij gelegenheid van één van de talrijke kermiskoersen. Meer nog, wielersportcafés met al hun nevenfacetten kunnen in het algemeen doorgaan als een bijkomende toeristische attractie. Op de vraag wat typisch Belgisch en typisch Vlaams is, heeft een wielersportcafé vaak een vaste plaats naast bijvoorbeeld een lekkere trappist, een pakje friet met een kwak mayonaise en natuurlijk onze beroemde chocolade. Het befaamde Duitse toerismemagazine Merian drukte eens op de cover van haar uitgave over België een groep zwoegende renners af, boksend tegen regen en wind, met op de keerzijde een bieradvertentie!

Het rijke Vlaamse wielersportcaféleven

De oorsprong van de supportercafés valt samen met de florissante ontwikkeling van de wielersport aan het einde van de negentiende eeuw, een evolutie die overigens parallel loopt met de popularisering van het voetbal in Europa. Uit de dorpskroegen van toen ontstonden talrijke zogenaamde 'supporterscafés'. Vooral in de periode tussen de twee wereldoorlogen, toen de wielersport in Vlaanderen een ongekende bloei kende, schoten deze cafés als paddestoelen uit de grond. Kwam daarbij dat talrijke grote en kleine wielersportkampioenen ontdekten dat zij als cafébaas een extra, bijkomende bron van inkomsten konden aanboren. Voor de man in de straat was het alleen hier mogelijk om alles over hun favorieten te vernemen. Videotekst of internet waren toen nog de reinste utopie! De naam van hun café verwees vaak naar de grootste sportieve successen die ze hadden behaald, zoals bijvoorbeeld 'Parijs-Roubaix', 'Aubisque' of gewoonweg 'Sportwereld' (refererend aan de populaire sportkrant van Karel Van Wijnendaele). Alleen al de lijst met namen van al deze ex- kampioe-

nen vormt een indrukwekkende *who is who* van de wielersport. Wanneer dan de Vlaamse wielercracks van hun succesrijke avonturen in de Rondes van Frankrijk, Italië en Spanje, of in Milaan-San Remo, Bordeaux-Parijs en de wereldkampioenschappen terugkeerden, beleefden deze cafés hun hoogconjunctuur en met hen natuurlijk ook de talrijke brouwerijen...

Een andere variante van deze bierkroegen waren de zogenaamde supporterscafés in hun letterlijke zin. Hoeveel jonge getalenteerde renners hier morele, technische en financiële steun ontvingen, is ontelbaar. Een fenomeen dat tot op heden nog steeds in trek is. Met de passende wielervedstrijden erbij, waar dan telkens voor de cafédeur de start of aankomstlijn getrokken wordt.

De stormachtige maatschappelijke veranderingen van de laatste jaren, dwongen talrijke caféhouders hun activiteiten voortijdig te onderbreken. Sommigen onder hen moesten wegens hoge leeftijd, familiale omstandigheden of eenvoudigweg slecht beheer, de deuren sluiten. Anderen moesten wijken voor nieuwe winstgevende bouwprojecten. Een klassiek voorbeeld is het beroemde café 'Drie Koningen' vlakbij het centraal station in Antwerpen, dat eens door Stan Ockers met veel succes werd gerund. Het was een echt Vlaams wielersportmonument. In de periode toen Stanneke de ongekroonde koning van de Scheldestad was - we schrijven de jaren 1948 tot 1956 - beleefde de 'Drie Koningen' gouden tijden. Elke voormiddag, vóór de wereldkampioen van 1955 op training trok, begroette Stanneke er persoonlijk met een handdruk één voor één zijn klanten, terwijl die - gezeten aan de cafétafeltjes - aan hun Martini nipten. Met zijn veel te vroege dood in 1956, veranderde ook het gezicht van de 'Drie Koningen' dat later door Paul Depaepe, wereldkampioen halve fond 1957, werd overgenomen. Toen ik enkele jaren geleden de 'Drie Koningen' voor een fotosessie een laatste keer bezocht, zag het er naast het ultramoderne Astrid Park-Plazahotel erg schamel uit. Maar de lichtreclame met de trotse Stan Ockers-letters troonde nog steeds fier hoog boven het oude gebouw.

De teloorgang van een serie bekende wielersportcafés is en was geen typisch Antwerps fenomeen. Ook in andere steden zoals Brussel, Gent, Mechelen of Kortrijk, stierven deze langzaam uit. Eén voorbeeld: de brasserie 'Le Maillot Jaune' van Tour de France-winnaar in 1935, Romain Maes, met daarnaast het café 'In de Kempen' van Nest Thijssen, goed voor één zesdaagsezege te St.-Etienne in 1951. Beiden gelegen op enkele meters van het Brusselse Noordstation. Vooral het laatstgenoemde café was onder de renners zelf geweldig in trek. Als bijvoorbeeld Rik Van Steenberghe, Fausto Coppi of Reg Harris voor

de één of andere pistewedstrijd in de hoofdstad vertoefden, verkozen zij bij hun collega te overnachten. Daar was voldoende ruimte om hun duur fietsmateriaal te stallen en voor de passende proviand zorgde Nest ook. Later werd de hele wijk, die onder de vrijers trouwens een zekere reputatie genoot, compleet van de Brusselse kaart geveegd om plaats te ruimen voor moderne hotel- en kantoorgebouwen. Niet te vergeten is café 'Ford' in Herentals alwaar Rik Van Looy himself zijn knappe Nini ontmoette. Een tijdlang combineerde hij de rol van cafébaas met renner zijn, om tijdig te moeten inzien dat zulks minder bevorderlijk is voor een carrière als wielrenner. Eens hij en Nini met pintentappen stopten werd hij de ongenaakbare 'Keizer van Herentals' en twee keer wereldkampioen.

Bierparadijs

België kan zonder twijfel het wereld omspannende bierparadijs genoemd worden. Meer dan vierhonderd soorten en smaken worden vandaag in ons land aan de consument aangeboden. Hierbij spelen de wielersportcafés in Vlaanderen nog steeds een bijzondere rol. Zij bezitten een unieke mix van sfeer, flair en nostalgie. Het zijn op sociaal vlak belangrijke ontmoetingsplaatsen waar communicatie helemaal bovenaan staat.

In de loop van de laatste jaren oriënteerden steeds meer houders van sportcafés zich naar het veranderde consumptiegedrag van de verwende verbruiker en naar de vernieuwingen in de horeca. Sommigen leerden hierbij wat moderne marketing betekent en dat originaliteit plus investeringen in publiciteit, *corporate identity* en in de outfit van hun zaak ook duidelijke voordelen brengt. Anderen verruimden hun instelling tot een bistro, taverne, gasthof of restaurant. Enkele bouwden er zelfs een hotelletje in businessstijl aan, zonder dat hierbij de gezellige stemming van ooit verloren ging.

Navolgend vindt u, beste lezer, in een vrij verkozen *top 25*, enkele prachtige voorbeelden die bevestigen dat creativiteit gepaard gaande met traditie en het consequent doortrekken van een idee, vaak de ingrediënten zijn van een succesnummer. Hun geschiedenis is soms origineel, uniek, ja zelfs verbluffend. En de mensen die er achter de zaak staan hebben boeiende belevenissen achter de rug. En nu opgepast... want de renners zijn in aantocht!

Wielersportcafés in Vlaanderen: een 'top 25'

Café 'Astoria' (supporters Paolo Bettini)
Hospitaalstraat 67, Lauwe

Eetcafé 'Boerenhof' (supporters Mario Cipollini en andere Italovedetten)
Binkomstraat 10, Meensel-Kiezegem

Café 'Casino' (bij José Denoyette)
Tolpoortstraat 109, Deinze

Café 'Cocoon' (supporters Tom Vannoppen)
Heppensesteenweg 5, Ham

Taverne 'Daniel's' (in memoriam Rupske Lauwers)
Wim Saerensplein 2, Deurne (Antwerpen)

Café-Spijshuis 'De Engel' (met waardevolle gedenkstukken van Jules Van Hevel)
Oostendesesteeweg 1, Engel (Ichtegem)

Café 'De Oude Oven' (supporters Robbie McEwen)
Maandagstraat 5, Everbeek (Brakel)

Café 'De Toekomst' (supporters Bart Wellens)
Boulevard 34, Vors(elaar)

Café 'De Villa' (voor Parijs-Roubaix en Dirk De Mol)
Vlieterstraat 27, Bavikhove

Café 'De Vlasbloem' (the place to be voor fans van Etienne De Wilde)
Zandstraat 1, Laarne

Café 'Elysee' (Tour de France-revival)
Dorp 18, Vlezenbeek

Café 'Hollands Hof' (zotste kermiskoers van het jaar)
Ertbrandstraat 294, Putte-Kapellen

Café 't Hemelrijk' (een must tijdens de Ronde van Vlaanderen)
Oudenberg 2, Geraardsbergen

Café 't Hofke' (bij Hilaire Vanderschueren)
Steenweg 35, Parike (Brakel)

Café 't Jagerhoekje' (supporter Peter Van Petegem)
Jagerstraat 80, Nederbrakel (Brakel)

Café 'Koppenberg' (voor uitdagers van de bult van Melden)
Berchemweg 228, Melden (Oudenaarde)

Hotel-Restaurant-Taverne 'Malpertuus' (bij Yvo Molenaers)
Tongersesesteeweg 145, Riemst (Helderer)

Café 'Meulebeke' (bij Noel Van Clooster)
Kasteelstraat 3, Tielt

Restaurant 'Mie Katoen' (voor 100% insiderpubliek)
Bellestraat 164, Affligem

Café 'Oud Gemeentehuis' (supporters Mario De Clercq)
Petegemplein 13, Wortegem-Petegem

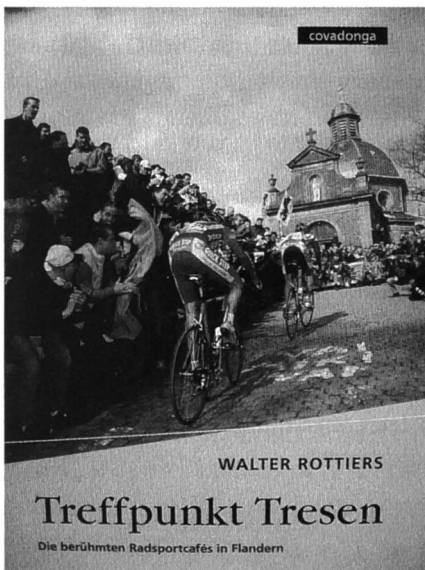
Taverne 'Robortshoeve' (pitstop van Lance Armstrong)
Borstekouterstraat 43, Zwalm

Café-Frituur 'St.-Barbara' (voor koerskenners en cycloportieven)
Vanackerestraat 11, Wevelgem

Café 'Sportclub' (Jean-Pierre Monseré in ere)
Meensesteenweg 132, Roeselare

Café 'Tourmalet' (voor de Gistelse kampioenen Sylveer Maes en Johan Museeuw)
Nieuwpoortsesteenweg 89, Gistel

Taverne 'Vifana' (mooi volk achter de toog)
Holstraat 66, Waregem

“Treffpunkt Tresaen” is het boek over de fameuze supportercafés in Vlaanderen. Hierin beschrijft Walter Rottiers in het Duits 111 wielersportcafés met een terugblik op het ontstaan van dit typisch Vlaamse fenomeen. Verder stelt de 62-jarige Belg ook enkele schitterende voorbeelden uit het buitenland voor, alsook brouwerijen en mensen die gebeten zijn door de wielersportmicrobe.

212 blz. met talrijke foto's in kleur en zwart-wit, alsook adreslijst en naamregister; 29,80 euro (incl. verzendingskosten); te bestellen bij: *Covadonga Verlag*, Friedrichstrasse 25, D-33615 Bielefeld.

Wielrennen in de reclamewereld

Een beetje passie, vooral business

Maurice Hermans

Al op het einde van de 19de eeuw sponsorden industriële ondernemers in de Angelsaksische wereld de vrijetijdsbesteding van hun arbeiders. Daarmee beloonden ze hun werkinzet van de voorbije week. Zo ontstonden ook de eerste profvoetbalclubs. Het moderne fenomeen 'sportsponsoring' was geboren. Maar waarom betalen geldschieters om met veelkleurige tekenraadsels reclame te maken op de gebogen ruggen, lange dijen en zelfs het brede achterwerk van de moderne wielrenner?

De wielersport is vanaf haar ontstaan een puur commercieel gebeuren dat onmiddellijk voor een opbod zorgde tussen de dagbladuitgevers. Elke krant probeerde met de organisatie van een grote rijwielwedstrijd haar oplage te vermeerderen. Henri Desgrange van het

Derby Sport: de klak der kampioenen

De pet was het hoofddekse van de volksmens. In *Sportwereld* van 21 maart 1937 vertelt de fabrikant over het succes van Derby-klakken het volgende:

... in Roubaix kwam ik voor eene etalage waar klakken stonden van een fransch fabriek en er op stond: Grand-Sport. Daar was wat te leeren voor mij...

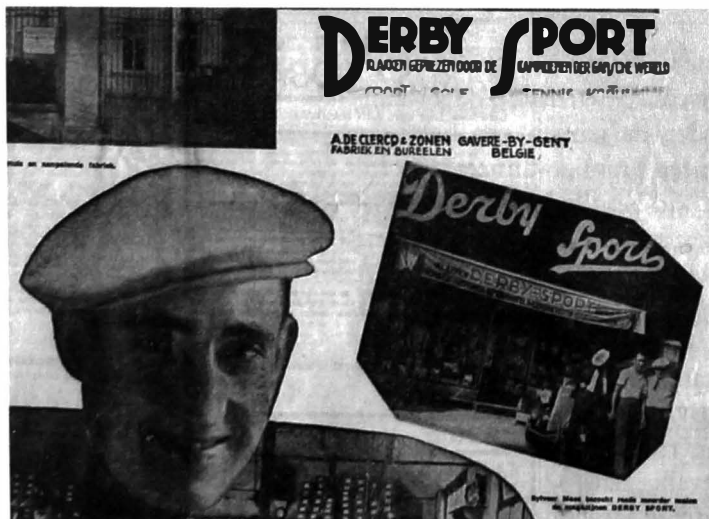
en 's morgens kwam ik uit mijn bed met het gedacht van mijn nieuw merk "Derby-sport" te noemen.

...daar kreeg ik het gelukkig initiatief Sportwereld te raadplegen en Derby Sport zou zijnen nieuwen kliënt wat mede helpen. Bestuurder Karel Van Wijnendaele gaf mij een raad en weg was 't spel: Derby-Sport de klak der kampioenen speelde alras een hoofdrol in de klakkennijverheid...

...De groote fabrikanten zegden: "Lang zal dat niet duren" maar of ze tevreden waren van het woordje 'sport' in hun klakken te zetten....

...Ik nam dan het initiatief van de foto der rijders op de gevoelige plaat te brengen en alras zouden de grootste kampioenen ons merk dragen en van langs om meer in beweging brengen.

Reclamestrategie vóór de oorlog: naïviteit en toeval!

Levenselixir

Is alcohol gezond voor de sportman? Neen, weerlegt ongetwijfeld elke medicus onmiddellijk. Toch pakten de reclamejongens uit met van kracht en gezondheid blakende sportvedetten om een jeneverke aan te prijzen. Cyriel Van Hauwaert werd in 1909 Belgisch kampioen en de stokerij de Hasseltsche Ster plaatste een fles op tafel met een etiket 'Elixir Cyriel Van Hauwaert'. Bijkomende referenties op het etiket waren: 'Van Hauwaert geeft kracht, macht, jacht en leidt onvermijdelijk tot de zegepraal'. Later promootten ook veldrijders Albert Van Damme en Eric De Vlaeminck de borreltjes van hun sponsor. Maar nog eerder bracht een andere Hasseltse stokerij, Nelissen, ook nog de jonge jenever 'Coureur' op de markt. Uitpakken met volkshelden was een veel voorkomende publicitaire techniek. Daarmee speelde men in op de populariteit van de vedette en de begeestering van de klant. Een verkooptoename was daarbij welgekomen maar niet noodzakelijk het gevolg van een uitgekiende strategie.

Franse *L'Auto* overblufte met de Ronde van Frankrijk de concurrent *Le Vélo*. Het succes van o.a. de Ronde van Vlaanderen zorgde ervoor dat *Sportwereld* van Karel Van Wijnendaele *Het Sportblad* kon overnemen en een ander blad *De Sportvriend* de geest gaf.

Daarnaast was de wielersport in de eerste decennia van de 20ste eeuw het exclusieve reclamemedium voor fietsconstructeurs en de leveranciers van rijwielonderdelen. Zij bezorgden de renners een fiets, een trui met hun merknaam en er bovenop een premie wanneer die renners de betrouwbaarheid en de kwaliteit van het rijwiel met een (liefst belangrijke) zege konden bevestigen. Een gigantische afzetmarkt lag open toen de fiets het vervoermiddel van de gewone man werd. De strijd tussen de fabrikanten werd bitsig want iedere firma wilde met de beste renners uitpakken en die rivaliteit werd niet altijd sportief uitgestreden. Henri Desgrange werd de misstanden en manipulaties beu en zocht daarom een middel om de macht van de constructeurs te breken. In 1930 organiseerde hij voor het eerst de Ronde van Frankrijk met landenploegen. Het is dus niet toevallig dat toen voor het eerst een reclamekaravaan aan de Tour voorafreed want er waren daarvoor duidelijke financiële redenen. Nog belangrijker was dat er commerciële impulsen van buiten het wielersportwereldje werden aangetrokken.

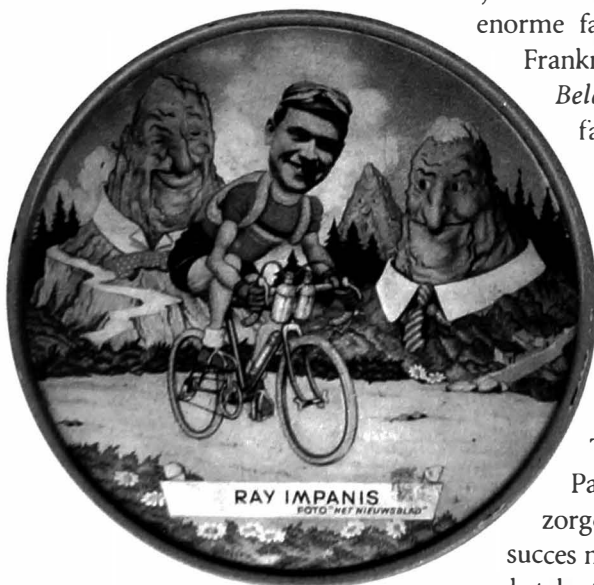
In ons Vlaamse landje toonde de naïeve reclamewereld vóór 1945 maar heel weinig belangstelling voor *coureurs*. Hiervoor waren er voldoende redenen. Vooreerst blonken de *Flandriens* niet uit in verfijning of beschaving. Zij verpersoonlijkten hard labeur en afzien, waren ach-

terdochtig en weinig taalvaardig. Kortom, zij misten grandeur voor de reclamewereld en het zou nog wel even duren tot Raymond Impanis en Stanneke Ockers met strakke, glimmende haren over Brylcreem vertelden: "In weer en wind blijf ik goed gecoiffeerd". Daarnaast was Stijn Streuvels zowat de enige fietsende intellectueel die we naast het parcours van de Ronde van Vlaanderen aantreffen, want koersen was voor de lagere sociale klasse. Het was helemaal geen zinvolle bezigheid om het consumptiegedrag van de werkmens te beïnvloeden want zijn vrije tijd was schaars en hij beschikte over weinig geld om uit te geven. En ten slotte, de pastoors bliksemde vanaf de preekstoel dat sporten bovenal verdoemd was, een bezigheid voor nietsnutten en zondaars. Desondanks trok hun kudde op de dag des Heren naar de jaarlijkse grote dorpsprijs in plaats van het namiddaglof. Samengevat was het weinig opbeurend om productbekendheid aan het rapaille van de koerswereld te koppelen.

Na 1945 boerde de fietsindustrie fel achteruit en waren er nieuwe geldbronnen nodig om de wielersport te doen overleven. De Italiaanse *campionissimi* doorbraken als eerste het cocon van het fietswereldje en overtuigden zogenaamde extrasportieve firma's. De Toscaan Fiorenzo Magni (die omwille van zijn drie opeenvolgende zeges in de Ronde van Vlaanderen 'De Leeuw van Vlaanderen' werd genoemd) introduceerde Nivea als eerste truisponsor en later zette Raphaël Geminiani met St.-Raphaël mee de trend in Frankrijk.

Siroopdozen van Lowette

"Eind jaren veertig waren wij, samen met de personeelsleden, enorme fans van de Belgische ploeg in de Ronde van Frankrijk" vertelde Arnold Lowette in 1998 aan *Het Belang van Limburg*. Na de oorlog leidde hij mee het familiebedrijf, een gekende siroopfabriek in het Limburgse Bommershoven. "We zijn toen op het idee gekomen om de siroopdoosjes die we fabriceerden, te bekleden met de beelden van wielrenners." Willy Vandersteen maakte grappige tekeningen waarin de bergen grijnsden en een col kregen aangepast. Een renner klom omhoog maar zijn gezicht was niet getekend maar afwisselend de foto van zes Belgische Tourrenners 1949.

Passie voor de wielersport en een impulsief idee zorgden voor een verkooptoenname. Uiteraard was het succes niet alleen een toevalslager maar zal de tekenhand van de talentrijke Vandersteen daartoe ook wel heel wat hebben bijgedragen.

Chromo's en andere curiosa

Heroïek en avontuur van onze Belgische renners begeesterden in de vooroorlogse kranten jong tot oud. Vanaf 1930 werden radioreportages over wielrennen uitgezonden. De nationale trots groeide met de bombastische verslaggeving over de felle Vlaamse jongens die streden tegen de roemrijke Franse ploeg. Toen kregen Romain en Sylvain Maes, Frikke Vervaecke, Wardje Vissers en Marcel Kint ook een gezicht op de vele reeksen chromoprentjes die ge-voegd werden bij chocoladerepen, confiserie, chewing gum, sigaretten en cichoreiproducten. De volks-

De prachtige
SERIE
GEKLEURDE BEELTENISSEN
van de beste
renners zijn
GRATIS
te bekomen

Zend 5 sluitetiquettes van pakjes van 1/4 of 1/2 kilo van de beroemde en voordeelige

Cichorei
DE **BEUKELAAR**

Adres : DAM - Antwerpen

Onder dezen bevinden zich de sterren der 6 dagen van Antwerpen o. a. Brueneel - De Bruycker - Schulte - Kint - Lepébie - Van Simaey - Van den Meerschaut - enz.

helden werden gevisualiseerd en die prentjes werden een gegeerd verzamelobject.

In de jaren zestig speelden naast de chromoprenten ook andere gadgets in op de populariteitsboom van de wielersport. Bandjes met rennersfiguren op sigaren, troefkaarten met rennerskoppen werden op cafétafeltjes geslagen, bier-viltjes met Safir-renners werden onder de pinten geschoven en op fonoplaattjes werd het kampioenenhalleluja gezongen. Strategie of fascinatie?

Vanaf de jaren zestig verschenen de tv-camera's in het peloton. Renners demarreerden om in beeld te komen en leerden praten om het aan Fredje De Bruyne te kunnen uitleggen. Hoe groter de nederlaag van Frans Verbeeck tegen een ontketende Eddy Merckx, hoe meer de seconden en minuten op het scherm aandikten. Dat was heel belangrijk want tijd werd vanaf nu in kostprijs omgerekend en bepaalde mee de marktwaarde van de renner. Met Eddy Merckx verscheen ook God op aarde en hij orakelde in kranten en tijdschriften zijn voorkeur voor het wasmiddel Ariël, frituurvet Resi, chewing gum Tendermint en het scheermesje Gillette. Bijdehandse reclamejongens ontdekten steeds meer het medium en zetten grote campagnes op. Zo gingen sport en 'Mars geeft je energie' hand in hand. PR-man van de firma, Hein Verbruggen, ontdekte het wielrennen en zette samen met Flandria een wielergroep op. Mars accentueerde als eerste de sponsoring van een wielergroep met gerichte marketingcampagnes. Op

folders en in publicitaire annonces lekkerbekten de contractrenners met een reep 'Mars met voedende waarde'.

Weliswaar doet niet iedere bedrijfsleider even overdacht mee aan sponsoring. Vaak is het een impulsieve beslissing en het gevolg van het persoonlijke enthousiasme van de ondernemer. De liefhebberij neemt dan de overhand op het zakelijke evenwicht tussen kosten en rendement. Voor Remi De Moor van Vosschemie is sponsoren bijvoorbeeld de realisatie van een jeugdroom die weinig te maken heeft met de naambekendheid van composietmaterialen die hij levert.

In 1995 stelde Guido Smets, toenmalig onderdirecteur ABB, de maatschappelijke meerwaarde van sportsponsoring overigens in vraag. Hij oordeelde dat de middelen die uit het bedrijfsleven naar de sportbeoefening werden overgebracht niet het algemene peil van de sport of een brede participatie vanwege de bevolking ten goede kwam, maar wel de koopkracht van enkelen (de vedetten) op onverantwoorde wijze omhoog joegen. Emile De Bruyne, een ondernemer en sponsor van de volleybalclub Noliko Maaseik, was in 1998 van mening dat een bedrijf verplicht is aan de gemeenschap om het socio-culturele leven te steunen. Je moet iets doen dat niet winstgevend is en dat het leven aangeneramer maakt, stelde hij.

De commerciële troeven van het wielrennen zijn evenwel niet gering. De populariteit van de wielersport biedt de unieke mogelijkheid om een merk te lanceren of de naambekendheid te vergroten. Die merknaam wordt hoorbaar (auditief) en zichtbaar (visueel) versterkt naar de massa. Men zegt bijvoorbeeld de Quick Step-ploeg en men ziet de reclame op de truitjes of op het wedstrijdparcours. Een tweede opportuniteit bestaat uit het aanbod van exclusieve *events*. Dat 'loge-effect' is tweevoudig. Het komt tegemoet aan de emotionele betrokkenheid van de consument-*supporter* want een ontmoeting met een vedette of een ritje in de sponsorwagen is voor hem een onvergetelijk belevingsmoment. Anderzijds streelt het jetssetgebeuren het ego van de consument-VIP. Kijken en vooral gezien worden, daar doet hij het weer voor.

Met de inzet van de mondialisering verstoten de wielerbonden traditie en folklore definitief en flirten onverholen met de keiharde business. De intrede van grote multinationals en grootbanken helpen het hobbyisme verder opruimen. Weg met nostalgie en volksleven, *money making* bepaalt voortaan het parcours. Sponsors worden 'investeerders' met een vaste return als objectief. Marktonderzoeken, marketingtechnieken en reclamepsychologie moeten verkoopeffecten en zakencijfers hogerop duwen. Waarom nog geen bolletjestrui voor de grootste stijger? Daar is vast wel een sponsor voor.

Het wielrennen in de Nederlandse literatuur.

Een beknopt overzicht.

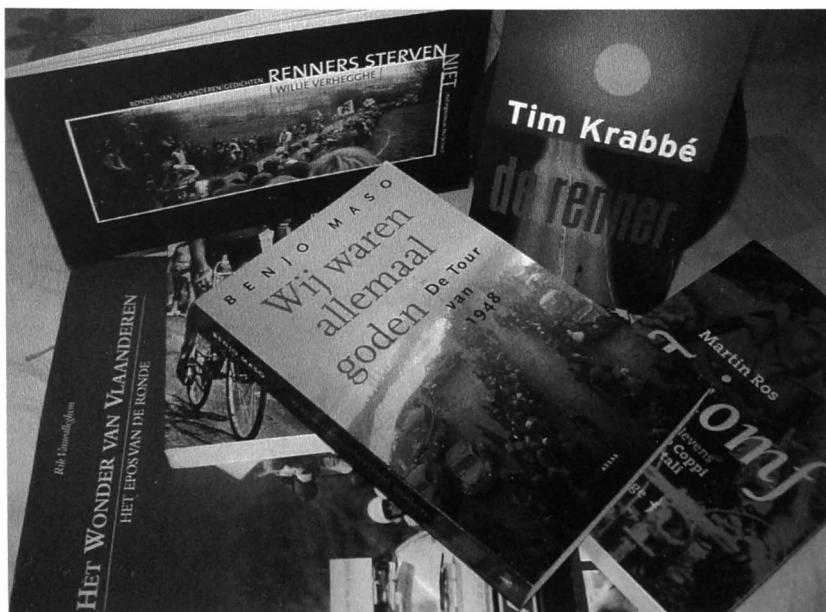
Patrick Cornillie

“Neem van zijn hand bezit en leid zijn fiets..!”

“Natuurlijk was ik duizend keer liever wielrenner dan dichter geworden. En natuurlijk was dat de echte romantiek, die van kleine jongens: een andere is er niet.” Het is een fragment uit de onvolprezen roman *Het bal van Opa Bing* van Luuk Gruwez. De zinnen zijn zo trefzeker neergeschreven, dat je er niet aan hoeft te twijfelen: de auteur méént het nog ook. Gruwez is wat dat betreft geen alleenstaand geval. Ook andere gevestigde literatoren schreven ooit over het wielrennen: Paul de Wispelaere, Godfried Bomans, Remco Campert, Hugo Claus, Tom Lanoye. Zelfs Stijn Streuvels schreef in 1915 al over “... ‘t genot en de dronkenheid der snelheid” in *Mijn rijwiel*.

Is de wielersport de meest literaire onder alle sporten? Het lijkt alvast een hele opdracht om evenveel gedichten, romans en theaterstukken bijeen te krijgen rond pakweg voetbal, badminton of curling. Over de wielersport liggen de titels voor het grijpen. Wielersport gaat dan ook over heroïek, dramatiek en schoonheid, over gekoesterde verlangens en stukgelopen illusies. Kortom, over de soap van het leven.

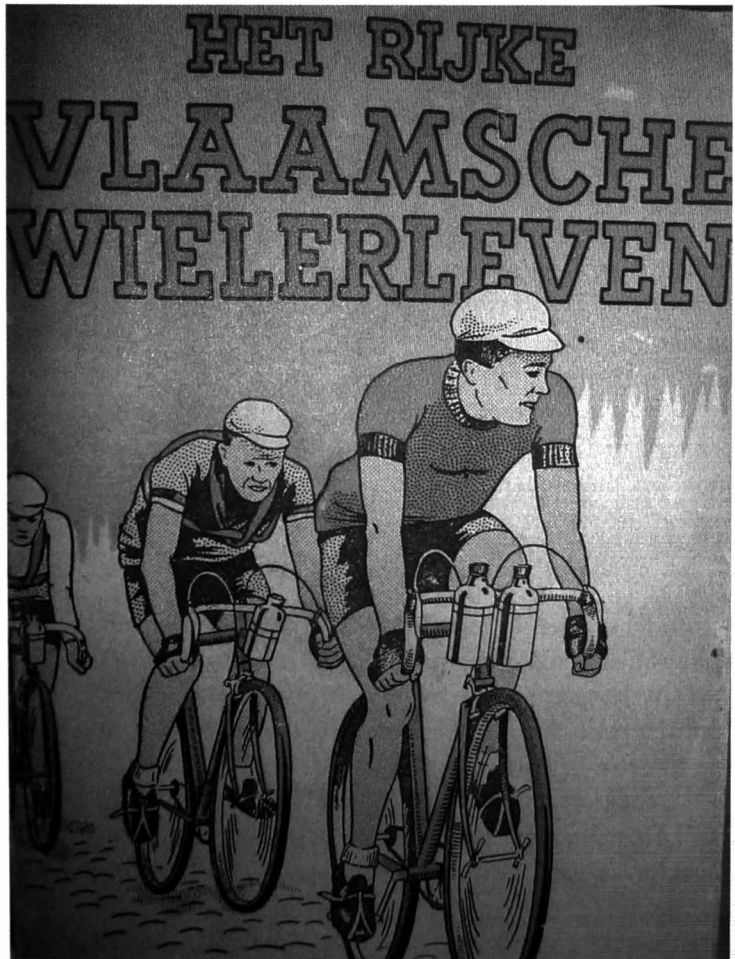
Wielrennen is in, schrijven erover nog meer. En dat in alle mogelijke genres. De in literatuur geïnteresseerde wielersupporter vindt zijn gading in de publicaties van de in wielersport geïnteresseerde schrij-

Het combinatie wielrennen-literatuur is 'in'.

ver. Volwaardige romans zijn er verschenen. Fictieve verhalen dus die zich bijna voor honderd procent afspelen in en om het wielermilieu. Personages, intriges, decors, gebeurtenissen die bij wielierliehebbers ongetwijfeld een feest van herkenning veroorzaken. Wat dat betreft waren *De beklimming van de Mont Ventoux* van Jos Vandeloop en *Een lange ontsnapping* van Mart Smeets een goede poging, *De Proloog* van Bert Wagendorp en vooral *Aankomst maken* van Wim Chielens al kleine meesterwerkjes. Maar dé klassieker der klassiekers is en blijft nog altijd *De renner* van Tim Krabbé. Alleen al de openingszin kan stilaan tot de evergreens van de Nederlandse literatuur worden gerekend: “Meyrueis, Lozère, 26 juni 1977. Warm, bewolkt weer. Ik pak mijn spullen uit mijn auto en zet mijn fiets in elkaar. Vanaf terrasjes kijken toeristen en inwoners toe. Niet-wielrenners. De leegheid van die levens schokt me.”

Ook fictie, maar wat korter van stof, is het cursiefje. Het genre lijkt een beetje aan belangstelling te verliezen, en dat is jammer, want rond

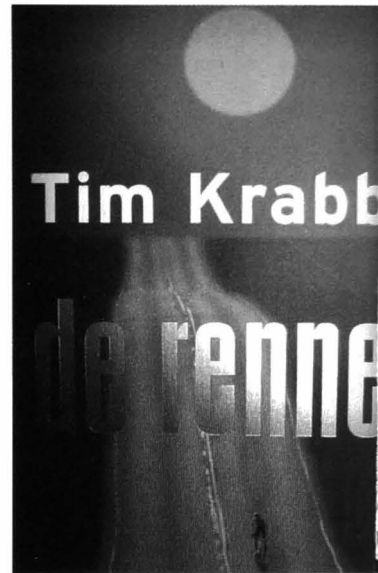

Waar het allemaal mee begon:
Het rijke Vlaamsche wielerven
van Karel Van Wijnendaele.

de wielersport werden vaak leuke, spitsvondige en rake miniaturen geschreven - zeker in de tijd toen de dagbladen nog enige literaire eerzucht, het enthousiasme én het geld hadden om zo'n stukjesschrijvers mee te sturen naar de Tour. Piet Theys (*Sport zogezegd* en *De Ronde, een pocket in gele trui*) was in dit soort literatuur de ongekroonde koning. Naast zich op het podium horen ongetwijfeld ook Jos Gheysen (*De derde man*) en Louis Verbeeck (*Dagboek van een ongedoopte*).

Uiteraard vindt men ook heel wat boeken over wielrennen in de rekken 'non-fictie'. De slappe, snel bijeengeharkte interviews en goedkoop gebundelde artikelenreeksen buiten beschouwing gelaten, heeft de lezer ook hier weer de keuze uit fascinerende documenten met literaire inslag, sterke ontboezemingen over dat mini-universum dat wielrennen heet, geschreven in het soort proza om duimen en vingers bij af te likken. Geen uitslagen- en feitjesboek dus, maar verhalen die verknochtheid aan de wereld van het wielrennen in al zijn facetten uitademen. Een pure liefdesverklaring aan de wielrennerij. In dit genre was Karel Van Wijnendaele zondermeer de trendsetter. Zijn twee delen van *Het rijke Vlaamsche wielerverleven*, verschenen tijdens de oorlogsjaren, zijn als het ware tot het culturele erfgoed van de Vlaamse wielersport gaan horen. In een modernere versie volgden in zijn journalistieke spoor o.a. Robert Janssens met *Een eeuw onderweg. Straffe wielerverhalen* en Manu Adriaens met *De Muur van Geraardsbergen*. In de beste traditie van de Nederlandse vertellers lieten de jongste jaren ook Martin Ros (*Wielhelden*), Benjo Maso (*Het zweet der goden* en *Wij waren allemaal goden*), Peter Ouwerkerk (*Tourkoorts* en *Parijs is nog ver*) en Peter Schilthuizen (*De man met de hamer* en *Bloed, zweet en tranen*) heel aardige publicaties op de boekenwurm en wielereek los. Het nummer één (met stip!) in deze categorie van cycling fiction - en aangekondigd als een opvolger van *De renner* van Tim Krabbé - verdient *Van Santander naar Santander*. Treffend en meeslepend geschreven en vooral ook uniek omdat de auteur een ex-renner is - Peter Winnen, twee keer winnaar op l'Alpe d'Huez en één van de succesrijkste Nederlandse wielrenners ooit.

Met zijn debuut leunt Peter Winnen al dicht aan bij de zuivere rennersbiografieën - al ligt hij qua literaire finesse toch nog lengten voorop. Ook in dat genre - waarbij men de pure wielersporthistoriek en werken van encyclopedische aard kan rekenen - is er veel kaf, maar gelukkig ook wat koren. Eens te meer bouwen de Nederlanders daarin aan een sterke traditie. Recente biografieën die bij voorbeeld over Hennie Kuiper (*Alleen vooruit* van Dominique Elshout), Jan Janssen (*Vedette op de grens* van Fred van Slooteren) en Johan van der Velde (*Langs het ravijn* van Bart Jungman) verschenen, zijn boeken van hoge kwaliteit. In Vlaanderen zijn Dries Vansacker (*Omdat ic Vlaeminck ben*),

Klassieker onder de klassiekers:
De renner van Tim Krabbé.

Herman Laitem (*De Belgen en de Giro*) en vooral Rik Vanwalleghem (*Het wonder van Vlaanderen*, Eddy Merckx. *De mens achter de kan-nibaal*, Briek Schotte en Patrick Sercu. *Portret van een puzzel*) auteurs met faam bij de liefhebbers die dat ietsje méér verlangen van een wiel-erboek.

En dan is er nog de poëzie of het mooiste der schone letteren. Logisch dat de wielersport inspiratie bracht voor de meest dichtertlij-ke ontboezemingen. “Ik fiets maar wat rond in een gedicht als in een lege wielersbaan”, zo verwoordde Roland Jooris ooit zijn poëtica. Jan Kal zag het dan weer zo: “*Dichten is fietsen op de Mont Ventoux,/waar Tommy Simpson toen is overleden./Onder zo tragische omstandighe-den/werd hier de wereldkampioen doodmoe.*” In de *Hel van het Noorden* viert Paul Rigolle alle teugels: “*Heroïsch! Driemaal heroïsch - engel van modder/ en vlees - stottert reeds de eerste renner door de vlakke./Hakt zich hakkellend een baan doorheen hagen,/gaat door schroot. Metaalbewerker tegen de elementen in,/lijdend aan zichzelf en niets dan zichzelf...*” Iets frivoler klinkt het bij Hugo Claus: “*Op het tapijt (nu eens neergelegd, dan eens opgericht/nu eens geplooid, dan eens perzisch)/lag zij, (terwijl ik keek naar Parijs-Roubaix)/ te lachen. Hier, zei zij, kom hier./En terwijl Rik Van Looy snikkend over de eind-meet reed/kwamen wij klaar, glad als vissen.*” Van een andere orde, maar minstens even erotisch en nog altijd onovertroffen in het genre is het legendarische *Gent-Wevelgem* van Tom Lanoye: “*O Sister Brainstrom, heb genade met/uw gade. Neem van zijn hand bezit en/leid zijn fiets: hij is op weg naar/ Wevelgem, hij is op weg naar niets.*” In de loop der jaren ging Willie Verheghe zich zo’n beetje opwerpen als de wielerdichter *par excellence*. Zijn gedicht *De flandriens* is een klassieker in het genre geworden, al verdient *Renners sterven niet* minstens eenzelfde statuut: “*Renners sterven niet/ze verdwijnen alleen maar uit het zicht/eens zij met niet te evenaren stijl/de laatste finish hebben overschreden/en de snelheid van het leven/hen met stijve spieren achterlaat//Want koersen blijven ze/ook al vallen hart en wielen stil,/zij gaan in duizend hoofden door/met duwen en nooit doodgaan...*”

Een overzicht

- ADRIAENS Manu, *De Muur van Geraardsbergen. Liefde en lijden van de Vlaamse coureur*, Van Halewyck, 1996
- CHIELENS Wim, *Aankomst maken*, Globe, 1997
- CLAUS Hugo, ‘Dagboekblad’ - uit *Gedichten 1969-1978*, De Bezige Bij, 1979
- ELSHOUT Dominique, *Hennie Kuiper. Alleen vooruit*, L.J. Veen, 2003
- JANSSENS Robert, *Een eeuw onderweg. Straffe wielerverhalen*, Globe/Bzztòh, 2000
- JOORIS Roland, ‘Fietsen’ - uit *Gedichten 1958-1978*, Lotus, 1978
- GRUWEZ Luuk, *Het Bal van Opa Bing, De Arbeiderspers*, 1994

- JUNGMAN Bart, *Langs het ravijn. Het veelbewogen wielerveen van Johan van der Velde*, L.J. Veen, 2001
- KAL Jan, 'Mont Ventoux' - uit *Fietsen op de Mont Ventoux, 222 sonnetten*, De Arbeiderspers, 1979
- KRABBE Tim, *De renner*, Erven Thomas Rap, 1978
- LAITEM Herman, *La Maglia Rosa. De Giro en de Belgen* (met Dries Vanysacker), de Eeclonaar, 2002
- LANOYE Tom, 'Gent-Wevelgem' - uit *In de piste*, Bert Bakker, 1984
- MASO Benjo, *Het zweet der goden. Legende van de wielersport*, De Arbeiderspers, 1990
- MASO Benjo, *Wij waren allemaal goden. De Tour van 1948*, Atlas, 2003
- OUWERKERK Peter, *Tourkoorts*, De Arbeiderspers, 1996
- OUWERKERK Peter, *Parijs is nog ver. Zintuiglijke sensaties uit honderd jaar Tour de France*, De Arbeiderspers, 2003
- RIGOLLE Paul, 'De hel van het noorden' - uit *De hel van het noorden*, Vers, 1982
- ROS Martin, *Heldenlevens. Verhalen over tragedie en roem van wielrenners*, Agathon, 1987
- SCHILTHUIZEN Peter, *De man met de hamer*, Blad bv, 2003
- SCHILTHUIZEN Peter, *Bloed, zweet en tranen*, Blad bv, 2004
- SMEETS Mart, *Een lange ontsnapping*, Pandora, 1997
- STREUVELS Stijn, *Mijn rijwiel*, L.J. Veen, 1915
- THEYS Piet, *Sport zagezegd*, Heideland (Vlaamse Pockets), 1964
- THEYS Piet, *De Ronde, een pocket in gele trui* (met Jos Gheysen), Heideland-Orbis (Vlaamse Pockets), 1964
- VANDELOO Jos, *De beklimming van de Mont Ventoux*, Manteau, 1990
- VAN SLOGTEREN Fred, *Jan Janssen. Vedette op de grens*, De Arbeiderspers, 2001
- VANWALLEGHEM Rik, *Eddy Merckx. De mens achter de kannibaal*, Pinguin Productions, 1993
- VANWALLEGHEM Rik, *Het wonder van Vlaanderen. Het epos van de Ronde*, Pinguin Productions, 1998
- VANWALLEGHEM Rik, *Briek Schotte. De laatste der flandriens*, Pinguin Productions, 1999
- VANWALLEGHEM Rik, *Patrick Sercu. Portret van een puzzel*, Pinguin Productions, 2004
- VAN WIJNENDAELE Karel, *Het rijke Vlaamsche wielerveen I en II*, Snoeck-Ducaju, 1942
- VANYSACKER Dries, *Omdat ik Vlaeminc ben*, de Eeclonaar, 1997
- VERBEECK Louis, *Dagboek van een ongedoopte* (met Piet Theys), Heideland-Orbis (Vlaamse Pockets), 1968
- VERHEGGHE Willie, *Tourmalet en andere poëzie buiten categorie*, de Eeclonaar, 2001
- WAGENDORP Bert, *De proloog*, L.J. Veen, 1995
- WINNEN Peter, *Van Santander naar Santander. Brieven uit het peloton*, Thomas Rap, 2000

Wielermanumenten. In zoet gewikkeld, in steen gekapt.

Herman Laitem

Pas redelijk recent kent Vlaanderen 'fietstekens' in het landschap, getuigen van spier en spaak, waar renners legende zijn geworden, in steen of plaquette gebeiteld, in brons gegoten, of tot café, kapel of museum verbouwd.

Standbeelden waren eeuwenlang het voorrecht van onmisbare dynastieën en verlichte dictators. Zelden of nooit vertelden ze het verhaal van mensen of emoties. Die mensen kwamen er toen België een feit werd en nationale entiteit een gezicht nodig had. In de vorm van taalontvoogders of cultuurpeppers, wetenschappers of ondernemers, artiesten, politici, geestelijken of volkstribunen. Elke stad met naam kreeg op de agora zijn volksverheffer(s). IJkpunten, waarin de nieuwe Belg zich kon herkennen en tegelijk visitekaartjes voor de nieuwe staat. Van Breydel & Deconinck tot Van Artevelde, van Simon Stevin tot Dirk Martens, van Van Veldeke tot Conscience of Gezelle, van Rubens tot de broers Van Eyck. Altijd ging het om geslaagde burgers, gelauwerd en geroemd.

De gewone man moest wachten tot de 'Grote Oorlog' van '14-'18 (de gewone vrouw staat nog steeds in de wacht). Maar als hij in beeld kwam was het geslagen, niet geslaagd, als bevoorrecht kanonnenvlees, de snelste weg voor een voetdruk in het zand van de geschiedenis. Heroïek, maar met te korte beentjes. De stenen tafelen van de Menense Poort in Ieper of het Memoriaal in Bastenaken, de dorpspleinepitafen voor 'onze helden', de gedisciplineerde ereperken en dodenakkers alom. Keurig ingezaaid, in de Westhoek zelfs op het ritme van hoppestaken en bietenplanten. Organische meststof met een streekeigen karakter.

Sport als spiegel

Al was er tegelijk met de oorlogswaanzin van toen (en twee decennia later) een feestelijker reden voor een beeldverhaal, in steen gekapt of brons gegoten, met name het passionele opus van de sport, dat massa's aansprak. Omwille van de spankracht, zeker, maar ook als spiegel voor ontvoogding van de gewone man, de opstap naar een sociale status, waarbij vooral coureurs, de mijnwerkers van de sport, het voortouw namen. Want laat ons wel wezen, het land verkocht zich vaak beter via de koers dan via krijtpak en diplomatentas. Alleen was het product soms te volks, te ruw als exemplaar van volksverheffing. Toen het pisteteam van Karel Van Wijnendaele na de oor-

log in Parijs ging aantreden, werd het op affiches gepromoot als een ploeg van wilde beesten, verstopt achter tralies en grijpend naar rauwe biefstukken. Het gevolg van een uit de handen gelopen zesdaagse in Brussel. Misschien is het daarom dat de wielersport zo lang moest wachten om toe te treden tot 'de ideologie van de natie'.

Koeienhoeder en industrieel

Al moet gezegd dat ook de voorbeelden van geslaagde renners (lees: respectabele burgers) het ijs niet konden breken. Ook Cyriel Van Hauwaert niet, de peetvader van alle Flandriens, die als eerste de Franse hegemonie kon doorbreken. Winnaar van Bordeaux-Parijs, Parijs-Roubaix en Milaan-Sanremo, maar ook na zijn carrière een winnaar als geslaagd fietsindustrieel. Van koeienhoeder tot rijke burger, zelden wist iemand de eigenwaarde van zijn lotgenoten zo op te krikken.

Wie vandaag het dorp aandoet op zoek naar erkenning voor de eerste 'leeuw van Vlaanderen' moet zich tevreden stellen met een goedkope en onopvallende bricolage aan de plaatselijke sporthal. Een mix van wat beton en ijzerplaat. Een wereld van verschil met het imposante standbeeld (1929) van pater Lievens op de markt, een verdienstelijke en gedreven jezuïet, die in diezelfde era naar Indië trok om er te bekeren. Hoog te sokkel en te paard bezweert hij dorp en regio met het kruis in de hand. Zelden was een beeld overtuigender als symbool van ideologie en prioriteiten. Een vuist van katholiek vertoon in tijden van schoolstrijd primeerde op een coureur, die respect afdwong voor zichzelf en zijn volk in moeilijke tijden.

'Ontaarding van den volksgeest'

Hetzelfde verhaal valt af te lezen in het naburige Roeselare, waar Rumbeke deel van uitmaakt, de gemeente waar Odiel Defraeye woonde, de eerste Belgische winnaar van de Tour de France (1912). Na zijn zege bouwde hij een grand café annex piste. De piste werd later de bakermat van de opgang van Patrick Sercu, de grootste pistier ooit. Slechts door een ingreep van buitenaf werd het laatste restant van het pisteverhaal in Vlaanderen recent bewaard voor totaal verval.

Wie rondkijkt naar een standbeeld voor de man die Roeselare sportief op de wereldkaart zette (lang voor Monseré of Deburghgraeve), kijkt tegen frustratie aan. Niet Defraeye, maar Albrecht Rodenbach pronkt in het hart van de stad, met een standbeeld dat straks een eeuw oud is (1909), al tekenden de twee voor eenzelfde strijd van Vlaamse emancipatie en geloof in eigen kracht.

Toen Defraeye werd gefêteerd na zijn historische Tourzege, waren de regionale bladen wekenlang het platform voor een dispuut over hoge en lage cultuur, en wie nu wel de waardige representant was van zijn volk.

“Laatst was heel Brussel in rep en roer voor de dijen en de kuiten van een veloheld, niet meer koninklijk, noch zelfs keizerlijk, maar uitzinniglijk te vieren. Wat schijnt de ontvangst van keizer Willem, van president Fallières, van koningin Wilhelmina dof in het licht dezer nieuwe zon. (...) Zulke overdrijvingen maken belachelijk. Erger nog, zij pleiten voor de ontarding van den volksgeest.(...)”

Een onbekende werkjongen heeft leeren trappen, heeft het geluk geen ongelukken te hebben (...) en zijn beroemdheid overschaduwet ineens die van zijn stadsgenoot: de hoogstudent, welke na jarenlang geblok en hoofdbreking om kennissen op te doen ten bate zijner medeburgers, hetzelfde jaar eene der hoogste onderscheidingen van de Leuvense hogeschool behaalde.” (Uit: *De Gazette van Iseghem*, augustus 1912)

Van Hauwaert en Defraeye, het zijn slechts twee voorbeelden uit een lange reeks die illustreren hoe moeizaam sport een vaste stek verwierf in het cultuurdenken, hoe laat beleidsmensen beseften wat de icoonwaarde was van haar sporters.

Vlaming in Wallonië

Het duurde tot in 1957 vooraleer een (Vlaams) icoon van de wielersport een standbeeld kreeg... en dan nog op Waals grondgebied. Die eer viel Stan Ockers te beurt, op de helling van Les Forges, langs het parcours van de Waalse Pijl, de plek waar zijn carrière ‘demarreerde’. Het klinkt cynisch dat zijn vroege dood de realisatie heeft versneld, maar het hielp, net als de wereldtrui die hij recent had veroverd. Hetzelfde overkwam ook Jempi Monseré, voor wie een decennium later, in Sint-Pieters-Lille, een herdenkingsmuur verrees, op de plek waar hij op de dood knalde, in regenboogtricot (1971).

Tot dan had een eresaluut voor het rennersvolkje zich beperkt tot chromo’s, vaak in zoet gewikkeld, zoals de prentenreeksen van chocolade Victoria. Maar het waren vooral de cichorei van De Beukelaar (en Astrid) en de portretgalerie van uitgeverij Frank, die wielrenners sterallures gaven.

Voor een persoonlijk saluut kon je terecht bij de vedetten zelf, die achteraf vaak een fietswinkel of café begonnen, wegens gebrek aan diploma of andere stielkennis. De cafés groeiden uit tot volkse bedevaartsoorden, die de naam hadden van de plek of de koers waar epiek was geschreven: zoals café *Tourmalet* in Gistel (Sylvère Maes), *Parijs-*

Tours in Lichtervelde (Gilbert Desmet), *de Ronde van Vlaanderen* in Belleghem (Germain Derycke), en zoveel andere. Vandaag bestaat café-restaurant *Tourmalet* nog steeds, in een mix van pint, paling en portretten, van Tourwinnaar Maes tot klassiekerkoning Museeuw, telg van datzelfde Gistel.

Streekkarakter

Ondertussen had ook Karel Van Wijnendaele, journalist en spindoc-tor van het Flandrien-epos, zijn monument gekregen (1964), vijf-honderd meter voorbij de top van de Oude Kwaremont. Het zou nog bijna veertig jaar duren vooraleer zijn 'product' zou uitmonden in het *Centrum voor de Ronde van Vlaanderen* (Oudenaarde, 2003), een belevingsmuseum als symbiose tussen koers en krantengroep, toeris-me en Vlaamse promotie.

Vlaanderen was nu definitief tot het besef gekomen dat de wielersport een hefboom kon zijn voor het 'streekeigen karakter'. Dat had Roeselare al bewezen met de oprichting van een Nationaal Wielermuseum (jaren negentig), in het decor van een prachtige oude brandweerkazerne. Over beide musea vindt u meer uitleg onder 'musea in de kijker' van dit tijdschrift.

Eindelijk was een overheid bewust van zijn rol, tot dan toe enkel gekeesterd door privé-initiatieven: de historische impact van het fietsverhaal, in feiten en emoties. Vlaanderen had ondertussen aangehaakt met de klassering en heraanleg van een aantal kasseistroken op het parcours van de Ronde. De hype rond 'Vlaanderens mooiste' en het 'dorp van de ronde' creëerden daarna nieuwe initiatieven.

Dat mocht ook wel nadat, alweer Wallonië, in 1993 een bronzen eresa-luut had gebracht aan Eddy Merckx, vijfvoudig winnaar van Luik-Bastenaken-Luik. Even buiten Stavelot, waar je omzeggens vanuit stilstand aan de Stockeu begint, wroet Merckx zich naar boven vanuit de rotswand en maakt hij het verschil.

Lawine

In 1996 pakte Kanegem uit met een hommage aan 'de Flandrien'. Het beeldje mocht dan wel universeel zijn, het had alle trekken van oud-dorpsgenoot Briek Schotte. Sindsdien regent het plaquettes, bustes en monumenten. Een aantal renners heeft een fietsroute gekregen (Impanis, Merckx, Maertens), of zijn tot ereburger opgeklommen.

Wontergem vereeuwigde in het najaar van 2003 oud-Tourwinnaar Lucien Buysse (beeld), Lichtervelde zette vorige lente Ritten Van Lerberghe in de kijker (plaquette), Arendonk vereeuwigde Rik Van

Steenbergen (beeld, oktober 2004) en Wetteren deed in december hetzelfde met Achiel Buysse, drievoudig Rondewinnaar. Begin januari overwoog de gemeenteraad van Waregem een buste voor Briek Schotte, van wie nu al een permanente expo te zien is in het stadhuis, en wenst Desselgem een straat naar zijn naam. Een vloedgolf heet zo iets.

Wielrennen in onze taal De fiets op het puntje van de Vlaamse tongen

Maarten Van Looy

De fiets is een relatief jong voorwerp maar dat neemt niet weg dat er in Vlaanderen sprake is van een heuse 'wielertaal'. Die Vlaamse wielertaal is een erg boeiende materie. Ze behelst een samenraapsel uit traditionele dialecten, uit de overkoepelende standaardtaal en uit een typisch jargon. Deze mix is ontstaan doordat er verschillende, vaak tegenstrijdige, krachten op de wielertaal ingewerkt hebben. Op deze manier is voor elk wielwoord een eigen ontwikkeling ontstaan, die slechts voor enkele woorden bijna volledig identiek is. In dit artikel zal ik aan de hand van enkele voorbeelden proberen illustreren welke krachten het meest van belang zijn geweest om de woordenschat in verband met onze geliefde tweewieler tot zijn huidige vorm te brengen.

Het onderzoek dat ik zelf heb verricht, beperkte zich tot de provincie Oost-Vlaanderen. Ik kwam wel in aanraking met het taalgebruik in de overige delen van Vlaanderen, maar de Oost-Vlaamse regio was deze die ik het grondigst heb onderzocht. Hierin zijn de belangrijkste krachten die een rol spelen voor de fiets- en wielertaal duidelijk zichtbaar. Deze krachten zijn de invloed van 'andere' talen, de regio van waaruit de spreker afkomstig is, zijn leeftijd en ten slotte zijn graad van professionaliteit. Om tot een goed beeld te komen is het echter niet mogelijk om deze invloeden volledig onafhankelijk van elkaar te bekijken.

Geografische verschillen

Zelfs binnen het deelgebied van de geografische spreiding zijn er verschillende, soms tegenstrijdige, tendensen merkbaar. De meest opvallende tegenstellingen, zijn te vinden op de noord-zuidas. Mooie voorbeelden daarvan vinden we bij lemma's als 'trapper', 'voorvork' en 'drinkbus'. Specifiek voor het laatste lemma zijn *bidon*, *drinkbus* en *pulle* de meest voorkomende trefwoorden. *Bidon* vinden we meer in het zuiden, *drinkbus* voornamelijk in het noorden. Naast een noord-zuidspreiding gebeurt het ook wel eens dat een woord in de hele provincie te vinden is, terwijl zijn tegenhanger alleen in het noorden of alleen in het zuiden aanwezig is. Zo komen bijvoorbeeld *freins*, *guidon* en *helm* overal voor, terwijl *remmen*, *stuur* en *casque* alleen in het noorden of het zuiden gebruikt worden.

Verder zijn er de oost-westtegenstellingen. Deze zijn eigenlijk veel meer van belang voor de traditionele dialectgrenzen in ons taalgebied, omdat ze te maken hebben met oude Saksische invloeden aan de kust en Frankische invloeden in Limburg. Omdat de wielwoordenschat

Afb. 1: *bidon*, *drinkbus* of *pulle*.

zo jong is, spelen zij voor deze materie echter een minder doorslaggevende rol. Er zijn wel mooie tegenstellingen te vinden zoals bijvoorbeeld *voor* en *lucht* in het westen tegenover *voorder* en *licht* in het oosten, maar het moet duidelijk zijn dat deze twee niet zozeer te maken hebben met de fiets, maar eerder met zaken uit het alledaagse leven.

Afb. 2: *licht* of *lucht*?

Ten slotte zijn er ook enkele verschijnselen die opvallen door hun aan- of afwezigheid in een bepaald gebied dat ook van groot belang is voor andere aspecten van de dialecten. De belangrijkste gebieden hierbij zijn het Waasland, de Denderstreek en het hinterland van Gent. Het meest typische woord voor de Denderstreek is *mutsjje*. Zowel in de betekenis van hoofddeksel als in die van het dopje dat men op een ventiel draait wordt het woord alleen gebruikt rond de Dender. In het Waasland scheert *potversnelling* dan weer hoge toppen, terwijl het woord elders bijna onbekend is.

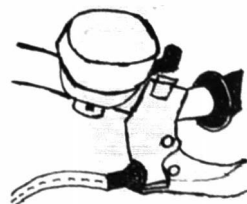
Afb. 3: Het *mutsjje*.

Een mooi voorbeeld van een golvenpatroon dat vertrekt vanuit Gent vinden we bij *chambrière* voor binnenband. Dicht bij de stad heeft de Franse term een grote concentratie, die steeds dunner wordt naargelang men verder van de stad weggaat. Voorbeelden van woorden die schitteren door hun afwezigheid zijn bijvoorbeeld *ketting* in de Denderstreek en *solutie* voor lijm in het Waasland.

Invloed van 'andere' talen

Naast typische inheemse woorden zijn er een aantal andere talen van belang voor onze wielwoordenschat. Vooral het Standaardnederlands en het Frans spelen een grote rol. Ook het Engels en het Italiaans zijn van belang, maar veel minder dan de eerste twee talen.

De invloed van het Nederlands laat zich overal gelden, maar voornamelijk bij jongere sprekers en bij mensen die afkomstig zijn uit het noorden. Dit laatste heeft te maken met het feit dat de standaardtaal zich al veel langer aan het ontwikkelen is in Nederland, omdat het gebied minder vreemde overheersers kende. Een woord als *handvat* is opgerukt over heel de provincie, terwijl *drinkbus*, *veldrijder* en *verzorger* voorlopig ergens halfweg blijven hangen zijn. *Fiets* en *trapper* daarentegen zijn nauwelijks de rijksgrens overgestoken. Standaardtaal hangt ook samen met de graad van professionaliteit van de spreker. Zo zijn de oudste en de meest typische woorden gekend door fietsmakers en ex-profrenners. Anderzijds is het zo dat deze twee categorieën vaak hun taalge-

Afb. 4: fietsbel.

bruik moeten aanpassen waardoor ze dan weer meer standaardtaal gebruiken dan de man in de straat. Wielrenners komen immers vaak in contact met de standaardtalige termen die bij het organiseren van wedstrijden gebruikt worden, terwijl fietsenmakers dan weer gedwongen zijn om standaardtaal te gebruiken, omdat hun klanten de oude woordenschat niet meer kennen. Enkele voorbeelden hiervan volgen later.

De invloed van het Frans is altijd van zeer groot belang geweest en is dat nog steeds. Toch wordt de invloed langzaam minder groot. De verspreiding ervan is vergelijkbaar met die van standaardtaal. Zo komen *velo*, *kader*, *pion*, *koers* en *guidon* voor 'stuur' overal voor, terwijl *pion libre* en *pion fixe* zich tot het zuiden beperken en *casque* en *arrivée* nauwelijks over de taalgrens komen. Ook de leeftijd van een informant speelt een rol. Woorden als *guidon*, *rustinneke* voor een vulkaniseerpleister en *fourche* voor vork worden vrijwel alleen nog door ouderen gebruikt. Toch moet gezegd worden dat ook bij de ouderen het gebruik van Franse termen vermindert in vergelijking met tien jaar geleden. In verband met de specialisatiegraad is het gebruik van het Frans afhankelijk van de krachten die al genoemd werden bij het gebruik van de standaardtaal. Er zijn twee redenen waardoor een specialist Franse termen gebruikt. Enerzijds kan hij zich de termen soms beter herinneren, omdat hij ze vaak gebruikt, zoals bijvoorbeeld bij *poignée* voor handgreep, *bracket* voor trapas en *moyeu* voor naaf, anderzijds gebruikt hij soms woorden als *musette* voor etenszakje en *attaqueur* die iets 'internationaler' zijn en dus beter verstaan worden door buitenlandse collega's.

Afb. 5: de *guidon*

Afb. 6: *moyeu*

Het Engels heeft voorlopig relatief weinig invloed op de wielertaal. Er zijn enkele lemma's zoals 'dynamo' en 'jump' waarbij iedereen een uit het Engels komende term gebruikt, maar deze zijn eerder zeldzaam. Men zou verwachten dat Engels vooral meer gebruikt wordt door jongeren, die minder beïnvloed zijn door het Frans. In bepaalde gevallen, zoals bij *finish*, *profs* en *rush* is dit inderdaad voor een deel het geval, maar we zien ook dat sommige Engelse termen als *stayer* voor gangmaker, *sturmy* voor naafversnelling, *toeclips* en *freewheelen* uitsluitend door ouderen gebruikt worden. Toch moet vooral benadrukt worden dat de Engelse invloed eerder klein is.

Invloed van de leeftijd

Zoals hiervoor al enkele keren bleek, speelt ook de leeftijd een rol bij het gebruik van een Vlaamse wielertaal. Jongeren worden steeds minder beïnvloed door het Frans. Dat wil echter niet zeggen dat ze geen Franse woorden meer gebruiken. *Velo*, *coureur*,

soupape en *peloton* halen nog steeds een ruime meerderheid bij de jeugd. Daarentegen loopt het gebruik van woorden als *tripporteur*, *guidon* en *fourche* wel op zijn laatste benen bij jongeren. Voor wat betreft Engelse invloeden gebruikt de jonge garde vrijwel alleen woorden als *mountainbike* en *jump*, die eigenlijk door iedereen gebruikt worden en die ook in de standaardtaal opgenomen zijn. Het algemene dialectverlies van de jeugd is vooral merkbaar bij de authentieke inheemse dialectwoorden. Zo zijn *trenkel* voor banddraad, *solex* voor een fiets met hulpmotor, *karbuurlicht* en *katoog* voor reflector nauwelijks nog bekend. Er moet wel bij vermeld worden dat dit soms ook te maken heeft met het weinig of niet meer gebruikt worden van bepaalde voorwerpen. Een laatste pittig puntje over de wielertaal van jongeren is dat ze soms kiezen voor een 'light' dialectvorm. Ze kennen het echte oude woord niet meer, maar willen hun liefde voor het dialect toch laten blijken door het gebruik van een vorm die ook niet tot de standaardtaal behoort. Tot deze groep behoren woorden als *bollen*, *platte tube* en *groene vlag*.

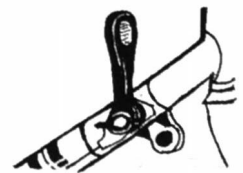
Afb. 7: De *soupape*.

Bij ouderen zijn globaal gezien de omgekeerde tendensen van bij jongeren te zien. Zij gebruiken ook wel eens een Frans woord of een authentiek dialectwoord als er een volwaardige Nederlandse tegenhanger is, zoals bij *poignée* voor handgreep, *remise* voor fietsenrek, *katoog* en *karbuurlicht*. Dit wil echter niet zeggen dat er geen vormen zijn waarbij het Nederlands sterker staat dan het Frans, maar purismen zijn eerder zelden. Toch zijn ook daar een paar leuke voorbeelden van te vinden, zoals *liefhebber* en *kattensprong*.

Afb. 8: Het *karbuurlicht*.

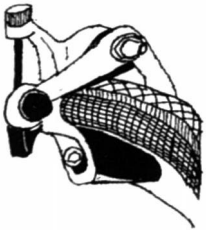
Graad van betrokkenheid bij het wielrennen

De laatste doorslaggevende factor voor de wielertaal is de graad van betrokkenheid bij de sport. Hierover werd al één en ander gezegd bij de invloed van de vreemde talen. De niet-specialisten praten een stuk minder over het wielrennen dan zij die er elke dag mee bezig zijn. Ze komen dus weinig in aanraking met het 'wielertaalgebruik' van anderen. Daardoor bewaren zij dikwijls oudere termen in een ongewijzigde vorm. Deze kunnen zowel van Nederlandse als Franse oorsprong zijn, zoals bijvoorbeeld *katoog* en *freinen*. Aan de andere kant gebeurt het ook dat niet-kenners oudere vormen vergeten, omdat ze ze niet gebruiken. Het gebeurt ook dat ze door gebrek aan 'input' over het wielrennen de vormen zelfs nog nooit gehoord hebben. In dat geval gebruiken zij een standaardvorm zoals *versnellingshendel* of *as*, of een zelf verzonden term als *tetje* of *rayonsleutel* voor een nippel, de verdikking aan het einde van een spaak.

Afb. 9: De *versnellingshendel*

Bij de specialisten werken de twee tendensen uiteraard omgekeerd. Door meer over de wielersport te praten gaan ze enerzijds bepaalde woorden als *pionlibren* en *moyeu* beter onthouden, maar anderzijds

zijn ze verplicht om hun taalgebruik aan te passen om vlotter te communiceren met hun omgeving. Bij wielrenners gaat het dan vooral om taalgebruik in verband met wedstrijden en in interviews, bij fietssennmakers is het een noodzaak om standaardtaal te gebruiken in de omgang met klanten. Zo zien we dan bij de kenners een hoge frequentie van woorden als *remmen*, *lijm*, *versnelling*, *herenfiets* en *elite*. Het vaak hanteren van de wielertaal krijgt bij de specialisten echter nog een derde dimensie die afwezig blijft bij de niet-specialisten. Kenners communiceren immers niet alleen met mensen die hen dwingen tot het gebruik van standaardtaal, maar ook met andere specialisten. Zij moeten zich proberen verstaanbaar maken in het internationale peloton, om zo de nieuwste snufjes op te pikken. Zo onderkennen zij voornamelijk invloed van het Frans, maar ook van het Engels en het Italiaans, dat op wielergebied de rol van 'Lingua Franca' voor een belangrijk stuk heeft overgenomen van het Frans. Op die manier kwamen termen als *musette*, *attaqueur*, *cyclocrosser*, *piano* voor 'rustig aan' en *gruppetto* voor 'bus' in hun taalgebruik.

Afb. 10: De freins

Alles bij elkaar is de fiets- en wieleterminologie in Oost-Vlaanderen een veelkleurige mengeling van dialect, jargon en standaardtaal. Deze taal bezit nog altijd een sterke dynamiek, maar toch zijn er sporen van verval merkbaar. Het minder kennen en repareren van de eigen fiets, leidt samen met het algemene dialectverlies naar een wielertaal die steeds minder afwijkt van de standaardtaal.

Een imago op luchtbanden. Het verhaal van Ichtegem.

Antoon Naert

Ichtegem als wielergemeente

Sinds jaar en dag profileert Ichtegem zich als de wielergemeente bij uitstek. Ichtegem is zowat het verhaal van een gemeente die haar wielernerfgoed lijkt aan te wenden voor het uittekenen van een heus toeristisch beleid...

Het wielerverleden van onze gemeente gaat terug tot het prille begin van de wielersport in Vlaanderen. Eén van de allereerste Vlaamse wielervedstrijden ging door in de straten van Eernegem, een deelgemeente van Ichtegem in 1870. De fiets was in die tijd nog maar een curiosum! De aankondiging spreekt van een “loopstrijd met trapwagens” en van “velossepeerden”. De winnaar van de dertien deelnemers, Poppe uit Zwevezele, ontving 20 frank. De allereerste wedstrijd in West-Vlaanderen was toen nog maar één jaar oud: Adinkerke-Veurne-Adinkerke vond plaats in 1869.

De ingezette traditie zou worden voortgezet. In de loop van de geschiedenis kende onze gemeente meer dan vijftig goede wielrenners; ongeveer de helft ervan heeft het statuut van beroepsrenner gehaald. Een prestatie die geen enkele Vlaamse gemeente ons na doet! Daarenboven rezen de koersen en de wielersclubs als paddestoelen uit de grond. Zij waren het die zorgden voor de doorstroming en het scheppen van een klimaat waarin zowel de sportieve als de cultureel-toeristische zijde van het gebeuren kon groeien en bloeien.

Heel vroeg kende de gemeente trouwens al grote namen. Renners zoals Jules Van Hevel uit Ichtegem lagen aan de basis van de mythe van de ‘Flandriens’. Op de weg was deze wereldkampioen een levende legende, op de piste samen met Eernegemnaar Odiel Van Hevel (geen familie!) onklopbaar. Ichtegem domineerde op onnavolgbare wijze het wielergebeuren van vóór de Eerste Wereldoorlog tot een stuk in de jaren twintig.

Tussen de oorlogen bleven de Ichtegemse renners verder successen boeken. In het spoor van Jules Van Hevel kwamen jonge leeuwen op die hun idool wilden evenaren. Nooit heeft de geest van Van Hevel de gemeente verlaten. Namen als Richard Depoorter, Georges Joseph, Michel Lingy, Odiel Van Hevel, Carolus Hentjens staan geboekstaafd in de annalen van de wielergeschiedenis.

Direct na de Tweede Wereldoorlog kwam Ichtegem weer in het nieuws, zij het met een heel wat droeviger gebeurtenis. Tijdens de Ronde van Zwitserland kwam de veelbelovende beroepsrenner Richard Depoorter uit Ichtegem om het leven door een ongeval. Gevallen in de Süstenpastunnel, nu door de gemeente Wassen omgedoopt tot 'Richard Depoortertunnel', werd de onfortuinlijke renner door één van de volgwagens overreden. Hij stierf ter plaatse. Jarenlang bleef het verhaal de geesten van de Vlamingen beroeren: ongeluk of aanslag?

De Ichtegemse beroepsrennerstraditie bleef voortbestaan na de tweede wereldbrand. Een nieuwe generatie stond op en legde de basis. Renners als Willy Maes, Omer en Herman Decan, Etienne en Jan Mattheus, maar ook Wallyn, Plovy, Van Bossel, Pascal, Proot en Monteyne zorgden ervoor dat de naam van Ichtegem als wielergemeente hoog in het vaandel werd gedragen.

Ook in de tegenwoordige tijd kan Ichtegem bogen op een wielersporttraditie die mag worden gezien. Tijdens de voorbije jaren waren er verschillende beroepsrenners op de gemeente: F. Vereecke, K. Vereecke, J. Vandewalle, P. Peys, W. Vansenant, S. Vermaut, K. Deschuyter. Daarnaast zijn er jaarlijks één à twee profwedstrijden, tien wedstrijden voor beloften en elite zonder contract, twee juniorenkoersen, één nieuwelingenwedstrijd, één cyclocross alle categorieën en vier veldtoeritten voor alleterreinfietsen. Het hoogtepunt van het Ichtegemse wielersportseizoen is wel de hoogdag van de Omloop van de Vlaamse Ardennen, in 2004 toe aan de 60ste editie. Op deze dag gaan tevens de Grote Prijs Richard Depoorter (58ste editie), de Omloop van de Westhoek (41ste editie) en de Omloop der Jeugd (41ste editie) door. Niet alleen de competitie viert echter hoogtij in onze gemeente, ook het recreatieve sportgebeuren spitst zich toe op de fiets. Vier wielertoeristenclubs houden de liefde voor de koersfiets warm. 'Ichtegem Sportief' is hierbij één van de grootste clubs in Vlaanderen met meer dan tweehonderd fietsende leden.

De start: Project 98 - Herdenking Richard Depoorter

Vijftig jaar na het smartelijke ongeval van Richard Depoorter groeide in kringen van 'Ichtegem Sportief' de idee om deze verjaardag niet onopgemerkt voorbij te laten gaan. Het jaar 1998 kwam dan ook volledig in het kader van de Ichtegemse wielergeschiedenis in het algemeen en van Richard in het bijzonder te staan. Ook de gemeente Ichtegem zag de mogelijkheden van een dergelijk initiatief in en kwam met substantiële steun over de brug.

Heel wat initiatieven werden dat jaar genomen en hiermee werd voor het eerst ook de cultureel-toeristische dimensie van het rijke wielers-

verleden duidelijk. Als evenementen gingen door:

- een tentoonstelling over het rijke wielerverleden van de gemeente
- een uitverkochte sportavond met grote namen uit de Vlaamse koersgeschiedenis
- de uitgave van een boek over Richard Depoorter (meer dan 800 verkochte exemplaren!)
- een speciale afstempeling rond de figuur van Richard Depoorter
- een huldemis met uitgave van een gedachtenis aan de verongelukte renner
- een speciale hulde aan het graf van Richard Depoorter
- een verbroederingsinitiatief met de gemeente Wassen (Zwitserland), culminerend in een reis naar de plaats van het ongeval en een VIP-behandeling in de Ronde van Zwitserland
- een groot na-Tour-criterium met tal van grote namen
- een zangavond met marktlieiders over de Vlaamse renners uit het verleden (Groep Erik Wille en Roger Hessel)

Voor het eerst werd ook duidelijk dat dit verleden nog steeds nazindert bij de bevolking en dat initiatieven in dit kader duidelijk kunnen rekenen op een grote goodwill en belangstelling. Dit gaf een aanwijzing voor de toekomst.

Project 98 kreeg dan ook een bestendig karakter mee en men ging verder nadenken over de cultureel-toeristische implicaties en mogelijkheden van het Ichtegemse wielerverleden. Het daaropvolgende jaar werd, afgezien van een nieuwe reis naar Wassen, dan ook voornamelijk gebruikt voor het inhoudelijke werk.

2000: Verbroedering Wassen - Ichtegem

Na een jaar van teruggetrokkenheid stond Project 98 in 2000 weer paraat. Mede dankzij een impuls vanuit de Dienst Cultuur en Toerisme van de gemeente Ichtegem werd de vereniging opgenomen in een werkgroep die zich tot taak heeft gesteld het jaar 2000 in het teken te stellen van de wielergeschiedenis van de gemeente. Deze keer beperkte men zich echter niet tot één centrale figuur, maar werd het totale kader verder ingevuld. De op het getouw staande initiatieven voor 2000 spitsten zich toe op de volgende onderwerpen:

- De verbroedering met Wassen verder uitbouwen. Na twee bezoeken van Ichtegem aan Wassen, kwamen de Wassenaars nu naar onze gemeente. Ter gelegenheid van dit bezoek werd een groot volksfeest op het getouw gezet. Dit vond plaats op zaterdag 24 juni.
- De uitgave van een CD met Vlaamse volksmuziek, gewijd aan de helden van de wielersport, door Groep Erik Wille, featuring Roger Hessel, in een co-productie Project 98 - Erwin Libbrecht. Radio 2

- bestedde hieraan bijzondere aandacht. De plaat lijkt bijzonder goed te worden onthaald zowel bij folkiefhebbers als bij wielersfanaten. De presentatie vond eveneens plaats op 24 juni.
- De plaatsing van een monumentaal kunstwerk op de Markt van Ichtegem. Het kunstwerk mocht door zijn vormgeving geen individualisering laten doorschemeren. Uit de uitgeschreven wedstrijd kwam de Diksmuidse kunstenaar Patrick Steen als overwinnaar naar voren met het beeld 'Ode aan de Vlaamsche Leeuwen'. De naam 'Vlaamsche Leeuwen' verwijst hierbij naar de oorspronkelijke benaming die de Vlaamse renners in de pers meekregen voor ze werden omgedoopt tot 'Flandriens'. Tot ons groot genoegen zien wij dat de naam terug opgang maakt sinds de recente overwinningen van Johan Museeuw (een buurman van de gemeente!). De onthulling van dit beeld vond plaats op 24 juni.
 - De ontwikkeling van een aantal streekeigen producten die verwijzen naar dit wielerverleden. Zo komt er vanaf 2000 een Vlaamsche Leeuwenbier, een Vlaamsche Leeuwenpastei en een Vlaamsche Leeuwentaart.
 - Een uitgebreide etalagewedstrijd waarbij de hele dorpskern van Ichtegem de sfeer van het wielerverleden moet uitstralen werd tegelijkertijd uitgeschreven.

2001: ATF-route Richard Depoorter en tentoonstelling

IJzertoren

Tijdens de eerste helft van het jaar konden we ons alweer verheugen op enkele hoogtepunten, zowel op het sportieve als op het recreatieve fietsvlak.

Op sportief gebied was er de doortocht en bevoorrading van de renners van de Ronde van Frankrijk door deelgemeente Ichtegem. Vele honderden toeschouwers zakten af naar Ichtegem Berg om er hun helden te zien. Of zoals iemand het in vloeiend West-Vlaams uitdrukte: *"Hodverdomme, ze peinz'n zieder ier zeker dat ier Alpe d' Huez is, 't ziet ier zwort van 't volk!"*

Op recreatief vlak werd de Richard Depoorter alle-terrein-fietsroute ingereden. Deze route, onderdeel van de 'Vlaamsche Leeuwenroutes', waarin op dit ogenblik Torhout en Ichtegem participeren, maar waarvoor ook nog een derde partner wordt gezocht, doorkruist het grondgebied van Ichtegem op sportieve wijze, terwijl de andere fietsroutes meer aandacht hebben voor het familiale karakter. Begin en eindpunt van de ATF-route situeert zich aan het woonhuis van Richard Depoorter (recht tegenover restaurant *De Kerselaar*).

Op toeristisch vlak kreeg Project 98 eindelijk de mogelijkheid om uit te pakken met een tentoonstelling van langere duur. Vanuit het

IJzerbedevaartcomité werd de vraag gesteld om via een tentoonstelling de impact van het wielerverleden op de Vlaamse volkscultuur van de laatste eeuw aan te geven.

In een eerste fase - de tentoonstelling diende er te staan tegen de IJzerbedevaart - werden een vijftigtal panelen aan de wanden van de gelijkvloerse verdieping aangebracht. Deze geven een beeld van het rijke wielerverleden van West-Vlaanderen en de plaats van de gemeente Ichtegem als wielergemeente hierin.

2003: Groei naar sportieve hoogtepunten met de Driedaagse van West-Vlaanderen

Wij stellen eerst even de Guldensporen Tweedaagse voor. Deze internationale wedstrijd is ontstaan uit de Omloop van de Vlaamse Ardennen en geëvolueerd naar een tweedaagse, die in 2002 voor de vierde keer plaatsvond. Tijdens die evolutie steeg de quotering van de wedstrijd tussen 1988 en 2002 van een 1.3- naar een 2.3-categorie. Tijdens die twee dagen stonden drie ritten op het programma: een proloog Kortrijk-Kortrijk en een rit Kortrijk-Handzame (160 km) op zaterdag; een rit Ichtegem-Ichtegem (187 km) op zondag. De verschillende ritten werden voorafgegaan door wedstrijden voor nieuwelingen, junioren, beloften en eliterenners zonder contract.

Vanaf 2002 kwam het geheel nog eens in een stroomversnelling terecht. De Guldensporen Tweedaagse werd de Driedaagse van West-Vlaanderen, met een proloog Bellegem-Bellegem, een eerste etappe Handzame-Handzame en een slotetappe Ichtegem-Ichtegem. De organisatie van het geheel is in handen van drie partners, namelijk KSV Bellegem, Comité Handzame Koerse en KVC Ichtegem, waarbij KVC Ichtegem het voortouw heeft genomen in de organisatie en de contacten.

2004: Clustervorming op toeristisch vlak

De gemeente Ichtegem had zich al een aantal jaren ingepast in een toeristisch samenwerkingsverband, de regiowerking het Brugse Ommeland. Daar waar in het verleden vooral aandacht werd besteed aan geografisch samenhangende gehelen, ging men in 2004 over op de vorming van meer thematisch gerichte clusters. Gezien de affiniteit van Ichtegem met het rijke wielerverleden, belandden wij in de cluster 'Flandriens', samen met Torhout (Karel Van Wijnendale en velodroom), met Lichtervelde (Ritten van Lerberghe en Dorp van de Ronde 2004) en Gistel (Sylveer Maes en Johan Museeuw). De steun van de toeristische regio zette Ichtegem er toe aan om te kandideren voor de titel Dorp van de Ronde 2006.

Gelinkt aan deze positionering is tevens de grote aandacht voor de fietsrecreatie, die in dit jaar aan de basis lag van het opmaken en herwerken van een fietsroutenetwerk op de gemeente. Dit wordt vanaf 2005 als toeristisch totaalpakket aangeboden aan de recreant, via een distributienetwerk van cafés en tearooms op de gemeente.

De toekomst: Dorp van de Ronde 2006?

Momenteel vindt er een mobilisatie van de gehele bevolking plaats. Het gemeentebestuur wenst nog maar eens de neuzen op één lijn te krijgen voor een groot project 'Dorp van de Ronde 2006'. Het gehele verenigingsleven wordt hierbij betrokken en de periode tussen de Driedaagse en de Ronde (ruwweg de maand maart 2006) dient een heel scala van activiteiten over koers en coureurs aan te bieden. Ondertussen wordt de band met Wassen (Zwitserland) opnieuw aangehaald. Deze was enigszins verwaterd na de verhuis en het overlijden van enkele Zwitserse protagonisten. Het lijkt er steeds sterker op dat jaar na jaar het imago van Ichtegem als wielergemeente sterker naar voren komt. Ook in de toekomst zal dit verder worden uitgebouwd. Ichtegem is een middelgrote gemeente, met ongeveer 13500 inwoners en met weinig spraakmakende toeristische troeven, en in deze optiek waarschijnlijk vergelijkbaar met de meeste Vlaamse gemeenten. Toch blijkt het niet onmogelijk om met de middelen die voorhanden zijn, een eigen imago op te bouwen en naar de buitenwereld te communiceren. Vormen van immateriële cultuur en erfgoed, als een wielerverleden, zorgen voor een voldoende voedingsbodem om tot een vruchtbaar cultureel en toeristisch beleid te komen.

De tijd van het gezongen dagblad

(naar een bijdrage van Jan Huyghe in 'Bachten de Kupe', nr. 4, 1982)

Herman Laitem

"In Fraaiken zit er poer"

In de herfst van 1912 verscheen *Sportwereld* (de krant van Karel Van Wijnendaele) voor het eerst. Het ultieme duwtje daarvoor was ongetwijfeld de recente Tourzege van Odiel Defraeye. Zijn stunt overtuigde de marketeers dat Vlaanderen rijp was voor een sportblad. Het blad zou een enorme invloed hebben op de algemene leeswil, meer dan veel saaie schoollessen samen. Maar ondertussen bleef een dagelijkse krant een betrekkelijke luxe en was er nog enkele decennia (beperkte) ruimte voor het oude beroep van nieuws- en sportzanger.

Gezongen dagblad

Elke regio had wel een *gezongen dagblad*, dat op week- en jaarmarkten de passanten entertainde met tekstflyers en zang, met pancartes en stok. Achille Coppenolle (°Torhout, 15 oktober 1885), uit Roeselare, was zo'n begrip. Vijfendertig jaar verdiende hij de kost met populaire tekstoëzie en zang, samen met zijn dochters Martha (van '24 tot '38), Marianne (van '38 tot '43) en Betty (van '43 tot '47). Accordeon spelen had hij zichzelf geleerd, zonder enige kennis van notenleer. Het volk van liedjeszangers stamde in de regel uit de volksklasse en had het financieel niet breed. Daarom wellicht dat Marianne de roeping van haar vader jaren verzwegen hield voor haar man en kinderen. Er viel weinig eer mee te halen op de sociale ladder.

Vreemd genoeg kwam Achille Coppenolle uit een welgestelde familie van boeren en paardenfokkers en werd de traditie er bij hem niet ingelepeld via overlevering. Zijn ouders hadden hem eerder een toekomst uitgestippeld als dokter of advocaat. Erg verguld waren ze dus niet met zijn keuze.

Vliegende bladen

Alles samen zijn van Coppenolle zeventig *vliegende bladen* bekend, samen goed voor 411 liederen. Het lied over Defraeye vormt allicht zijn primeur, want vroeger werk van hem is niet bekend. Misschien daarom dat de verzen nogal rammelen en de tekst zwak is. Maar veel tijd om zich te bekwamen kreeg hij daarna niet meer. Bij de inval van de Duitsers in 1914 ging hij op de vlucht, naar Normandië. Daarna probeerde hij in Poperinge zo creatief mogelijk rond te komen.

Zegepraal van Odiel Defraye in de Ronde van Frankrijk

(1)

Vlaanderen die mag zich weder roemen
 Het heeft ne sportman fel en koen
 Ja deze held zal men hier noemen
 Het is De Fraye, kampioen
 Hij heeft nu het bewijs gegeven
 Dat hij meer als een ander kan
 Hij is den eersten voor gebeleven
 Dat is een eere voor de man.

Refrein

Ja De Fraye, is nen sterke rijder
 Hij wint de ronde van Frankrijk
 Zeker is het eenen harden strijder
 Berg op berg af, door zand en slijk
 Men ziet in Fraaiken zit er poer
 Hij wint-den-toer.
 Fraaike dat is een man die goed rijden kan
 Hij won deze toer, ja in Fraaiken zit er poer.

(2)

Men ziet De Fraye, is nen taaien
 Ja, vele eer valt hem te beurt
 Men mag voor hem victorie kraaien
 Hoog op de harten niet getreurd
 In deze strijd komt hij zegepralen
 Die Vlaamschen jongen spant nu den kroon
 Ook vele prijzen komt hij behalen
 Voor hem dit huldebetoon.

(3)

De Fraye heeft moedig gestreden
 Hij was blijmoedig en vol vuur
 In deze toer heeft hij nu gereden
 Dertig kilometers in het uur
 Ja, in die streke van de bergen
 Is dat voorwaar eenen sterken klop
 Men kwam hem nog met nagels tergen
 Maar Fraaike bleef al aan de kop.

(4)

Dus eer en hulde aan De Fraye
 Hij die blijft steeds ons aller vriend
 Men mag voor hem victorie kraaien
 Hij heeft die lauweren verdiend
 Fraaike, schep moed, houd 't hoofd opgeheven
 Geld, eer en roem hebt gij opgedaan
 Gij wordt gevierd voor uw moedig streven
 Uw naam zal in 't geschiedboek staan

De doorstart gebeurde pas echt in 1920 toen Roesbrugge werd opgeschrikt door een politieke moord na de verkiezingen. Onder impuls van zijn vrouw Urbanie Beauprez koos hij definitief voor het vak van marktzanger. Zij geloofde in hem als zanger en instant-dichter, en zag het gat in de markt (sic). Het draaide uit op een familiebedrijfje dat Oost- en West-Vlaanderen 'afdweilde' met de fiets, weer of geen weer, en het volhield tot na de tweede wereldoorlog.

Moord & passie

Met de volkse zucht voor sensatie en drama viel nog een boterham te verdienen. Brute moorden, verhitte passies, zinnelijk overspel... ze gingen er in als zoete koek. Het enige nadeel was de korte levensduur. Het kwam er dus op aan snel een gekende melodie te lenen en het nieuwsfeit te berijmen. Dit ging vaak ten koste van de kwaliteit, een euvel waaraan ook de 'vliegende bladen' leden. Met de verkoop van die bladen moest de zanger de kost verdienen, op markten, processies en feesten, aan kerken en fabriekspoorten.

Vlak voor de Tweede Wereldoorlog verhuisde Coppenolle naar Lichtervelde, waar hij al onmiddellijk een vette kluif kreeg toen de gemeentesecretaris er met de botte bijl inging en zijn vrouw en vier kinderen uit de wereld hielp. Een dag later had hij al zijn bloederig verhaal klaar en in geen tijd verkocht hij drieduizend exemplaren. Een uitzonderlijk aantal voor die tijd. De één zijn dood...

Sportjournalist Berten Bafcop

Luc Adriaen

Nonkel Albert

In onze jeugd hebben we nog de tijd gekend dat we te voet of per fiets naar het college gingen en dat de radio hoofdzakelijk klassieke muziek en saaie berichten gaf. De tv begon schoorvoetend, maar enkel de zender 'Rijsel' kon worden ontvangen; Poperinge lag 'Bachten de Kupe' en werd vanuit Brussel nog niet opgemerkt.

In die tijd hadden we een winkel in de Krombkestraat en zo moest ik dagelijks meerdere keren de heuvel Pottestraat-Krombkestraat beklimmen met de fiets; in die tijd was het een aftandse vooroorlogse fiets. Bovenop de heuvel stond de herberg *De Klimop*. Telkens ik daar kwam, voelde ik me net als een renner die L'Alpe d'Huez overwonnen had. Dit gevoel versterkte natuurlijk wanneer de Ronde van Frankrijk bezig was. Wanneer het wijkermis was, werd er een echte koers gereden, wat zeer veel volk trok. Zelfs in de jaren 20 zag het er zwart van het volk.

Mijn oom - nonkel Albert - was sportjournalist, volgde de voornaamste wielervedstrijden en dus ook de Ronde van Frankrijk. In de krant verschenen dan ook regelmatig artikels van hem. Op school was ik in die periode uitermate trots zo'n nonkel te hebben. Ieder jaar kregen we een prentbriefkaart van nonkel Albert, gepost vanuit een of andere aankomstplaats uit de Tour. Daarop stonden dan de handtekeningen van de renners uit de Belgische ploeg.

Prentbriefkaart van Albert Bafcop
gepost op 2 juli 1947 te Briançon
na de rit Grenoble - Briançon en
ondertekend door: Karel &
Willem van Wijnendaele, Albert
Sercu, Roger Gijselincq, Jean
Breuer, Florent Mathieu,
Raymond Impanis, Briek Schotte,
Maurice Mollin en Norbert
Callens
(Privé-verzameling Luc Adriaen)

Af en toe mocht ik van nonkel ook mee om een koers te volgen in het Heuvelland. Ik was de koning te rijk toen ik samen met Johan, rechtstaande in de hoedenbak van de Volkswagen Kever, door het open dak over de Rodeberg de renners volgde te midden van een mensenzee roepende wiielerliefhebbers.

Ik ben zelf een paar keer tijdens de grote vakantie bij hem langs geweest in Kemmel. Dan kon ik met mijn neef Johan Bafcop in de varkenstallen spelen of in de schrijnwerkerij van Cyriel Moerkerke, de schoonvader van nonkel Albert. Meestal was nonkel naar de Ronde en als hij thuis was, mocht ik ook mee naar de boeren om varkens te kopen. Hij had toen een Volkswagen Kever, waarvan de achterraut volhing met toeristische stickers uit Frankrijk, Zwitserland en Italië.

Thuis had nonkel Albert een kast met zijn souvenirs. Het waren drinkbussen en fietsonderdelen die hij van renners als geschenk gekregen had. Ik heb eens een echte drinkbus van de Ronde van Frankrijk gekregen. Mijn broer, Johan Adriaen, was zijn petekind en hij heeft zelfs eens een koersstuur uit die kast gekregen, toen hij bij nonkel Albert op vakantie was. Thuis hebben we dit koersstuur op een van die stokoude fietsen geplaatst, de drinkbeker ergens aan het kader vastgemaakt en zo konden we 'onze' Ronde van Frankrijk rijden. We reden richting Krombeke en spraken af wie om beurten met die koersfiets mocht rijden. De aankomst van een 'etappe' was ter hoogte van een afgesproken elektriciteitspaal. Op school vertelde ik van dat koersstuur met drinkbeker en zo kwam men speciaal naar die koersfiets kijken. Dit stuur met plaatje 'S.MAES, V. STEENBERGEN, M. KINT, SCHOTTE' koesteren wij nu nog altijd als een relikwie.

Koersstuur met plaatje 'S.MAES - V.STEENBERGEN - M.KINT - SCHOTTE'
(Privé-verzameling Luc Adriaen)

Albert Bafcop

Albert werd geboren te Reningelst op 2 april 1914 als tweede kind van Arthur Bafcop en Lucie Devos. Het echtpaar kreeg negen kinderen waarvan er twee vroeg gestorven zijn. Daar was één meisje bij: Yvonne Bafcop, mijn moeder. En ook zeven jongens: Albert, Robert, Norbert, Origène, Florent en Herman Bafcop.

Ouderlijke woning: hotel - herberg 'De Reiziger' in 1924.
(Privé-verzameling Luc Adriaen)

Vader Arthur had zich in de moeilijke periode rond Wereldoorlog I door noeste arbeid weten op te werken tot een gekende veekoopman van de streek. Hij bezat het grote hoekhuis aan de Poperingestraat en de Westouterstraat in Reningelst. Hij baatte er na de oorlog WO I eerst een hotel *De Reiziger* uit en later werd het een herberg. Hij bleef zijn hele leven veehandelaar en in de deur van de herberg werd een geslepen glas geplaatst met de afbeelding van runderen in een weide. De herberg *De Reiziger* bleef bestaan tot 1928.

Per fiets naar de Rodeberg omstreeks 1929, Robert, Yvonne, vriendin en Albert Bafcop.
(Privé-verzameling Luc Adriaen)

Arthur was een dorpsfiguur en een goede verteller en Lucie was zeer joviaal, maar alles moest piekfijn in orde zijn. Arthur en Lucie wilden hun kinderen de beste opvoeding en het beste onderwijs geven. Aangezien Arthur veel handel dreef met Frankrijk, moesten zijn kinderen de Franse taal machtig zijn. Yvonne werd naar de Kostschool der Damen van St.-Niklaas te Kortrijk gestuurd terwijl Albert de humaniora van het college te Poperinge volgde. Zijn lesgever, E.H. Elie Boone was zeer streng. Albert was een goede student, maar kwam in aanvaring met 'professor' Boone. Na het lager middelbaar besloten zijn ouders hem voor drie jaar naar het college van Rijsel te sturen: op die manier zou hij het Frans nog beter leren. Albert, 'le petit Belge', slaagde erin om zijn humaniora in Rijsel te beëindigen als primus van zijn jaar. In die periode organiseerde het college van Rijsel uitstappen met de leerlingen tijdens vrije dagen naar verschillende streken in Frans-Vlaanderen. Waarschijnlijk heeft hij daar zijn kennis en voorliefde voor die regio opgedaan.

Wanneer de kinderen Bafcop thuis waren, werd er samen gespeeld en met de fiets naar de Rodeberg gereden. Westouter en de West-Vlaamse bergen liggen op een boogscheut van Reningelst. Toen Albert en Robert na hun studie in het veehandelbedrijf van vader stapten, moesten ze hard werken maar van vader Arthur kregen ze de toelating te stoppen van 12 u tot 14 u. Dan trokken ze samen met de fiets naar de West-Vlaamse bergen. Ze konden beiden goed fietsen en vooral Robert was hierdoor bezeten. Hij had zelfs de ingesteldheid om een renner te worden. Moeder Lucie vond renner worden maar niets. Robert ging toen regelmatig - zogezegd - naar een koers kijken, maar in werkelijkheid reed hij de koers mee en toen hij eens een koers gewonnen had, vernam Lucie dit van andere mensen vóór dat Robert thuiskwam. Iedereen sprak lof over deze beloftevolle jongen en vanaf dat moment mocht hij ook echt koersen.

In die tijd - en ik verneem dat dit in Oost-Vlaanderen en Brabant ook gold - was er een ongeschreven wet tijdens de kermiskoersen dat de koers bepaald werd door de oudere renners. Men moest eerst in dienst rijden van de oudere en de oudere renner op zijn beurt moest de jongere leren 'afzien'. Om een 'Flandrien' te worden moest men kunnen afzien en daarvoor kwamen ze in de 'kweekschool' van de oudere renners. Zo werd de koers verdeeld, er werd bepaald wie een premie mocht pakken en wie mocht sprinten. Wanneer een jongere plots begon door te rijden kwam een oudere hem aanmanen het kalmer aan te doen en af te wachten. Indien hij niet luisterde, kwam men naast hem rijden en met de elleboog duwen waardoor hij naar de gracht af moest wijken. Bij protest van de jongere zei men gewoon dat men beter moest luisteren.

Briek Schotte met een lekke band in de Ronde van Frankrijk van 1948. Dat jaar reed de Belgische ploeg met een gele fiets en werd Briek 2e in de eindstand. Briek had last van aderspatten en droeg hiervoor speciale knelkousen.
(Privé-verzameling Luc Adriaen)

Robert Bafcop echter, vol jong geweld en energie, trok zich daar niets van aan, dacht enkel aan winnen. Dit was echter niet naar de zin van de oudere renners en tijdens een kermiskoers reed een van hen bewust tegen het achterwiel van Robert aan zodat hij in de modder en kiezel terechtkwam. Robert werd afgevoerd met open wonden. Hij is maanden ziek geweest. Voor Lucie was dat er te veel aan en sindsdien bleef de koersfiets van Robert op haar aansturen 'aan de haak'.

Het belette niet dat de broers Bafcop wel met het wielrennen begaan bleven. Ze zetten zich in voor de plaatselijke wielclubs en organiseerden meerdere wielervedstrijden voor liefhebbers, junioren en nieuwelingen onder de benaming 'Berg en Dal'. Het huis Bafcop te Reningelst, dat sinds 1928 wel geen herberg meer was, werd in het West-Vlaamse wielermilieu rap bekend en veel renners vertoefden er tijdens hun trainingen langs de West-Vlaamse bergen.

Berten Bafcop

De jeugdige fietstochten naar de Rodeberg, de prestige sprinten met broer Robert en het verblijf aan het college van Rijsel met de uitstapen zijn wel de basis geweest voor Albert Bafcop om voor de rest van zijn leven bezeten te zijn van de wielersport, het Heuvelland en Frans-Vlaanderen.

Net als zijn vader was hij overal graag gezien. Hij stond bekend als Berten Bafcop. Zijn andere broers Robert en Norbert werden nooit als Berten aangesproken. In de weekends trok hij naar de koersen van

de streek en van Frans-Vlaanderen. Ook organiseerde hij koersen in de streek en leverde de wielersportbijdrage in *De Poperingenaar* (een weekblad voor de streek Ieper-Poperinge) en later *Het Wekelijks Nieuws*. Hij leerde er veel wielersportmensen kennen. Zo ook Karel Van Wijnendaele, de oprichter van de sportkrant *Sportwereld*.

Karel Van Wijnendaele, pseudoniem van Karel Steyaert, had in 1912 met August De Maeght *Sportwereld* opgericht en in 1913 de Ronde van Vlaanderen. In 1930 werd *Sportwereld* een dagblad, waardoor er dagelijkse bijdragen moesten geleverd worden waarvoor Karel Van Wijnendaele medewerkers zocht en ook het gebied uitbreidde. Van Karel Van Wijnendaele wordt gezegd dat hij net als Hendrik Conscience zijn volk leerde lezen. Karel had de gave om de feiten met een 'sprekende' taal te kunnen voorstellen. Zijn sportverslagen waren soms ook echte prozastukjes. In het Sint-Romboutscollege te Mechelen was in de poësis van Mr. Verwimp (1952) Karel Van Wijnendaele dan ook 'verplichte literatuur' en een voorbeeld voor de studenten.

Berten Bafcop had ook de gave om op een sappige en volkse manier de gebeurtenissen te verwoorden en werd aanvankelijk door Karel Van Wijnendaele gevraagd om de wielerslagen van de streek en vooral van Frans-Vlaanderen te bezorgen aan de redactie. In de tijd dat hij een liefde had, ging hij iedere zondagmorgen eerst naar Kemmel naar de herberg *De Nieuwe Waterloo* van Maria Moerkerke en vandaar vertrok hij met de fiets naar Noord-Frankrijk om een wielervedstrijd te verslaan. In die tijd (de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog) waren er hoofdzakelijk wedstrijden voor beginnelingen en liefhebbers in de Westhoek. In Noord-Frankrijk waren er veel

Berten en Briek samen te Valkenburg na het Wereldkampioenschap op 22 augustus 1948.
(Privé-verzameling Luc Adriaen)

koersen, ook voor beroepsrenners zoals de Ronde van Noord-Frankrijk. Zo ging hij met de fiets naar Amiens en St.- Omer. Na de wedstrijd reed hij terug naar de *Nieuwe Waterloop* te Kemmel van waaruit hij de uitslag naar *Sportwereld* doorbelde, later (na de overname in 1939) naar *Het Nieuwsblad-Sportwereld*.

Af en toe mocht Berten een sportbijdrage van een koers verzorgen. Karel Van Wijnendaele evalueerde hem. Op zekere dag vroeg Karel hem welke koers hij eens wilde volgen. Hij was zielsgelukkig dat het hem gelukt was om samen met de legendarische Karel Van Wijnendaele het wielergebeuren van op de eerste rij te kunnen meebeleven. Zijn eerste koers met Karel Van Wijnendaele was Bordeaux-Parijs. Het werd zijn leerschool. Hij mocht direct de wagen besturen want, zei Karel: "Tussen Bordeaux en Tours gebeurt er niets en als alles meevalt neem ik in Poitiers over, want vanaf Poitiers wordt de koers gemaakt". Berten nam plaats achter het stuur, was hoffelijk in het verkeer en durfde zich niet laten gelden in de volgerskaravaan. In de kortste tijd belandde hij achteraan de groep. Dit was natuurlijk niet naar de zin van Karel die dan maar direct het stuur overnam. Dit voorval zal hij zich zijn verdere loopbaan goed herinneren en hij werd een van de beste en meest gewaardeerde autobestuurders, altijd op de loer om als eerste te kunnen reageren.

De volgende testen waren goed en hij mocht meer koersen volgen en artikelen schrijven. Op zekere dag vroeg Karel aan Berten of hij soms de Ronde van Frankrijk zou willen volgen. Berten was deze keer in de zevende hemel: het summum, het grootste wielergebeuren zou hij zelf kunnen meemaken! Hij zou de ronde 27 keer kunnen meemaken! Steeds was hij de vaste chauffeur van de ploeg. Hij was zeer stuurvaardig en had de gave en intuïtie om in het chaotische massagebeuren (wat een Tourkaravaan is) te weten waar zich te plaatsen en hoe lang te wachten. Hij kon zich als geen ander tussen toeterende en kronkelende slierten wringen en toeslaan met de bedoeling informatie te bemachtigen die dan de volgende dag in *Het Nieuwsblad-Sportwereld* verscheen.

Berten organiseerde zelf veel kleine koersen in de streek en droomde van grote evenementen. Dit kwam met het uitstippelen van een echte veldrit op zijn geliefde Rodeberg. De berg, die hij zelf zo goed kende met van die kleine venijnige klimpartijen en het 'Hellegat', waar men zich als in een afgrond adembenemend naar beneden stort, werd het terrein. De eerste uitgave werd op zondag 17 februari 1935 gereden. Jef Demuyser won en werd West-Vlaams kampioen.

De eerste echte profwedstrijd te Poperinge werd op dinsdag 4 juli 1939 georganiseerd ter gelegenheid van de inhuldigingsfeesten van burge-

Berten staat Ward Van Ende bij en verneemt het relaas van de ongelukkige val.
(Privé-verzameling Luc Adriaen)

meester Van Walleghem. Bij de organisatie van deze koers was Berten nauw betrokken. Hij was tevens de officiële afgevaardigde van de B.W.B. Op de perstribune zat hij naast Karel Van Wijnendaele. De voornaamste Vlaamse renners namen aan deze koers deel: Lucien Storme, Romain en Sylveer Maes, Lucien Vlaemynck, Juul Lowie, Felicien Vervaecke, Sylvain Grysolle en Richard Depoorter.

In de streek werden 'sportavonden' gehouden waar B.V.'s over sport, in het bijzonder over wielrennen, praatten. Berten nam hiervoor het initiatief en verzorgde dit in Kimmel in de herberg rechtover zijn woning en ook bij zijn broers in Reningelst en Vlamertinge. Een graag geziene gast in die sportavonden was Briek Schotte. Ook heeft hij eens een avond verzorgd met de legendarische Lucien Buysse, de 'Flandrien', die in 1926 de Ronde van Frankrijk won met bijna anderhalf uur voorsprong op de Luxemburger Nicolas Frantz. In een helse Pyreneeënrit had Buysse toen de fundamenteën voor zijn eindzege gelegd.

Berten Bafcop staat echter niet bekend als wedstrijdorganisator of als moderator op sportavonden. Wél als de sportjournalist die aan de zijde van Karel Van Wijnendaele de Ronde van Frankrijk volgde. Later vormden ze met Willem Van Wijnendaele een geslaagd trio, waarbij Berten steeds de trouwe chauffeur was en hen naar de actualiteit bracht. Karel en Willem waren fulltime sportjournalisten die de bladzijden van *Sportwereld* vulden. Ze stonden onder druk om iedere dag de bladzijden te produceren. Al wat ze interessant vonden en de lezers kon bekoren, werd in de krant gedrukt. Uitspraken van ren-

ners aan de aankomst of na een tegenslag werden dikwijls de volgende dag uitvergroet in de krant weergegeven. Berten daarentegen, die van de journalistiek niet moest leven en dit als bijberoep had, heeft nooit een renner in een slecht daglicht gebracht. Hij schreef de exacte feiten en zo kon hij de renners in vertrouwen nemen en vernam dan ook veel meer persoonlijke belevenissen. Zijn artikelen in de kranten *Sportwereld*, *Het Nieuwsblad-Sportwereld*, *De Poperingenaar* en *Het Wekelijks Nieuws* waren ondertekend door A.B., Albert Bafcop, of B.B., Berten Bafcop.

Voorals streekrenners volgde hij op, zoals bijvoorbeeld Richard Depoorter, die in 1915 te Ichtegem geboren was en in 1934 als liefhebber nog samen getraind en gekiekt is geweest met Henri Van Coullie, Romain en Sylveer Maes en Berten vóór zijn ouderlijke woning te Reningelst.

Depoorter won Luik-Bastenaken-Luik in 1943 en 1947 en reed de Ronde van Zwitserland in 1948. In de vierde rit, op 16 juni 1948, van Thun naar Altdorf waren Jean Robic en Ferdi Kübler ontsnapt. Richard Depoorter (die toen tweede in het algemene klassement stond) verliet samen met Stan Ockers het peloton en ging in achtervolging op de twee ontsnapt in de afdaling van de Stustenpass. Richard, die op dat ogenblik virtueel leider was van de ronde, nam vervolgens een duizelingwekkende afdaling aan meer dan 90 km per uur in de mist. In de bocht van één van de tunnels te Wassen stootte hij echter met geweld tegen de wand en viel. Een volgwagen reed hem toen aan. Hij had een gebroken schedel, een wonde aan de neus en een gebroken dij. De ex-renner Francis Pélissier hielp hem overeind en men bracht hem tot aan de ingang van de tunnel. Depoorter stierf even later. Normaal zou Richard Depoorter enkele dagen later gestart zijn in de Ronde van Frankrijk waar hij één van de kopmannen zou worden van de Belgische ploeg. De dood van Depoorter heeft Berten erg aangegrepen. In 1950, het 'Heilig jaar' waarbij eens om de 50 jaar één van de poorten van de basiliek van Rome geopend werd, vertrok Albert met zijn moeder Lucie, zus Yvonne en broer Herman met de auto op bedevaart naar Rome. Hij reed daarvoor speciaal via de Stustenpass en Wassen om de plaats van het ongeval van Richard Depoorter te bezoeken. Aan de ingang van de tunnel was een houten kruis met de naam van Richard bevestigd. Tijdens die reis hebben ze ook Fausto Coppi bezocht die toen na een zware val in het ziekenhuis lag. In het Italiaanse ziekenhuis kreeg niemand de toelating om Coppi te bezoeken.

Berten liet dan maar een ruiker bloemen afgeven met zijn naamkaartje en direct gingen alle deuren open en mocht Berten zijn vriend bezoeken.

Medio jaren vijftig nam Berten samen met de burgemeester van Duinkerke het initiatief om in de plaats van een Ronde van Noord-Frankrijk de Vierdaagse van Duinkerke te organiseren. Het was een vierdaagse rittenkoers met telkens start en aankomst in Duinkerke. De eerste uitgave werd verreden van donderdag 19 mei tot zondag 22 mei 1955, maar viel gelijktijdig met de Ronde van België zodat de belangrijkste Belgische renners toch voor de Ronde van België bleven kiezen. Vanaf 1956 werd de vierdaagse een week vroeger verreden, van 10 tot 13 mei en dan werd het een belangrijke rittenkoers. Berten ijverde om de Kemmelberg in de vierdaagse te integreren. In *Het Nieuwsblad* van 2 april 1956 schreef hij: *“De Izoard is de hoogste en de lastigste col uit de ronde van Frankrijk. De Kemmelberg is het hoogste punt uit Vlaanderen en is tevens ook de bergtop met het grootste klimprocent. Iedere keer dat wij op die twee bergtoppen staan, hebben we altijd weer datzelfde gevoel. Een gevoel dat gemaakt is van grootsheid. Met dat verschil echter, dat de grootsheid van Izoard voortkomt van de ruwheid van de natuur, van de naakte bergtoppen en de onmetelijke afgronden, terwijl men boven op de Kemmelberg dat kleurrijk tapijt voor de voeten krijgt, van het vlakke landschap dat zich uitstrekt van het kolenbekken van Bethune tot aan het blonde Noordzeestrand.”*

In de Vierdaagse van Duinkerke heeft Berten veel vrienden gemaakt, zoals Bernard Hinault die in 1984 won vóór Jean-Luc Vandenbroucke. Op zekere dag werd er aan de voordeur van Berten gebeld. Hilda Bafcop, de oudste dochter, deed open. Er stond buiten een man en een vrouw en de man zei: “C’est pour monsieur Albert!”, waarop Hilda antwoordde: “Wie mag ik aanmelden?”. De man antwoordde “Bernard Hinault”.

Met de meeste renners was Berten bevriend, maar met Briek Schotte was er een hechte band. De overwinningen van ‘ijzeren’ Briek deden Berten dubbel zoveel deugd. Denken we maar aan de ritoverwinning van Briek Schotte in de Ronde van Frankrijk van 20 juli 1947 te Parijs waarbij Briek 1’17” voorsprong had en de twee vrienden elkaar in het Prinsenspark wuivend begroetten. De twee wereldkampioenschappen waarin Briek zegevierde, leverden ook beklijvende momenten op: het waren de edities van 1948 (Valkenburg) en 1950 (Moorslede). Na Valkenburg ging Briek speciaal naar Reningelst om Berten en de ganze familie Bafcop te groeten. Jaarlijks werden er gentlemenkoersen gehouden waarbij een renner met een B.V. gekoppeld werd. Briek Schotte, die tot de wielclub S.V. Deerlijk behoorde, heeft met Berten dergelijke koersen gereden.

De Ronde van Frankrijk volgen met de wagen, constant gejaagd zijn om de beste plaats te hebben, als eerste aan de eindmeet te staan om de indrukken van winnaar en verliezer te vernemen en dan tot

's avonds laat de hotelkamers afschuimen op zoek naar informatie, was zeer zwaar werk. Keer op keer zei Berten na een Ronde: "Nu is het de laatste keer geweest!". Want hij was totaal 'op' en toen moest hij nog de achterstand in zijn handelszaak inhalen. Hij had het geluk dat zijn broer Florent Bafcop tijdens zijn afwezigheid de lopende zaken van de varkenshandel overnam. Doch de ambiance die in de Ronde van Frankrijk heerste was iets dat in geen enkele andere koers te vinden was. Wanneer men zich tegen november moest inschrijven voor de volgende Ronde, dan deed Berten dat en leefde naar de volgende ronde toe. Het werd een verslaving. Wanneer Berten na 27 jaar stop-te nam Harry Van Den Brempt deze taak over.

De winnaar, maar ook de verliezer en zeker de kleine man, de helper die ten koste van alles ten dienste staat van de kopman, zijn voor Berten dé verhalen. Een typisch verhaal zijn de belevenissen van Ward Van Ende in de Ronde van 1950. In de elfde rit op 25 juli van Pau naar Saint-Gaudens moesten daags na de rustdag in Pau de Aubisque, de Tourmalet en de Aspin beklommen worden. Ward Van Ende viel, maar reed met schaafwonden aan armen en benen verder tot de aankomst waar hij door de Tourdokter in de Rode-Kruiszaal verzorgd werd. Berten wachtte hem daar op en vernam als eerste zijn verhaal. Te Nice schrijft Berten over de zestiende rit op 30 juli van San Remo naar Nice: "Ward Van Ende, de man die voor alles goed is, en eerst niet te best klom op de Castillon, wachtte Impanis op (Impanis was gevallen en de ketting was in twee knopen geraakt). Daar had Sylveer Maes kunnen zien dat Ward klimmen kon, want hij heeft Impanis letterlijk mee naar boven getrokken." Ward vervolgt: "Op de Turini heb ik gevoeld dat het weer gaat. De pijn die ik ondervind telkens ik aan het stuur moet trekken, houd ik voor mezelf en zal ik wel verdragen. De benen zijn echter weer los gekomen en in de Alpen ben ik er zeker van dat ik Stan de nodige steun zal kunnen geven."

Tijdens de Ronde van Frankrijk 1953 verscheen in *Het Nieuwsblad* een strip van 3 tot 27 juli: de 'Ex- æquo'-strip. In deze strip van de hand van Bert Wilbiss werd de wielwereld op zijn kop geplaatst. Het verbeeldde het rondevaerhaal van een geheimzinnige wielkampioen 'Ex- æquo' en zijn staf: zijn verzorger Willem, zijn technische raadgever Karel en zijn mecaniciens Berten. Het viertal werd lastig gevallen door opdringerige reporters en beleefden zo vele avonturen. Het was uiteraard een parodie op de reportersploeg van *Het Nieuwsblad-Sportwereld* in de Ronde van Frankrijk namelijk: Willem Van Wijnendaele, Karel Van Wijnendaele en Berten Bafcop.

In 1955 verscheen een nieuwe stripreeks tijdens de Ronde van Frankrijk: *De Avonturen van Polke Puf*; ook van de hand van Bert Wilbiss. Op het eerste blad stonden de hoofdfiguren van de strip en in

De strip 'De Avonturen van Polke Puf' tijdens de Ronde van Frankrijk 1955. (Privé-verzameling Luc Adriaen)

feite alweer de reportageploeg van *Het Nieuwsblad-Sportwereld*. Het zijn: de fotograaf; Berten Bafcop met zijn onafscheidelijk notaboekje in de hand; Karel Van Wijnendaele met sigaar, die zijn pen scherpt om de nieuwe ronde te verslaan - hij heeft zijn sporen overigens al verdiend want aan zijn pen hangen meerdere decoraties -; Polke Puf, de stripfiguur en ten slotte Willem Van Wijnendaele die het grootste schrijfwerk zal moeten doen en afgebeeld staat als inktdrager.

In de Tour van 1958 verscheen Berten als een cowboy aan de start. Hij had van een bevriend Canadese varkenshandelaar die op bezoek gekomen was een hoed, sjaal, hemd en broeksriem gekregen. De eerste twee ritten liepen door Vlaanderen. Zijn vriend en collega Louis

Ex-Equo strip tijdens de Ronde van Frankrijk 1953. (Privé-verzameling Luc Adriaen)

De 'cow-boy' Berten Bafcop met Jozef Planckaert en Armand Desmet; Berten in volledige outfit: cowboyhoed, sjaal met stierrijder, broeksriem met stierenkop en sigaar in 1958. (Privé-verzameling Luc Adriaen)

De Lentdecker schreef hierover op 28 juni 1958 in zijn rubriek *De Ronde zonder Sport*: "...Alleen één lid van de rondekaravaan werd luider toegejuicht dan Planckaert: onze Berten Bafcop, die ook door zijn Westvlaamse land reed. Berten had nochtans zijn best gedaan om onopgemerkt te blijven. Hij droeg alleen een monumentale cowboyhoed, die regelrecht uit de Wild-west rodeo kwam..."

In die tweede rit van Gent naar Duinkerke werd Wingene aangedaan. Wingene is vermaard om zijn Breughelfeesten. Om deze reden stopte de Tourleiding er en werden ze er door de gemeente op een Breugheliaanse wijze vergast. Berten dronk er samen met Tourbaas Jacques Goddet en Karel Van Wijnendaele een Vlaamse pot gerstenat.

Niet alleen met de renners maar ook met de collega's journalisten kon Berten het goed stellen. Uiteraard klikte het met Karel en Willem Van Wijnendaele maar zeker Louis De Lentdecker (LDL) was vriend aan huis. Louis volgde ook de Ronde van Frankrijk en schreef ook randartikels in *Het Nieuwsblad*. Ook hij was (net als Berten) een levensgenieter en 'Bourgondiër': niet moeilijk dat het klikte tussen de twee. Ze kenden alle goede restaurants wanneer ze samen op zwier waren tijdens de Ronde van Frankrijk. Het werd keer op keer een feest. Een stopplaats was zeker het hotel *Hostellerie des trois Seigneurs* te Massat in de Pyreneeën. De hoteleigenaar en kok was René Casaban, een uitgeweken Spanjaard die met Bertha De Bruyne getrouwd was, de tante van Fred De Bruyne. Het was een klasserestaurant en men kwam er zelfs van Parijs om er te eten. Ook was het een smokkelverzamelplaats van waaruit men per fiets de Pyreneeën in trok om drank te smokkelen.

Jos Van Landeghem was sportjournalist van *De Gazet van Antwerpen* en ook vriend aan huis bij Berten. In de Tour kwamen ze 's avonds geregeld samen en spraken de zaken met wederzijds respect af zodat iedereen de gelegenheid had aan journalistiek te doen.

Ook Mark Vlaeminck heeft als journalist de Ronde van 1973 gevolgd en Berten goed gekend. In het maandblad *De Journalist*, het magazine van de Vlaamse Vereniging van Beroepsjournalisten (VVJ) van 23 november 2004 schrijft Mark Vlaeminck een column over de Persplaat in de auto. Typisch is dat het zijn wedervaren is met Berten: "...Eén keer in mijn journalistieke loopbaan heb ik de Tour de France gevolgd. In 1973 was dat, en ik moest elke dag voor *De Standaard* een cursiefje schrijven over de koers. Het was het jaar dat Luis Ocaña won omdat Eddy Merckx niet meereed. En aangezien Merckx de enige renner was die ik kende, liep ik wat verloren tussen al die collega's die wel iets snapt van sport. Het verraste me dan ook dat na een Pyreneeënrit in de perszaal in Font-Romeu een man naar me kwam die zei: 'Gie zie gie zekerst Vloamienktsje?' Ontkennen had geen zin want hij debiteerde zijn woorden op de toon van een paus die een dogma afkondigt, en niet als iemand die gewoon een vraag stelt. En gezien ik een paar jaar eerder in Leuven bij professor Van Windekens met succes de cursus Vergelijkende Spraakkunst der Indo-Europese Talen had gevolgd, was ook dat West-Vlaams geen onoverkomelijk bezwaar. Bleek dat mijn gesprekspartner niemand minder was dan de legendarische Berten Bafcop uit Kemmel. Veehandelaar van beroep en sportmedewerker bij *Het Nieuwsblad* voor zijn plezier. Jaren later wou ik langs een godvergeten landweg vanuit Frans-Vlaanderen het West-Vlaamse Heuvelland binnenrijden toen daar plots aan een grenspost - er waren toen nog grensposten - een douanier zijn hand opstak en me deed stoppen. "Aje voor Berten komt, kzal je geirn utleggen woar dat tis", sprak de geüniformeerde beampte. De man had immers de persplaat op mijn auto gezien en daaruit de conclusie getrokken dat de enige reden voor mijn komst niets anders kon zijn dan een collegiaal bezoek aan 'Berten van de gazette'. Hoewel ik dat oorspronkelijk niet van plan was, ben ik dan toch naar Bafcop gereden voor een hernieuwde kennismaking. Achteraf bleek dat een van de zeldzame verstandige beslissingen te zijn die ik als jongere reporter nam. Want Bafcop had een dochter en die jongedame beoefende het nobele beroep van handelaar in wijnen. "Ikke verkope kik zweuns en zie verkoopt zie weun", verklaarde vader Berten. Een zwijn heb ik daar nooit gekocht, wijn wel. Dat ik mijn wijnkeldertje jaren lang heb kunnen vullen met 'goei marchandies' was dus een rechtstreeks gevolg van het feit dat ik de grens was overgestoken met mijn goed zichtbare autopersplaat..."

Berten, de levensgenieter die steeds aan eten, drinken en plezier maken dacht, werd met de jaren dan ook steeds maar dikker. Toen het

te veel werd kon het thuisfront hem overhalen naar de dokter te gaan die hem een vermageringskuur voorschreef. Hij was volledig akkoord en volgde gedwee de raadgevingen van Maria, Hilda en Greta op. Na weken van vasten en speciale voeding stelden ze echter vast dat zijn gewicht maar niet afnam. Er werden gymnastiektoestellen gekocht, niets baatte. Na een tijd kwam het uit: voor hij 's middags naar huis ging, sprong hij nog rap in zijn restaurant van Belle binnen. De dokter zei toen dat men de gewoonte en levensstijl niet zomaar zonder risico kon veranderen en de rem werd afgezet. Zijn levensstijl heeft hij gelukkig zo tot het einde kunnen volhouden. Na een rijk en mooi leven stierf Berten Bafcop te Kemmel op 5 maart 1986.

Samenvattingen

Vlaamse kerels twee wielen.

Ons rijke Vlaamse wielerveven en het wielerveflamingantisme: *Sportwereld* als gangmaker van identiteit in het interbellum. Een discoursanalytische benadering.

Frederik Backelandt

Beislovenstraat 65, 9620 Zottegem

Tel.: 09/360.96.91- gsm: 0486/61.45.92

E-mail: backelandt.frederik@tiscali.be

Samenvatting

Historicus Frederik Backelandt schetst in een samenvattend artikel de krijtlijnen van zijn scriptieonderzoek. In zijn onlangs bekroonde scriptie onderzocht hij de relatie tussen wielersport en het opwekken van nationale gevoelens. Casus was het tusseoorlogse Vlaanderen en gids op zijn 'thesistoer' was de legendarische sportjournalist én flavingant Karel Van Wijnendaele (1882-1961) die zijn sportkrant *Sportwereld* uitspeelde als gangmaker van een Vlaamse identiteit. Aan de hand van een uittreksel uit één van Van Wijnendaeles *Sportwereld*-artikelen, wil Backelandt aantonen hoe aan een nationalistisch en identiteitsvormend discours in *Sportwereld* vorm werd gegeven.

Summary

In this article historian Frederik Backelandt sketches and summarizes the lines he set for his dissertation. In this dissertation, which recently won an award, he studied the relation between the sport of cycling and the stirring of national feelings. His case study was Flanders in the Interbellum and the guide on his "dissertation-tour" was the legendary sports journalist and supporter of the Flemish Movement Karel Van Wijnendaele (1882-1961) who used his sports paper *Sportwereld* as a vehicle to promote a Flemish identity. From an excerpt of one of Wijnendaele's articles in *Sportwereld*, Backelandt wants to show how a nationalistic and identity-forming discourse was created in *Sportwereld*.

Sportgeschiedenis: spiegel van de maatschappij.**Sportgeschiedenis met complementaire versnellingen:
vulgariserende wetenschap en wetenschappelijke
vulgarisatie.**

Dries Vanysacker

Adres (KUL): Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven

Telefoon: 016/32.46.37

E-mail: dries.vanysacker@arts.kuleuven.ac.be

Samenvatting

Ook sport is een spiegel van de maatschappij en daarom verdient ook dit facet van ons maatschappelijk bestel een plaats in historisch-wetenschappelijk onderzoek. De scriptie van Backelandt is daar één voorbeeld van. Professor Dries Vanysacker licht de 'problematiek' van de sportgeschiedenis toe en breekt een lans voor sporthistorisch onderzoek. Want: niet het onderwerp maar wel de gehanteerde methodiek maakt van een historicus een goed historicus. Enerzijds kan sportgeschiedenis volgens hem het grote publiek gaan boeien. Maar naast dit pleidooi voor een vulgariserende wetenschap, pleit hij anderzijds ook voor een wetenschappelijke vulgarisatie waarbij een stevig onderbouwde methodiek ieder onderzoek zou moeten stutten.

Summary

Sports too mirrors society. Therefore this aspect of our social structure also deserves its place in historical-scientific research. Backelandt's dissertation is an example of this assertion. Professor Dries Vanysacker elucidates the issue of sports history and defends historical research in this field. Thus, not the subject itself but the methodology used turns a historian into a good historian. On the one hand sports history may generate an increasing appeal for the public at large. But on the other hand, apart from his plea for a vulgarizing science, he also argues in favour of a scientific vulgarization. Here a solidly founded methodology should support all research.

Bestaat er zoiets als een Vlaamse wiel(er)sub)cultuur?

Roland Renson

Adres (KUL): FaBeR, Tervuursevest 101, 3001 Leuven

telefoon: 016/329052

Samenvatting

De auteur probeert een antwoord te geven op de vraag of er sprake kan zijn van een Vlaamse wiel(er)sub)cultuur of niet. Vlaanderen wordt dikwijls gezien als een haven voor professionele wielrenners. Sportjournalisten en anderen hebben bijgedragen tot dit aspect van de Vlaamse identiteit. Het was daarom vreemd om te merken dat professionele wielersport nog niet bestudeerd was als een sportsubcultuur in het Leuvense project over 'Sport als een subcultuur' (1980-1990). Dit illustreert dat de wielersport niet als een subcultuur beschouwd werd, maar eerder als integraal deel van de standaardcultuur. Als de Vlaamse wielersport echter geanalyseerd wordt d.m.v. een begrippenkader omtrent sportsubculturen worden verschillende specifieke karakteristieken zichtbaar. Men kan besluiten dat de wielersport diep geworteld is in de eigen Vlaamse volksculturele traditie en dat ze in alle lagen van het leven doordringt. Nochtans kan men de wielersport ook beschouwen als een specifieke sport-subcultuur binnen de gehele sportcultuur van Vlaanderen, zelfs met duidelijke eigenaardigheden (zoals doping), die door het brede publiek ambivalent worden onthaald.

Summary

The author tries to answer the question whether one can speak of a 'Flemish cyclist (sub)culture' or not? Flanders is often perceived as a haven for professional cyclists. Sport journalists and others have helped to create this aspect of Flemish identity. It was therefore somewhat strange to observe that professional cycling had not been studied as sport subculture in the Leuven University project on 'Sport as subculture' (1980-1990). This might illustrate that it was not considered as a subculture but rather as an integrated part of the main culture. However, when the Flemish cycling scene is analysed by means of a definition and conceptual framework of 'sport subculture', several specific characteristics are revealed. It is concluded that cycling is deeply rooted in the Flemish cultural tradition and that it permeates all other spheres of life. It can however also be considered as a specific sport subculture within the overall sport culture in Flanders, even with some deviant idiosyncrasies (e.g. doping), which are ambivalently received by the general public.

De **Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen vzw** (KBOV) is opgericht in 1926 met als doel de studie van de volkscultuur te bevorderen. Zijn belangrijkste verwezenlijkingen zijn: het oprichten van het tijdschrift *Oost-Vlaamse Zanten* en de Volkskundige Bibliotheek in 1926; de oprichting van het Museum voor Volkskunde (nu Huis van Alijn) in Gent in 1927; de organisatie van de Kantwerkclub Sint-Katelijne sedert 1969 en de Geschiedkundige Boekenbeurs voor Vlaanderen sedert 1983.
(Zie: <http://users.pandora.be/kbov/>)

Contact KBOV: Luc Beyens, Vinkendal 32, 9031 Gent (Drongen) tel./fax 09-330 33 81 - e-mail: kbov@pandora.be

Volkskunde West-Vlaanderen vzw (VWV) is in 1936 opgericht als de Bond van de West-Vlaamse Volkskundigen (BWV) met als doel de studie van de volkscultuur te bevorderen. De BWV lag aan de basis van het Museum voor Volkskunde in Brugge en publiceert sedert 1937 de volkskundige almanak / jaarboek "*'t Beertje*". Sedert 1993 werd ook het blad "*Mengelmaren*" uitgegeven. (Zie: <http://www.volkskunde-west-vlaanderen.be>)

Contact: Danny Vanlooche, Vooruitgangstraat 66, 8310 Assebroek, tel. 050-36 16 09 - e-mail: danny@volkskunde-west-vlaanderen.be.

Het Huis van Alijn in Gent

Kraanlei 65, 9000 Gent (tel. 09-269 23 50; fax 09-269 23 58; e-mail: huis.alijn@gent.be; www.huisvanalijn.be).

Openingsuren: elke dag open van 11u tot 17u (op zondag vanaf 10u); gesloten op maandag (behalve op Paas- en Pinkstermaandag), 1 januari en 25 december.

Het museum is ook gesloten de dinsdag na de Gentse Feesten.

Het Stedelijk Museum voor Volkskunde in Brugge

Balstraat 43, 8000 Brugge (correspondentieadres: Rolweg 40, 8000 Brugge; tel. 050-33 00 44; fax 050-33 54 89; e-mail: volkskundemuseum@brugge.be; <http://www.brugge.be/musea/>).

Openingsuren: elke dag van 9.30u tot 17u; gesloten op maandag.

Het Museum voor de Oudere Technieken in Grimbergen

Guldendal 20, 1850 Grimbergen (tel. 02-270 81 11; fax 02-270 09 83; e-mail: info@mot.be; <http://www.mot.be>).

Openingsuren: afdeling Guldendal elke werkdag van 9u tot 17u; afdelingen Guldendal, Liermolen en Tommenmolen weekends en feestdagen van april tot september van 14u tot 18u. Gesloten tussen Kerst en Nieuwjaar.

Het Volkskundemuseum in Antwerpen

Gildekamersstraat 2-6 (achter het stadhuis), 2000 Antwerpen (tel.: 03-220 86 66; fax 03-220 83 68; e-mail: volkskunde.museum@stad.antwerpen.be;

<http://museum.antwerpen.be/volkskunde>).

Openingsuren: elke dag van 10u tot 17u.

Gesloten op maandag (behalve Paas- en Pinkstermaandag). Gesloten op 1 en 2 januari, 1 mei, Hemelvaartsdag, 1 en 2 november, 25 en 26 december.